

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม¹
ในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ตำบลหัวสำโรง
อำเภอแปลงยา จังหวัดฉะเชิงเทรา

จัดทำโดย
นายชานาณ สรามศิริ และคณะ

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกสว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

พฤษจิกายน 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ตำบลหัวสำโรง
อำเภอแปลงยา จังหวัดฉะเชิงเทรา

คณะกรรมการวิจัย		
1. นายช้านาณู	สรุวนศิริ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายสมเกียรติ	ใหม่เอี่ยม	นักวิจัย
3. นางทองคำ	สรุวนศิริ	นักวิจัย
4. นายจำเนียร	โคง	นักวิจัย
5. นายไพบูล	สวนมะลิ	นักวิจัย
6. นางฉันทนา	สระบุรินทร์	นักวิจัย
7. นางอรรถพร	วรรณทนະ	นักวิจัย
8. นางสมัย	วัฒนพรไพรเจริญ	นักวิจัย
9. นางรานี	ศรีสวัสดิ์	นักวิจัย
10. นางจิตรลดा	โขมศิริ	นักวิจัย
11. นางมลฤดี	ไซยันุมาตร์	นักวิจัย
12. นางอภินันท์	โสภารัตน์	นักวิจัย
13. นางสำเนา	พันธุ์เจริญ	นักวิจัย
14. นางชูศรี	ไกรสินธุ์	นักวิจัย
15. นางมลทกการ	เก้ากิจวิไล	นักวิจัย

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติบำบัดหัวสำโรง เกิดขึ้นได้ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อห้องถิน ต้องขอขอบคุณ “คุณธเนศ” ชีชันวัฒน์ มณีศรี จำ “คุณอาร์ต” ศิริวัฒน์ คันทรารส อาจารย์พิรชัย กลุชัย อาจารย์ ดร.ปัญญาหมั่นเก็บ และเครือข่ายงานวิจัยชุมชนจังหวัด สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขัน อยุธยา ชัยนาท และจันทบุรี ที่ร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงได้เกิดทีมวิจัยของชาวหัวสำโรง ขึ้นมา ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง โดยคนของชุมชน และใช้พื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่ศึกษา โดยการศึกษา ก็เป็นข้อมูล รวมรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลโดยคนของชุมชน พร้อมทั้งนำข้อมูลไปใช้เพื่อสร้างข่าวความมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตของชาวหัวสำโรง ขอขอบคุณทุกท่าน ณ โอกาสสั่นโดยพร้อมเพียงกันนะครับ

หัวสำโรงเป็นตำบลหนึ่ง ในอำเภอแปลงยาว อุทยานแห่งชาติจังหวัดฉะเชิงเทรา ทางทิศตะวันออก ประมาณ 26 กิโลเมตร มีถนนลาดยางอย่างดีสายฉะเชิงเทรา - สัดหีบ (สาย 331) ผ่านเข้าออกอย่างสะดวกสบาย ประมาณปี พ.ศ. 2531 มีการซื้อขายที่ดินทั่วทั้งตำบล เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ และโรงงานร้อนนิคมอีกหลายแห่ง ที่ดินสำหรับทำไร่ ทำนา สวน ใหญ่ถูกขายออกไปให้ก่ออุตสาหกรรม มีแรงงานต่างถิ่น แรงงานต่างชาติ (พม่า และเขมร) อพยพเข้ามารажางในตำบลนี้อย่างมากมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว คงเหลืออนกันทุกท้องที่ที่มีอุตสาหกรรมเข้าไปแทนที่การทำเกษตร ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาครอบครัว ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาความเสื่อมทางคุณธรรมจริยธรรม ขับบารมเนี่ยมประเทศนี้ วัฒนาธรรมท้องถิ่น ก่อตัวขึ้น และลุกalamขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว สมพันธ์ภาพของผู้คนในชุมชนน้อยลงทุกที่ วัยรุ่นรวมกันเสพยาบ้า ยาเสพติด และยาพวากติกัน อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ใจร้ายไมymากขึ้น ผู้คนสนใจแต่การทำเงินทุกอย่างถูกตีค่าราคาเป็นเงิน การซวยเหลือเกี้ยวกัน ความเอื้อเฟื้อแผ่ร่วมกันเปลี่ยนด้วยการตีค่าเป็นตัวเงิน ต่างตอบแทนด้วยเงินตรา คุณค่าทางจิตใจดันด้วยตัวเงิน ชาวหัวสำโรง ส่วนใหญ่มองหาทางออกไม่เจอ ได้แต่ให้เวลาพาไป เป็นไปอย่างไรขوبเขต ทั้งๆ ที่รู้ว่าในอนาคตอันใกล้นี้ความรุนแรงจะต้องมีมากขึ้น ๆ ทุกที่ เราเป็นคนหัวสำโรงเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ ผู้คนในชุมชนไม่รู้จะหาทางแก้ไขหรือจะลองปัญหาต่าง ๆ ไม่ให้มันรุนแรงได้อย่างไร โชคยังดีที่ได้พบกับทีมพี่เลี้ยงของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อห้องถิน โดยทีมพี่เลี้ยงได้มาศึกษาข้อมูลชุมชนของอยุ่หลายครั้ง พุดคุยกับผู้คนในชุมชนอย่างลึก ประมาณ 8 เดือน ทำให้ชุมชนทราบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ เมื่อตนมีเงื่อนไขจัดทำ กำลังกางมือ ข้าปาก จะกลืนกินคนชาวหัวสำโรงอยู่ แล้วคนที่จะแก้ปัญหาที่เป็นอยู่นี้จะต้องเป็นคนในชุมชนท่านนั้น

เพราเปปูนหាតີເກີດອູນໍ້ເປັນປັບປຸງຫາຂອງຄົນຊາວໜ້ວສໍາໄວ ດົກທີ່ແກ້ປັບປຸງຫາຈະຕ້ອງເປັນຄົນຊາວໜ້ວສໍາໄວເອງ ແລ້ວປະເທັນທີ່ໃຊ້ໃນການແກ້ປັບປຸງຫານີ້ຈະຕ້ອງເປັນປະເທັນຍືນ ເປັນປະເທັນຮ່ວມກັນຂອງຊາວໜ້ວສໍາໄວເທົ່ານັ້ນ ອຢາຄິດແກ້ປັບປຸງຫາດ້ວຍຄວາມຮຸນແຮງ ຮີ້ອປະເທັນຮ້ອນ ພ ແລ້ວຈະພິ່ມເຫຼື້ອຂະໍໄຣ ມີແຕ່ເພີ່ມຄວາມຂັດແຍ້ງມາກັ້ນໄປອົກ ຈະອູ່ກັນລຳບາກມາກັ້ນເຫັນເຂົ້າໄປອົກ ພວກເຮົາກີດສັບສົກນອູ່ພັກໃໝ່ ປະເທັນຍືນມັນຄືອະໄວນະ ຕ້ວອຍ່າງຊາວຕຳບລພຽກໜານແດງ ສມຸទຮສງຄຣາມ ເຂຍັງແກ້ປັບປຸງຫາຂອງເຂົາໄດ້ອ່າງສ່ວຍງານແລະຖຸກກຸລຸນົມກົບໂຈ ອູ່ຮ່ວມກັນອ່າງນີ້ຄວາມສຸຂ້ທັງຊາວນໍາເຄີນແລະຊາວນໍາເຈີດ ເພຣະເຂົາໃຫ້ຂໍ້ມູນໃນການແກ້ປັບປຸງຫາ ທຸກອ່າງທີ່ພຸດກັນໃນໜຸ່ມໜຸນຕ້ອງມີຂໍ້ມູນ ພີປັບປຸງ (ພຽກໜານແດງ) ກີດເລົາໃຫ້ພວກເຮົາພິ່ງເລົວນີ້ ແລ້ວພວກທ່ານຊາວໜ້ວສໍາໄວທຳໄໝໄໝເລືອງເກີບຂໍ້ມູນຂອງຊາວໜ້ວສໍາໄວທີ່ເມື່ອກ່ອນນີ້ເຂົາອູ່ກັນອ່າງໄຣ ຖື້ນໄມ່ເກີດປັບປຸງຫາ ທັ້ງ ພ ທີ່ມີອູ່ຕັ້ງໜ່າຍກຸລຸ່ມທັ້ງເຂົມວ ລາວ ແລ້ວຈືນ ທຳໄໝໃນອົດເຂົາເຖິງອູ່ກັນດີລະ ປັບປຸງຫາອ່າງທີ່ບໍອກມາຂ້າງຕົ້ນໄມ່ເຫັນນີ້ເລີຍພວກເຮົາເລຍຕກລົງກັນທີ່ຈະທຳການສຶກຂາວວິຊຢປະວັດສາສຕ່ວົງຂອງພວກເຮົາຊາວໜ້ວສໍາໄວ

การศึกษาประวัติศาสตร์ห้องถินนั้น ช่วงแรกนั้น คิดว่าเป็นเรื่องใกล้เกินฝันสำหรับพวกเราที่อยู่ในชนบท ที่แม้กระทั่งจะเขียนหนังสือกันก็ต้องสะกดเป็นรายคำ กว่าจะได้ประโยคนึงๆ แสนจะยากลำบากจริง แม้แต่เขียน ชื่อ นามสกุล ของตัวเองยังต้องตั้งใจเขียนแบบแยกอ่วยแล้ว จะมาให้พวงเบาะมาทำงานวิจัยชุมชน เก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุป เคราะห์ แล้วก็นำออกไปเผยแพร่ให้คนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน โดยพวงเบาะกันเองทั้งหมด พร้อมทั้งหาทางสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรงอีก จะเป็นไปได้หรือ? เมื่อใจสำคัญ มันช่างยากเต็มที... เราผู้อยู่คุณเดียวหรือเปล่านี่ จริงซึ้งเราผู้อยู่คุณเดียวมั่นคงเป็นจริงไปไม่ได้แน่ แต่ถ้าเราหาพรรคพวงมาช่วยกันผัน ก็เป็นผันของกลุ่มเรา และชวนคนชาวหัวสำโรงมาผันในเรื่องเดียวกันพร้อมกันทั้งหมด ใจจะหากรู้ว่าเป็นผันกลางวันก็ช่างเข้าชิ มั่นก็คงเป็นผันหวานของพวงเบาะทุกคน แล้วก็หาทางออกจากความผันให้มามีความจริงของพวงเบาะกันเอง พอดีดีแบบนี้ แล้วมันมีกำลังใจขึ้นมาเยอะเลยนี่นา ก็น่าลองทำดูนะ ทาง สกว. สงพีเลี้ยง อาจารย์พิรชัย กุลชัย อาจารย์ ดร.ปัญญา มากช่วยอยู่ตลอด...

พวกเราก็เลยเริ่มต้นด้วยการสร้างทีมที่มีผู้ร่วมกัน มีความจริงใจร่วมกัน มีความเชื่อร่วมกันทางเดียวกัน ที่จะมุ่งมั่นแสวงหาเรื่องราวประวัติของเรขาชาหัวสำโรง ทุกแห่งมุม ทั้งทางด้านการทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นมาของพวงเราที่พูดภาษาเขมร ภาษาลาว และจีน ความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในพื้นที่หัวสำโรง ประวัติการเรียกชื่อหมู่บ้านต่างๆ ฯลฯ โดยเปิดเทวีในพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดร่วมกันของทีม คนในทีมวิจัยที่เขียนไม่เก่งก็พยายามแลทำหน้าที่ประสานงานการจัดเวที ประสานเชิญชวนคนเข้าเวที ทุกคนแบ่งหน้าที่กันในการเปิดเวทีรับฟังข้อมูล เสริมเติมเต็มกันและกันแลกเปลี่ยนเรื่องราวกัน ทั้งคนในชุมชน และทีมวิจัย ต่างก็เป็นคนในชุมชนเดียวกัน ทำให้

บรรยากาศในการพูดคุยกันเป็นกันเอง ข้อมูลต่าง ๆ ที่อัดแน่นอยู่ในความคิดของผู้เข้าร่วมเวทีก็ถูก เปิดออกอย่างหมดใจ แบบหมดได้หมดพุงกันเลย ทุกคน อยากรสชาติ อยากบอก อยากรู้ ในสิ่ง ที่ตนคิด ในสิ่งที่รู้มา เรียกว่าไม่มีใครผิด ถูกทุกคน ทุกเวทีมีแต่ความเป็นมิตร เสริมสร้างสัมพันธ์ ภาพให้มีวิจัยมั่นใจมากขึ้น ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนถูกเปิดเผยในเวทีสนทนากัน บางเวทีก็เล่าเรื่อง ข้า ฯ กับเวทีที่ผ่านมา บางเวทีก็มีแบ่งมุ่นใหม่เพิ่มเติมมาตลอดเวลา ทีมวิจัยก็มีคนใหม่เข้ามา เพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ เพราะเปิดเวทีที่ได้พูดเจรจาช่วนผู้เข้าเวทีให้มาร่วมกันในทีมวิจัย พูดเจรจา เปิดกว้าง เปิดรับทุกคนให้เข้ามาช่วยกันตามฝันของเราว่ามันกัน และจะต้องเป็นฝันของชาวหัวสำโรง ร่วมกัน

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา “ทีมวิจัยหัวสำโรง” ได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัว สำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา ไว้ในรายงานฉบับนี้ ซึ่งทีมวิจัยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน หน่วยงาน รวมทั้งผู้ที่สนใจ ในการนำข้อมูลไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

ชำนาญ สรามศิริ และทีมวิจัย

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

1 - 3

ความสำคัญของปัญหา

1

คำถามวิจัย

2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2

พื้นที่ดำเนินการ

2

วิธีการดำเนินงาน

2

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

3

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

3

บทที่ 2 การเปลี่ยนแปลงของหัวสำโรง

4 – 9

ด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิต

5

ด้านทรัพยากรบุคคล

6

ด้านประเพณีวัฒนธรรม

7

บทที่ 3 กระบวนการวิจัย

10 - 20

บทที่ 4 ผลการวิจัย

21 - 41

ข้อมูลพื้นฐานและประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แแปลงยาง จ.ฉะเชิงเทรา 21

แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื่นฟูวิถีชีวิต 40

ของชุมชนหัวสำโรง

บทที่ 5 บทเรียนจากการวิจัย

42 - 46

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

43

สิ่งที่ได้จากการวิจัย

44

สรุปบทเรียนจากการวิจัย

46

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ

47 – 49

ภาคผนวก

50

บันทึกการจัดกิจกรรม

51 - 93

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ความเป็นมาของชาวชุมชนหัวสำโรง ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีแต่การบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากการพบรุขรูปสู่ลูกหลาน ผ่านวัฒนธรรมชนบทรวมเนื่องประเพณี และภาษาพูดเฉพาะถิ่นที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน และจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันถึงประวัติศาสตร์ที่ มีการคาดเดาตั้งแต่ผู้คนเข้ามายังประเทศไทย โดยมีชาวเขมรมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำบลหัวสำโรง เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมืองลาวมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแหลมย� และบางส่วน ของอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่ม กระจายอยู่หลายหมู่บ้าน มี การกล่าวข้างว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น โดยมีหลักฐานสำคัญ คือ วัดหัวสำโรง ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 200 ปี อย่างไรก็ได้ หลักฐานทางโบราณคดีที่จะนำมาประกอบการยืนยันความเป็นมาของชนชาติผ่านพันธุ์มีอยู่จำนวน น้อยมาก ซึ่งยากต่อการกล่าวอ้างอิงและขาดผู้ที่ศึกษาและผู้ที่รู้เรื่องราวจริง มีเพียงแต่ภาษาพูด เฉพาะถิ่นที่ใช้พูดกันทั้งเขมรและลาวในปัจจุบันที่เป็นหลักฐานยืนยันแห่งชัดว่า ชุมชนนี้ต้องมี ประวัติเรื่องราวความเป็นมาอย่างนานและควรแก่การศึกษาควบรวมไว้เป็นประวัติศาสตร์ของชุมชน

ตำบลหัวสำโรงในปัจจุบัน แบ่งเป็น 12 หมู่บ้าน ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์มาก สภาพ พื้นที่เป็นป่าไม้เบญจพ裒ณ ประกอบไปด้วย ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้ยาง และอื่น ๆ ลับกับ ป่าทึ่งและที่ราบลุ่มกว้างยิ่งไปจนถึงลุ่มแม่น้ำบางปะกง ประมาณ 20 – 30 กิโลเมตร (จึงเป็นที่มา ของชื่ออำเภอแหลมย�) ด้วยพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสมสำหรับการทำนาปลูกข้าว ชาวหัวสำโรงในอดีต จึงประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนาข้าว และเข้าป่าตัดไม้สำมาทำเสาเข็มและเฟาถ่านขาย ชุมชนโดย ส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกันมากนัก จนเมื่อมีการเปิดสัมปทานป่าไม้ ทำให้ต้นไม้ใหญ่ ๆ ถูกทำลายลงอย่างหมดสิ้น วิถีชีวิตชาวหัวสำโรงเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งป่าเป็นพึ่งพาพืช เศรษฐกิจ

ประมาณปี 2530 ยุคเศรษฐกิจเพื่องฟู มีการขยายตัวของอุตสาหกรรม โดยมีการตั้งนิคม อุตสาหกรรมเกตุเวชชิตี้ ในพื้นที่ตำบลหัวสำโรง มีนายทุนมากกว่าห้าร้อยคนในติดในตำบลหัวสำโรงเป็น บริเวณกว้างกว่า 10,000 ไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ขายที่ดินให้นายทุน ได้เงินมาจำนวนมากอย่าง ที่ไม่เคยมีมาก่อน ก็นำไปจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย ลูกหลานไม่ต้องลำบากทำงานเหมือนพ่อ แม่ ก็มีเงินใช้อย่างสบายและอิสระ ประชาชนชาวหัวสำโรงหลงเหลิดเพลินกับความร่ำรวยทั้งตำบล มีการตั้งร้านอาหารหลายแห่ง เพื่อการค้ามิหนี้กินและทำความสุขกับหญิงบริการ ทั้งเด็กหนุ่มและ ผู้สูงอายุ จนมีผู้ติดเชื้อเอดส์เป็นจำนวนมาก ช่วงระยะเวลา 30 – 40 ปีที่ผ่านมา ชุมชนหัวสำโรงมี

การเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ทั้งด้านสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม มีสภาพความเป็นอยู่ที่มุ่งเน้นหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว จนทำให้มีเวลาให้ครอบครัว ตลอดจนการเลี้ยงดู อบรม ซึ่งสอนบุตรหลานก็ลดลง เด็กจึงมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดความอบอุ่น ขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัว และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ซึ่งแต่ก่อต่างหากในอดีตอย่างชัดเจน

ดังนั้น ทีมผู้ศึกษาจึงรวมกันศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและผลลัพธ์ที่ตามมา เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหัวสำโรงให้มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้น มีความสามัคคี และสามารถสร้างทางเลือกในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรงมีความเป็นมาอย่างไร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนของชาวหัวสำโรง ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
2. เพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหัวสำโรง
3. เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนชาวหัวสำโรง อ.แปลงยา จ.ฉะเชิงเทรา

พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยา จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 12

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย
2. เก็บข้อมูลความเป็นมาและวิถีชีวิตจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าเวทีและนอกเวที โดยการจดบันทึกและอัดเทปเสียงและภาพถ่าย พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลภายใต้สภาพนอกพื้นที่
3. จัดเวที รวบรวม สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล
4. จัดเวทีสะท้อนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อตรวจสอบข้อมูลและสร้างการมีส่วนร่วม

5. จัดเวทีค้นหาแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและพื้นที่
วิถีชีวิตชาวหัวสำโรง
6. จัดทำเรทีสูปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทีมวิจัยและชุมชนเข้าใจเป้าหมายของการทำการวิจัย
2. ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวหัวสำโรงตั้งแต่อดีต-ปัจจุบันอย่างสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพื้นที่
ดังนี้
 - ประวัติศาสตร์ในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหัวสำโรง
 - ประวัติศาสตร์ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนหัวสำโรง
 - ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และประเพณีของชุมชนหัว
สำโรง
 - ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนหัวสำโรง
3. ชุมชนได้แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นที่วิถีชีวิตชาวหัว
สำโรง
4. ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพื้นที่ความสัมพันธ์ของชุมชน สร้างเสริมความรักและ
ความผูกพันกันในท้องถิ่น

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2547 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2549

บทที่ 2

การเปลี่ยนแปลงของหัวสำโรง

ทางด้านภูมิศาสตร์และความเป็นอยู่ของชาวตำบลหัวสำโรง ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์มาก สภาพพื้นที่เป็นป่าไม้เบญจพรรณประกอบด้วย ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้ยาง และอื่นๆ ลับกับป่าทุ่งและที่ราบลุ่มกว้างขวางสุดลูกหูลูกตา ในพื้นที่ราบลุ่ม ก็ทำนาปลูกข้าว ในพื้นที่ตำบลหัวสำโรงมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น หนองน้ำสาธารณะต่างๆ หลายแห่งประมาณ 20 – 30 แห่ง มีลำชวด (ลำราง) ในการสัญจรได้ในเฉพาะหน้าน้ำหลัก ส่วนหน้าแล้งใช้เดินด้วยเท้าหรือใช้เกวียนในการเดินทางและขนส่งของป้าไปขายที่ตลาดอำเภอบางคล้า ซึ่งใกล้จากหมู่บ้านประมาณ 20 กิโลเมตร และอาศัยหนองน้ำต่างๆ เป็นแหล่งอาหาร หาปลา และผู้คนมาเป็นอาหารชาวบ้านมีความรักความสามัคคีกันดี ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกันซึ่งกันและกัน ได้จากการเดินทางแบบเดียวกัน ได้แก่ การลงแขก ถอนกล้าด่านา เกี่ยวข้าว นวดข้าว และทำไร่ ร่วม การหาปลาเนื่องจากหนองน้ำสาธารณะที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันและออกไปหาปลาพร้อมๆ กันหลาย คนประมาณ 30 – 100 คน ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในบ้านและชุมชน หัวสำโรงในอดีตจึงประกอบอาชีพหลักคือการทำข้าว และเข้าป่าตัดไม้ ทำเส้า薪ม เผาถ่าน ขาย ความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกันมาก ภายในครอบครัว และเมื่อมีการจัดสัมปทานให้เชื้อเชิญมาตั้ดไม้เนปา จนต้นไม้ใหญ่ๆ ถูกทำลายลงอย่างหมดลิ้นวิธีชีวิตชาวสำโรงเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งป้ามาเป็นพึ่งพาพืชเศรษฐกิจ ในการลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของหัวสำโรงสามารถรับรู้รวมสรุปได้ดังนี้

ในช่วงก่อน พ.ศ.2495 พื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นป่า ยังเป็นป่าดงดิบ มีความอุดมสมบูรณ์ ของป่า มีของป่าให้ชาวบ้านหาเลี้ยงชีพ มีสัตว์ป่าเสือ ช้าง กว่าง เก้ง กระต่ายมากมาย พื้นที่มี ความอุดมสมบูรณ์ประชาชนอาศัยธรรมชาติและป่าเลี้ยงชีวิต

ปี พ.ศ. 2497 มีการสร้างสายยุทธศาสตร์สายตะวันออกเพื่อใช้ลำเอียงสะเบียงและอาวุธและสิ่งของของทหาร สร้างโดยบริษัทฝรั่ง ต้นทางจากนครราชสีมา ไปที่จังหวัดระยองถนนสาย 331 สมัยนั้น ป้ายมีการเปลี่ยนแปลงไม่น่าก มีการตัดถางป่าบ้างแต่เพียงเบาๆมาปลูกสร้างบ้านเรือนไม่ใช้เพื่อการค้าพาณิชย์

ปี พ.ศ. 2500 เมื่อมีถนนริมมีการถางป่าเพื่อปลูกไร่มันสำปะหลังและต่อมามีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้นสลายก่อนในการไถพื้นที่ปลูกมันใช้แรงงานจากวัว ควายเที่ยมได้ ไถที่ปลูกมันและมีการตั้งโรงโม้มันคั่วแลกประมาณ ปี 2502 ราคามันในขณะนั้นหาบละ 10 บาท

ปี พ.ศ. 2507 มีการจัดคลองดินชลประทานมาจากการนิคม ผ่านตำบลหัวสำโรง และผ่านบางบ่อ ต่อไปบ้านแหลมประดู่ (อำเภอบ้านโพธิ์) คลองมีผลทำให้ความเป็นอยู่ การทำเกษตรของชาวบ้านดีขึ้นเป็นแหล่งอาหารมีปลาไม่มากมาย

ปี พ.ศ. 2512 เมื่อปีก่อนเปิดประชาชนตำบลหัวสำโรงก็เริ่มทำไร้มันสำปะหลังอย่างกว้างขวาง เพราะดินอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตดี จนทำให้มีการทำลายป่าอย่างรวดเร็วเพื่อปลูกมันสำปะหลัง และต่อมา มีการปลูกอ้อยเพื่อส่งโรงน้ำตาลในจังหวัดชลบุรี ทำให้มีการเพิ่มพื้นที่ ใน การปลูกมันและอ้อย ทำให้ต้องทำลายป่าไม่มากมายจนไม่สามารถควบคุมได้ คราวนี้กำลังมากก ร่างเปิดพื้นที่ป่าได้มาก มีการนำ เครื่องจักรใหม่ เช่น รถแทรกเตอร์ใหญ่ มาทำลายป่าแทนการทำถังด้วยมีดและจบ วิถีชีวิตชาวสำโรงเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการพึงพาความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้มาเป็นการพึงพาผลผลิตจากมันสำปะหลังและอ้อย(อ้อยเริ่มมีการปลูกอย่างมากในปี 2520) เป็นหลัก พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านที่เคยทำอาชีพที่เกี่ยวพันกับป่าไม้ ต้องเปลี่ยนมาทำอาชีพอื่น ส่วนการทำนาข้าว เปลี่ยนเป็นนาถุง การทำนาเป็นอาชีพของกลุ่มคนบางกลุ่มที่เป็นส่วนน้อย และบางกลุ่มที่ทำนาเพื่อให้มีข้าวไว้รับประทานภายในครัวเรือนเท่านั้น

ด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิต

ประมาณปี 2530 เมื่อยุคต์เศรษฐกิจเพื่องฟู มีการขยายตัวของอุสาหกรรม มีการตั้งนิคมอุสาหกรรมเกตุเวียซ์ชีต ในพื้นที่ตำบลหัวสำโรง มีนายทุนมากกว่าห้าสิบคนที่ดินในตำบลหัวสำโรงเป็นบริเวณกว้างกว่า 10,000 ไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ขายที่ดินให้นายทุน ได้เงินมาจำนวนมากอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ก็ นำไปจับจ่ายใช้สอย เช่น ปลูกบ้านใหม่ ซื้อรถยนต์มอเตอร์ไซด์ วิถีชีวิตเปลี่ยนไป สุขสบายขึ้นไม่ต้องออกไปทำงานทำไร่ ลูกหลานไม่ต้องลำบากทำงานเหมือนพ่อแม่ก็มีเงินใช้อย่างสบายและอิสระ ประชาชนชาวหัวสำโรงบางส่วนหลงเหลินกับความร่ำรวย มีการตั้งร้านอาหารหลายแห่ง มีการเดินกิน และหาความสุขกับหนูปิงบริการ ทั้งเด็กหนุ่ม วัยทำงาน วัยกลางคนและ ผู้สูงอายุ มีผู้ติดเชื้อและป่วยด้วยโรคเอดส์จำนวนมาก มีการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่าง เช่น รถยนต์ จักรยานยนต์ ทีวี ตู้เย็น เครื่องเสียงอย่างแพงๆ อย่างแพร่หลายกันทั่วตำบลด้านการค้ามีความเดินทางมีการใช้รถยนต์ส่วนตัวมากกว่ารถประจำทาง เดิมผู้คนปลูกผักสวนครัวไว้เพื่อปูจางอาหารกินกันภายในบ้านและแบ่งปันเพื่อนบ้าน ภารกิจอยู่กินแบบธรรมชาติ กินปลากินผักมาก เปเลี่ยนมาเป็นกินอาหารสำเร็จstrup ซื้อแกงถุงพลาสติกที่มันและใส่ผงชูรสจำนวนมากมากิน เด็กกินผักผลไม้ลดลงแต่กินน้ำหวานน้ำอัดลมแทนน้ำ กินอาหารฟาสต์ฟูด ไส้กรอก อ้อตดอก หมูย่างลูกชิ้นทอด ลูกชิ้นย่างขนมกรอบ ๆ ที่บราวน์ชอง ที่มีไขมัน แป้ง น้ำตาล เกลือและผงชูรสมากกินความต้องการมากขึ้น มีผลทำให้เกิดเด็กขาดสารอาหาร เด็กอ้วนและประกอบกับวิถีชีวิตในปัจจุบันที่ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน ชอบนั่ง ๆ นอน ๆ ดูทีวี ดูหนังฟังเพลง ภารไม่ออกกำลัง

ก้าย จะพบว่าแนวโน้มของการเกิดโรคที่เกิดจากพฤติกรรมที่สามารถป้องกันได้ เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันสูงและโรคเก้าท์ เกิดกับคนที่มีอายุน้อยสูงขึ้นกว่าแต่ก่อน

ด้านทรัพยากรบุคคล

เมื่อค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค เช่นค่าไฟฟ้า น้ำประปา ค่าน้ำมัน ค่าอาหารสูงขึ้น รายได้เข้าไม่มากนัก เงินเริ่มหมด (ปัจจุบันพ.ศ. 2548) ประชาชนกลุ่มอายุ 18-50 ปี ส่วนใหญ่เปลี่ยนจากเจ้าของที่ดิน ไปเป็นลูกจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ลิ่งที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือด้านความเจริญของทรัพยากรุ่นนุชย์และความคาดหวังของประชาชน จากสมัยก่อนผู้ใหญ่ พ่อแม่มาสั่งสอนลูกหลานว่า ให้ขยันและตั้งใจเรียน เพื่อต่อไปจะได้เป็นเจ้าคนนายคน แต่เมื่อมีนิคมอุสาหกรรมในพื้นที่ผู้ประกอบการและนักเรียนส่วนใหญ่ตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อเรียนจบมัธยมก็ออกมานำเสนอ ลูกจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมก็มีกินแล้ว เกิดปัญหาเด็กไม่ตั้งใจเรียน หนีการเรียน เรียนไม่จบเด็กจบแล้วอ่านหนังสือไม่ออก ไม่เชื่อฟังครูและพ่อแม่ เกเร เป็นคนที่ไม่มีคุณภาพความรู้นั้นแรงชอกกับการวิชาชีพ จนเกิดปัญหาในพื้นที่คือมืออยู่ช่วงเวลาหนึ่งที่ผู้บริหารโรงงานบางโรงงานมีนโยบายไม่รับคนในพื้นที่หัวสำโรงเข้าทำงานเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาตามมาด้านการประกอบอาชญากรรม หลากหลาย การใช้อิทธิพล(เป็นเด็กบางส่วนเฉพาะบุคคลไม่ทุกคน) ปัญหาเด็กวัยรุ่นและโรงเรียนในพื้นที่หัวสำโรงซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เด็กส่วนใหญ่ที่พ่อแม่พอมีเงินหรือเด็กเก่งจะเข้าไปเรียนโรงเรียนที่อื่น เช่นที่บางคล้า และที่ตัวเมืองจะเชิงเทราเด็กที่เรียนที่หัวสำโรงส่วนหนึ่ง จึงเป็นเด็กที่พ่อแม่ต้องการให้เรียนที่นี่จริงๆส่วนหนึ่ง เป็นเด็กที่ฐานะทางบ้านไม่ดีส่วนหนึ่ง เป็นเด็กที่เกเร และเด็กที่เรียนอ่อนอึดส่วนหนึ่ง คนบางส่วนมีความเป็นอยู่อย่างต่างคนต่างอยู่ มุงหน้าทำมาหากิน มีความนิยมด้านวัฒนาการมากขึ้น มุ่งทำงานหนักเพื่อหาเงินทองมาใช้จ่ายในครอบครัว เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงงาน สัมพันธภาพของครอบครัวและชุมชนลดลง พ่อแม่ลูกมีเวลาที่อยู่ด้วยกันน้อยกว่าแต่ก่อน เด็กและวัยรุ่นส่วนใหญ่มีพฤติกรรมก้าวร้าวขาดหลักยึดเหนี่ยวที่ดีงาม แสดงออกถึงความก้าวร้าว เช่น ขับรถอัตราเร็ว อย่างรวดเร็วบ้าคลั่ง ทำให้เกิดอุบัติเหตุ บ่อยครั้ง มีการติดยาเสพติดเป็นอันดับหนึ่งของอำเภอ แปลงยาง มีการเล่นการพนันทุกรูปแบบ หายເื่องมومมัวประชานอย่างแพร่หลายวันละ 4-6 รอบต่อวัน (ข้อมูลก่อนการปราบผู้มีอิทธิพล) นี้เป็นส่วนหนึ่งของชาวหัวสำโรงแต่ก็ส่วนหนึ่งที่ไม่เป็นแบบนี้สักส่วนครึ่งต่อครึ่ง ผลจากการมีนิคมอุสาหกรรมทำให้มีคนจากพื้นอื่นเข้ามาทำงานอีกจำนวนมากและส่วนอื่น ๆ อยพย้ายถิ่นฐานมาทำงานในเขตพื้นที่หัวสำโรงสิ่งที่สามารถเบรียบเทียบได้คือคนที่อื่นมีความตั้งใจในการทำงานมากกว่า สถานประกอบการมีความพึงพอใจที่จะเลือกคนที่อื่นทำงานมากกว่าคนหัวสำโรง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายกองค์กรบริหารส่วนตำบลหัวสำโรง) ชาวหัวสำโรงชอบขายที่ดิน นำเงินมา

จับจ่ายใช้สอยอย่างสบาย มีการเก็บออมน้อย ส่วนคนอื่นที่มาทำงานรู้จักกับออมเงินมีเงินซื้อที่ดินปลูกบ้าน ซื้อบ้าน

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ประมาณ 30-40 ปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ในชุมชนหัวสำโรงมากมาย ทั้งด้านสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนจากเกษตรกรรม เป็นอุตสาหกรรม สภาพความเป็นอยู่ที่มุ่งเน้น หาเงินมาเลี้ยงครอบครัวจนทำให้มีเวลาให้ครอบครัว มีเวลาเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนบุตรหลานลดลง เด็กแรกได้กินนมแม่น้อยมาก เพลงร้องกล่อมเด็กก่อนนอนหายไป ส่วนใหญ่แม่ต้องไปทำงานหาเงิน จำคนเลี้ยงลูกให้บ้าง ฝากปูย่าตาลายเลี้ยงให้บ้าง ความใกล้ชิดและความอบอุ่นระหว่างแม่ลูกและพ่อแม่ลงกว่าแต่ก่อน บางครอบครัวพ่อแม่กลับจากทำงานเข้าบ้านสามถึงสี่ทุ่ม ลูกนอนหลับแล้ว ตอนเข้าลูกตื่นขึ้นมาพ่อแม่ไปทำงานแล้ว ก็ไม่เจอแม่เจอพ่อ เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดความอบอุ่น ขาดสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ซึ่งต่างกว่าในอดีตอย่างชัดเจน คนดังเดิมของหัวสำโรงกลายเป็นคนว่างงานอยู่กับบ้าน หรือต้องไปขายแรงงานในโรงงาน ผู้สูงอายุเลี้ยงหลานอยู่กับบ้าน ภาพในอดีตที่พ่อแม่ร่วมชาติลดลงและกำลังหมดสิ้นไป เช่น การใช้พื้นที่สาธารณะของหนองน้ำในการหาผัก ปลา ลูกปล่อยร้าง และยากต่อการเข้าใช้ประโยชน์ นายทุนต่างถิ่นไม่ยอมให้ผ่านพื้นที่เข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะที่ที่ดินของตนล้อมไว้ คลองชลประทานที่เป็นคลองดินที่อื้อประโยชน์ในการนำไปปลูกและใช้น้ำในการเพาะปลูกถูกพัฒนาเป็นคลองปูนซีเมนต์ ประชาชนแยกต่อการใช้ประโยชน์ หรือไม่สามารถใช้ประโยชน์จากคลองเพาะมีข้อจำกัดสูง ปลายทางมีให้หากินได้บ้างแต่น้อยลงมากถึงประมาณ ร้อยละ 80 ส่วน ผักในลำคลองสูญสิ้นโดยสิ้นเชิง

ด้านประเพณีวัฒนธรรม

มีวัฒนธรรมบางอย่างที่หายไป公然เล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่นการรำวง การเล่นมอญซ่อนผ้า การเล่นสะบ้า เล่นห่ม เล่นฟีสาก ฝีกระดัง เล่นม้าก้านกลวย หมากเก็บ หลุมเมือง ภูมิปัญญา ท้องถิ่นบางอย่างหายไป เช่นการอยู่ไฟ การเข้ากราบไหว้ของหญิงหลังคลอดที่บ่งบอกถึงความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อนหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพเกษตรพื้นที่ที่ทำนาปลูกข้าวลดลงบางส่วนวิธีการทำเปลี่ยนแปลงจากเดิมใช้ไก่ไม้เทียมวัวเทียมควายเป็นการใช้รถไถนาแบบคนเดินตาม การนวดข้าวโดยใช้วัว ความชำนาญใช้รถไถนา (ประมาณปี 2528) การทำนาด้วยมีการลงแขกถอนกล้า ดำเนาเกี่ยวและนวดข้าวแต่ระยะนี้ยังมีการถือแรงลงแขกกันอยู่ ต่อมาเริ่มมีการทำนาหัวบานแทนนาด้วยมีการใช้จักรกลจักรกลนี้ยังใช้คนจำนวนมาก ชาวบ้านถือแรงกันทำบ้าง จ้างแรงงานบ้างบางส่วน(ประมาณปี 2535) ต่อมามีการคิดคันการใช้รถเกี่ยวข้าวที่ใช้รถเกี่ยวโดยรถเกี่ยวแล้ว

นวดข้าวอุกมาเป็นเม็ดๆ ไม่ต้องใช้แรงงานคนวด แต่ยังต้องใช้คนในการรองเมล็ดข้าวใส่กระสอบแล้วขันไปตากในสถานที่ที่เตรียมไว้ตากข้าว เมื่อตากแห้งแล้วข้าวบางส่วนเก็บเข้ายังบางส่วนขายเอาเงินเข้าหัวระยะนี้ส่วนใหญ่ยังทำพันธุ์ข้าวนานปีอยู่ตัวอย่างเช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวขาวตาแห้ง ข้าวขาวนางมน ข้าวเหลืองประทิว

ระยะต่อมาเมื่อมีคลองชลประทาน คลองปูน ประมาณปี 2546 เริ่มมีน้ำไหลหล่อในลำคลอง ชาวบ้านเริ่มนั่นตัวและทำนาพันธุ์ข้าวนานปี วิธีการทำบางส่วนจ้างแรงงานในพื้นที่ บางส่วนยังถือแรงกันได้ห่วง ใส่ปุ๋ย ฉีดยาฆ่าหญ้าฆ่าแมลงทำกัน การเก็บเกี่ยวใช้รถเกี่ยว และรถนวดที่มีที่เก็บข้าวนำมาส่งที่รวมข้าวได้เลย ใช้แรงงานน้อย 2-3 คนก็สามารถทำได้แต่การทำนาปรุงมีความยุ่งยากมากกว่านาปี ค่าใช้สูงกว่า เช่นต้องใช้ยาฆ่าแมลงเชอร์ที่มีราบกวน ยาฆ่าแมลงคุณหญ้า แมลงปุ่ยมากกว่าแต่ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังคงทำข้าวนานปี ข้าวหอมมะลิอยู่ สำหรับพื้นที่ตอนที่เคยใช้เป็นที่ปลูกไว้มันสำปะหลังนั้น มีเหลือน้อย ที่ดินส่วนใหญ่เปลี่ยนมาเป็นของนายทุน ส่วนหนึ่งเป็นนิคมอุสาหกรรม ส่วนหนึ่งเป็นที่อยู่อาศัย อาคารที่พัก ห้องเช่า ห้องแถง มีภาคเกษตรด้านนี้ลดลงอย่างมากมาก

ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้หัวสำโรงเปลี่ยนแปลงไปในทุก ฯด้านบางส่วนเปลี่ยนไป เช่น ความเจริญ มีถนน คลองชลประทานร日益น์ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์พื้นฐาน โทรศัพท์มือถือ วิธีชีวิตการทำนาหกิน การละเล่นต่างๆ ที่เปลี่ยนไปสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลทั้งในทางที่ดีและทางไม่ดีต่อประชาชนชาวหัวสำโรง เพราะถึงแม้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไป แต่บุคคลยังมีสติยึดมั่นถือหลักความพอดี ความพอเพียง มีวิธีชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่นิยมวัตถุมากเกินไป ปัญหาต่างๆ จะเกิดน้อยลง ประกอบกับด้านบุคคล แบบเดิมเดิม เช่น ความสัมพันธ์ของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงดูลูกอย่างอบอุ่น ปูย่าตายายช่วยกันสอนสั่ง ส่งสอนลูกในการดำเนินชีวิต การทำนาหกิน การอบรมคุณธรรมจริยธรรมร่วมกับโรงเรียน มีความสามัคคีอยู่กันอย่างพื่นทอง เด็กๆ เล่นรวมกันทำให้เกิดความรัก สามัคคีกันเป็นเพื่อน ปัญหาสังคม เช่นเด็กขาดความอบอุ่น ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เด็กเกร เห็นโรงเรียนลดลง คนมีระเบียบวินัยในตัวเอง มีความรับรู้และรับผิดชอบ มีสติและทักษะในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี

จากการพุดคุยกับชาวหัวสำโรงทำให้เห็นเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่กล่าวมาซึ่งมีผลต่อชาวหัวสำโรงหลายประการ จึงเกิดการรวมตัวกันของทีมวิจัยเพื่อมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการศึกษา ประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้ชาวหัวสำโรงได้รับรู้ร่วมกันถึงประวัติศาสตร์ของตนเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผลกระทบในทางที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการที่จะฟื้นฟูและพัฒนาวิถีชีวิตของชาวหัวสำโรง ให้ดีขึ้นแต่เมื่อได้หมายความว่า ประวัติศาสตร์จะเป็นตัวแก้ไขปัญหาได้ แต่ทีมวิจัยมีความคาดหวังว่าการใช้กระบวนการวิจัยโดยใช้ประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรงเป็นหัวข้อในการพูดคุย สามารถเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อให้ทีมวิจัย

สามารถสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการ กรณีส่วนร่วมในการศึกษาทำให้งานวิจัยสามารถ
ตอบคำถามการวิจัยได้และบรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นพูดชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา ที่มีวิจัยได้ทำกิจกรรมเพื่อตอบบัณฑุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ. ฉะเชิงเทรา และ ข้อที่ 2 เพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นพูดชีวิตชุมชนหัวสำโรง ส่วนบัณฑุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อพัฒนาและพื้นพูดชีวิตชุมชนชาวหัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา ที่มีวิจัยจะดำเนินการต่อในระยะต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแเปลงยawa จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 12 โดยในช่วงการพัฒนาโดยวิจัย ได้มีการพูดคุยและได้จัดตั้งทีมวิจัย ซึ่งเป็นแกนนำหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

ทีมที่ปรึกษา

1. พระครุสุจิตบุญญากร	เจ้าคณะตำบลหัวสำโรง
2. นายสุพัฒน์ สนพิงพงศ์	ประธานเครือข่ายรัฐ – ชุมชนคนแปดริ้ว

คณะกรรมการวิจัย

1. นายชำนาญ สรามศิริ	หัวหน้าโครงการวิจัย
ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข 7 สำนักงานสาธารณสุข อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	
57/1 ม.3 ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	
2. นายสมเกียรติ ใหม่เอี่ยม	นักวิจัย
ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน	
บ้านเลขที่ 38/3 ม. 3 ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	
3. นางทองคำ สรามศิริ	นักวิจัย
พยาบาลวิชาชีพ 7 สถานีอนามัยตำบลหัวสำโรง	
บ้านเลขที่ 57/ ม. 3 ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	
4. นายจำเนียร โคตน	นักวิจัย
ปราษฎ์ชุมชนด้านสมุนไพรพื้นบ้าน	
บ้านเลขที่ 103/1 ม. 12 ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	
5. นายไพบูล สวนมะลิ	นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	
บ้านเลขที่ 68/1 ม.3 ต.หัวสำโรง อ.แเปลงยawa จ.ฉะเชิงเทรา	

6. นางฉันทนา สระบุรินทร์ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนชุมชนวัดหัวสำโรง
บ้านเลขที่ 25 ม.2 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
7. นางอรอตพ์ วรรณทดะ นักวิจัย
ตำแหน่ง แพทย์ประจำตำบลหัวสำโรง
บ้านเลขที่ 109 ม.2 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
8. นางสมัย วัฒนพรไพรโจน์ นักวิจัย
ตำแหน่ง กรรมการชุมชนเทศบาล
บ้านเลขที่ 27/1 ม.7 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
9. นางราณี ศรีสวัสดิ์ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านเลขที่ 111 ม.2 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
10. นางจิตราลดา ไขมศิริ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านเลขที่ 139/1 ม.7 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
11. นางมลฤดี ไชยนุมาตร์ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านเลขที่ 75 ม.1 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
12. นางอภินันท์ โสภารัตน์ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านเลขที่ 16/1 ม.1 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
13. นางลำเนา พันธุ์เจริญ นักวิจัย
ตำแหน่ง ธนาคารสมองคุณ.เชิงเทรา
บ้านเลขที่ 17/7 ม.2 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
14. นางชูศรี ไกรสินธุ์ นักวิจัย
ตำแหน่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านเลขที่ 17/6 ม.2 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา
15. นางมลทกการ เก้ากิจวิไล นักวิจัย
ตำแหน่ง แม่บ้าน
บ้านเลขที่ 3 ม.1 ต.หัวสำโรง อ.แพลงยา จ.ฉะเชิงเทรา

ในช่วงแรกของการดำเนินงานนั้น ทีมวิจัยได้เริ่มต้นจากการจัดเวลาที่สร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย แต่ในครั้งแรกยังขาดการวางแผนที่ดี ทำให้การปฏิบัติไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ในเวทีต่อ ๆ มา ทีมวิจัยจึงได้มีการวางแผนและแบ่งบทบาทการทำงานที่ชัดเจน รวมทั้งมีการสรุปการทำงานในแต่ละเวที เพื่อปรับปรุงในเวทีครั้งต่อ ๆ ไป หลังจากจัดเวลาที่สร้างความเข้าใจ ทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนจากการทำงานเป็นระยะ จึงได้ปรับเวทีในแต่ละครั้ง โดยจัดเวลาที่สร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลไปพร้อมกัน ซึ่งทีมวิจัยพบว่าการพูดคุยและสรุปบทเรียนจากการทำงานทุกครั้งทั้งใน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการปรับแผนการดำเนินงานเพื่อให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกเหนือนี้ในระหว่างทางของการทำงาน ทีมวิจัยได้มีการเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากวิทยากรภายนอก และการศึกษาดูงาน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทีมวิจัยสามารถสรุปกระบวนการดำเนินการวิจัยผ่านกิจกรรมของโครงการ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การประชุมประจำเดือนของทีมวิจัย

ทีมวิจัยได้มีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อวางแผน ติดตาม และสรุปบทเรียนจากการทำงาน เพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรค และวางแผนการทำงานในครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งในการจัดประชุมจะมีรายละเอียดที่สำคัญ อาทิ กำหนดเวลาที่ทีมวิจัยสะดวก

กิจกรรมที่ 2 การแบ่งบทบาททีมวิจัย

ระยะแรก ๆ ของการทำงานวิจัย ยังไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันชัดเจน ระยะต่อมาหลังการวิจัยดำเนินการได้ประมาณ 4-5 เดือน หัวหน้าโครงการวิจัยขอหยุดเนื่องจากมีงานประจำรัดตัว ทำให้ไม่มีเวลามาทำวิจัยจึงได้ส่งงานต่อให้นายชำนาญ สรุวนศิริ ดำเนินการหัวหน้าโครงการวิจัยต่อ และได้แบ่งบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. นายชำนาญ สรุวนศิริ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 2.. นางทองคำ สรุวนศิริ รับผิดชอบเรื่องเอกสาร
3. ในการประชาสัมพันธ์เชิญคนเข้าร่วมเวทีเจ้าของพื้นที่ในแต่ละกลุ่มเป้าหมายเป็นเจ้าภาพหมุนเวียนกันในแต่ละพื้นที่ ทีมวิจัยทุกคนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน

กิจกรรมที่ 3 การจัดเวลาที่สร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย

หลังจากได้ดำเนินการระยะพัฒนาโดยวิจัย และได้รับการอนุมัติจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดเวลาที่เพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งสืบค้นข้อมูล จำนวน 22 เวที (การจัดเวลาที่ในการเก็บข้อมูลจะกล่าวในหัวข้อ การเก็บข้อมูล)

เครื่องมือ จัดเก็บสนทนากลุ่ม

กระบวนการ

1. หัวหน้าโครงการวิจัยและทีมวิจัยได้กล่าวแนะนำตัว ผู้เข้าร่วมเวที รวมทั้งกล่าวถึงความเป็นมาของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ของโครงการ

2. ทีมวิจัยกล่าวถึงศึกษาความเป็นมาของชื่อหัวสำโรง ประเพณีสังกรานต์ เป็นสื่อกล่าวนำเข้าสู่บทสนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ร่วมประชุมจำนวน เพื่อประเมินผู้พูดและให้ผู้เข้าร่วมประชุมสับเปลี่ยนกันบอกเล่าเรื่องราวที่รู้จากพ่อแม่หรือบุคคลต่างๆ ที่เป็นเรื่องของชาวหัวสำโรง เช่น ที่มาของชื่อหัวสำโรง

3. เปิดโอกาสให้มีการซักถามแลกเปลี่ยนในเวที

สิ่งที่ได้จากการวิจัย

1. ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่วัยกลางคน อายุมากกว่า 40 ปี ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีประสบการรุ่นราวกว้างเดียวกัน มีความสนใจคล้ายคลึงกัน เลยทำให้เวทีมีการพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน ทุกคนมีส่วนร่วม

2. เวทีขาดบุคคลกลุ่มเด็ก เยาวชนมาร่วมชี้แจงการนำเสนอเยาวชนมาร่วมเวทีจะได้ประโยชน์ในด้าน การได้รับรู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง และการประเมินการรับรู้และความสนใจของกลุ่มเยาวชนเพื่อนำมาวางแผนในการสร้างกิจกรรมครั้งต่อไป

3. ทีมงานและผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสนทนา สิ่งที่ได้คือการบอกถึงการวิจัยโครงการ แหล่งสืบค้นข้อมูลได้เกรวรายชื่อ ผู้เชี่ยวชาญในหมู่ชนที่สามารถบอกเรื่องราวแต่ละเรื่องได้ เช่น ผู้ใหญ่สมบูรณ์ สรามศิริ อายุ 96 ปี สามารถเล่าประวัติศาสตร์ของหัวสำโรงได้ ลุงบุญมี สวนมะลิ อายุ 70 กว่า ปี สามารถเล่าเรื่องประเพณีการ การละเล่นการเข้าแม่สีผีสา กการล่าสัตว์ป่า ลุงบุญ สุรณา เล่าเรื่องเทคนิคการทำปลาในหนองน้ำธรรมชาติ นายเหยม จันหา หมอยาสมุนไพรไทยแก่เรื่องการพ่นดับพิษเริม ลุงจำเนียร โคตน หมอยารักษารโคร บาดทะยักค่าใช้จ่าย

กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย ได้มีการดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. การพัฒนาตนเอง โดยการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยตนเองจากศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการใช้กระบวนการกรอกลุ่มของผู้วิจัยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีใช้เวทีการประชุมเสนอแนวคิด/แนวทางในการปฏิบัติงาน หรือสะท้อนปัญหาข้อสงสัยในการศึกษาข้อมูล พร้อมทั้งมีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยการเสนอความ

ต้องการที่จะรับผิดชอบกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาโดยอิสระ กลุ่มตอบนัยการตัดสินใจที่จะกำหนด วัน เวลา สถานที่ วางแผนการเก็บข้อมูล การประสานงาน ฯลฯ

2. การพัฒนาจากทีมกลางและเครือข่ายภาคอื่น จากที่ประชุมที่จังหวัดสุพรรณบุรี สงเคราะม (บ้านกลางสวน) และจังหวัดราชบุรี (อุษา รีสอร์ท) จังหวัดฉะเชิงเทรา (บ้านพ่อผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างอิสระตามการรับรู้และมุ่งมองของผู้เข้าร่วมวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและการปฏิบัติงานในภาคสนาม และเปิดวิสัยทัศน์ของกลุ่มนักวิจัย ของทีมวิจัย และรับรู้พัฒนากิจต่างๆจากที่ส่วนกลางมุ่งหวัง เรียนรู้กระบวนการการทำงานร่วมกันกับ เครือข่ายภาคอื่น รับรู้ธรรมชาติของปัญหาของแต่ละเครือข่ายภาค และนำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มฯ

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีปรึกษา ก่อนเริ่มการศึกษากลุ่มเป้าหมาย ทีมผู้วิจัยจะ ขอคำแนะนำและแนวคิดในการศึกษา ขณะดำเนินการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกไว้แล้ว จะ นำเสนอเนื้อหา และกระบวนการที่ศึกษามา แก่ทีมที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำและมุ่งมองต่างๆ จากทีมที่ปรึกษา เป็นการการพัฒนาทีมและเสริมพลังให้มีผู้วิจัยมีความมั่นใจ ในการทำงานมาก ขึ้น พร้อมทั้งมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเก็บเกี่ยวองค์ความรู้ความต่างๆ จากทีมที่ปรึกษา

4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อทีมวิจัยลงพื้นที่ครบแล้ว มีการเปิด เวทีให้ตัวแทนแกนนำกลุ่มทุกกลุ่มที่ทีมวิจัยเก็บข้อมูลมา มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ทีมผู้วิจัยและทีมที่ปรึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านพ่อผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็ม เฉลิม เป็นการเสริมพลังชี้งกันและกัน มีการถอดบทเรียนของกลุ่มแต่ละกลุ่ม เป็นการศึกษา กระบวนการทำงานซึ่งกัน เพื่อพัฒนาเป็นความรู้ของทุกกลุ่มที่เข้าร่วมเวที พร้อมทั้งมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลาที่อยู่ร่วมกัน

กิจกรรมที่ 5 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวหัวสำโรงดังต่อไปนี้ ตามที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้ ได้แก่ ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนบดروم เนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากร ท้องถิ่น โดยทีมวิจัยได้จัดเตรียมไว้ ดังนี้

หมู่ที่ 1	จำนวน	3	ເງົາທີ
หมู่ที่ 2	จำนวน	3	ເງົາທີ
หมู่ที่ 3	จำนวน	5	ເງົາທີ
หมู่ที่ 7	จำนวน	3	ເງົາທີ
หมู่ที่ 8	จำนวน	4	ເງົາທີ
หมู่ที่ 12	จำนวน	4	ເງົາທີ

กระบวนการเก็บข้อมูล

ใช้เครื่องมือ “การสนทนากลุ่ม” และ “การสัมภาษณ์เชิงลึก”

1. ในการทำงานช่วงแรกยังขาดการวางแผน ที่มีวิจัยได้ประสานงาน นัดสถานที่เจอกัน ทันที ทำให้ไม่มีการแบ่งบทบาททีม ขาดการมีส่วนร่วม การจัดเวลาที่เก็บข้อมูลในครั้งต่อไป ที่มีวิจัย จึงมีภาระแผนเพื่อแบ่งบทให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงาน

2. การเชิญกลุ่มเป้าหมาย ที่มีวิจัยที่อยู่ประจำในแต่ละหมู่ ครอบคลุมทั้งหมด ให้เชิญ/ประสานงานคนในหมู่นั้น พร้อมกับนำคุยเริ่มแรกในเวที รวมทั้งมีการใช้เสียงตามสายประกาศ เชิญเข้าร่วมในเวทีเก็บข้อมูล โดยเชิญกลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้เฝ้าผู้แก่ เพื่อทำการเก็บข้อมูล ครั้งแรก ๆ ยังขาดการบันทึก เป็นการพูดคุยกัน แต่หลังจากการถอดบทเรียน (โดยมีเพิ่แล้วว่า คุณธเนศมา ช่วยถอดบทเรียน) ช่วยเติม ว่าควรต้องตั้งประเด็นการพูดคุย มีการจดบันทึก เพราะจากการพูดคุย เรื่องคุยกันเยอะมาก ฟุ่ง มีเรื่องที่พูดคุยกันเยอะ จึงเริ่มมีการสรุปท้ายเวที ว่าได้หัวเรื่องอะไร ถอดบทเรียน วันนี้เราได้อะไร เรื่องที่ตั้งใจจะเก็บได้หรือไม่ ใครมีบทบาท ใครไม่มีบทบาท

3. การแบ่งบทบาทของทีมจากการมองหมายที่มีงานวิจัยให้แบ่งหน้าที่กันทำ โดยแบ่งทีม การวิจัยออกเป็น 4 ทีม คือ

ทีมสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน ผู้รับผิดชอบ คือ นายชำนาญ สรามศิริ และนางทองคำ สรามศิริ

ทีมสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่ ผู้รับผิดชอบ นางราณี ศรีสวัสดิ์ นางสัมลิ่ม นางอภินันท์ ไสวารัตน์

ทีมสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณี ผู้รับผิดชอบ นางชูศรี ไกรสินธุ และนางสมัย วัฒนพรโพธิ์เจริญ

ทีมสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบ นายจำเนียร โคตน นายไพบูลย์ สวนมะลิ และนายสมเกียรติ ใหม่เอี่ยน

4. ในการเก็บข้อมูลการสืบค้นแต่ละหัวข้อเรื่องกระทำโดยการสัมภาษณ์ ผู้รู้ แล้ว จดบันทึก บันทึกเทป ใช้เยาวชนช่วยจดจำหรือบันทึก

5. ในการสืบค้นแต่ละหัวข้อ ทีมงานร่วมพูดคุยกันว่า ใครจะสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ในแต่ละหมู่ และแต่ละหัวข้อเรื่องควรสอบถามหรือเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอะไรบ้าง

- ทีมสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน สืบค้นความเป็นมา ดำเนินการ เรื่องเล่าของผู้เฝ้าผู้แก่เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ สถานที่สำคัญ บุคคลสำคัญ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานการสัญจร การคมนาคม บุคคลที่ควรสอบถาม

- ทีมสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่ สืบค้นความเรื่อง เรื่อง ความเป็นอยู่ในอดีต การทำงาน(ลุงสมบูรณ์ ลุงซื่อ) การตัดไม้ การล่าสัตว์(ลุงໂหล) การค้าขาย การเกษตร การทำไร

มัน การปลูกไม้ผลการเลี้ยงปลากการเลี้ยงหมู การเลี้ยงกุ้ง การหาของป่า การหาปลาจากหนองน้ำ ธรรมชาติ การจักสาน(คุณวิมล) การทำปืน (คุณจำรัส)

- ทีมสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบุรุษเนียมประเพณี สอบตามถึงประเพณีที่ทำในอดีต การลงแขกเกี่ยวข้าว การลงแขกนวดข้าว การสวดพระมาลัย(ลุงท้วม ป้าเห็นบ) การชี้น้ำเชาเผาข้าวหลาม การบวชนาคแบบโบราณ การแต่งงานตามแบบพิธีเขมรการทำบุญปีเลี้ยงผีบรรพบุรุษเขมร(ป้าเผยแพร่ ลุงເງີຍບ ປ້າສຸກພ ດຸນອວຣດພ ດຸນອກນິນທ) การทำบุญกลางบ้าน กลางสวน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแพพรรณพุทธเจ้า (อาจารย์ເຜືອນ)

- ทีมสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น การเล่นพื้นบ้าน เพลงชางซัก (ป้าเผยแพร่ ลุงເງີຍບ) หนังตะลุ(นายແຈ້) การทำพล ตะໄລ(นายສມນຸ່ງ) เครื่องหั้นຍາຈຶດ (ป້າຫຸ່ນ ປ້າສນ) การแปรรูปอาหาร การนวด การใช้สมนุนໄພຣ หมອແພນໂບຮານ การສື່ຂ້າວ ກາວທຳສື່ຂ້າວໃບຮານແລະຄຽກຮະເດືອນ ກາຈັກສານ ກາວເກົວຍິນ ກາວທຳກລອງ ທອ(ລູ່ອອຍ) ລະນາດ ປີ (ເນັດຍ້າ/ໝອນ)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ກາວທຳນາ ກາວເກົບຂ້າວເຂົ້າຢູ່ ກາວເຂົ້າອອກຈາກຢູ່ ກາວລ້າງພິ່ນຍາເບື້ອ (ສາລາຍາຕົ້ມ) ສູຕຽາສມຸນໄພຣຕ່າງໆແລະໜອພື້ນບ້ານ ກາວນັດ ກາວໃຊ້ສມຸນໄພຣ ມອແພນໂບຮານ ກາວຍູ້ໄຟ້ລັກຄລອດ ກາວເພາດ່ານເຄີຍວເນມວ

ตัวอย่างคำถาม

1. เรื่องการตั้งถิ่นฐาน

- ชาวหัวสำโรงมีความเป็นมาอย่างไร
- ชาวเขมร ลาວ ຈື່ນມາຈາກໄທນ
- ชีวิตความเป็นมาສັຍກ່ອນເປັນຍ່າງໄວ ທຳອາຊີພອະໄວ
- ກາրຄມນາຄມສັຍກ່ອນເປັນຍ່າງໄວ
- ທຳໄມກາຮັດຕັ້ງບ້ານເຮືອນແບບເປັນກຸ່ມາ ແລະທີ່ທຳໄວ້ນາອູ້ໄກລາ
- ກາຈັບຈອງທີ່ດິນທຳກັນຍ່າງໄວ
- ຄວາມເປັນອູ້ສັຍກ່ອນອູ້ກັນຍ່າງໄວ ແບບເຄົ່ອງມູາຕີ ແບບພື້ນ້ອງ
- ມີເຫຼຸກຮັນສໍາາ ສຳຄັງຍ່າງໄວບ້າງແລະມີກາຮແກ້ໄຂຍ່າງໄວ

2. เรื่องการประกอบອາຊີພ

- ດັນສັຍກ່ອນທຳອາຊີພອະໄວ ແລະທຳກັນຍ່າງໄວ
- ດັນສັຍກ່ອນທຳງານມີຄວາມລຳບາກຍ່າງໄວ
- ດັນສັຍກ່ອນມາປັບປຸງຄວາມເປັນອູ້ຍ່າງໄວ
- ມີເຄົ່ອງມືອ້ອງກົງປະກາດນີ້ໄວ້ບ້າງໃນການທຳນາ

3. เรื่องชนบกกรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี

- สมัยก่อนมีการละเล่นพื้นบ้านอะไรบ้าง
- เล่นอย่างไร
- เล่นตอนไหน
- เล่นเมื่อไร เล่นทำไม
- เริ่มเมื่อไรและหมดไปตอนไหน

4. เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวหัวสำโรงมีอะไรบ้าง ใครทำ ทำอย่างไร
- ทรัพยากรท้องถิ่น ของชาวหัวสำโรงมีอะไรบ้าง

กิจกรรมที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล ทีมวิจัยได้จัดเวลาที่รวมรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะ โดยผู้ที่รับผิดชอบหัวข้อของตนเองจะทำการบันทึก และนำมาเล่าแลกเปลี่ยนในเวที มีการจดบันทึกข้อมูล และเขียนข้อสรุป ซึ่งผู้เข้าร่วมจะประกอบไปด้วยทีมวิจัย และผู้ที่ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกัน

กิจกรรมที่ 6 การคืนข้อมูล

1. เวทียอด การคืนข้อมูลในเวทียอดนั้น ทีมงานวิจัยจะทำพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล ซึ่งทีมวิจัยแต่ละคนจะนำข้อมูลที่ได้มาพูดคุยกัน รวมทั้งเชิญผู้เข้าร่วม ช่วยกันเติมเนื้อหา และสรุปผลในแต่ละหัวข้อ

2. เวทีใหญ่ ทีมวิจัยได้จัดเวลาที่ใหญ่ในการคืนข้อมูลสู่ชุมชนทั้งหมด 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 วันที่ 2 กรกฎาคม 2549 ณ วัดหัวสำโรง

หลังจากทีมวิจัย วิเคราะห์ว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้ว จึงคิดว่าจะคืนข้อมูลให้ชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมาย ประมาณ 100 คน ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่ให้ข้อมูล ผู้สูงอายุ เยาวชน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการประสานงาน เชิญผู้เข้าร่วมงาน ติดต่อสถานที่อาหาร รวมทั้งประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อทางตามสาย

กระบวนการ เป็นการคืนข้อมูลตอนเข้าก่อนทำบุญ

1. ทีมวิจัยแจกเอกสารที่ได้จากสูป รวมรวมประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง
2. หัวหน้าโครงการ เล่าเรื่องจากเอกสาร
3. ให้ตัวแทนคนจีน ลาว เขมร ช่วยกันเล่าประวัติศาสตร์

ผลที่ได้ ไม่บรรลุผลการคืนข้อมูล เนื่องจากเกิดการเล่าข้อมูลเดิม ซ้ำไปมา

ครั้งที่ 2 วันที่ 30 พฤศจิกายน 2549 ณ เทศบาลหัวสำโรง

การคืนข้อมูลในครั้งที่ 1 ไม่ประสบผลสำเร็จ ทีมวิจัยจึงได้ดำเนินการคืนข้อมูลครั้งที่ 2 โดยเชิญกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกเทศบาล สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่ให้ข้อมูล ผู้สูงอายุ เยาวชน ซึ่งจากประสบการณ์คืนข้อมูลในครั้งแรก ทีมวิจัยจึงเปลี่ยนเป็นการคืนข้อมูลกลางคืน และมีการแสดงสดลับกับการคืนข้อมูลเพื่อดึงความสนใจ

ผู้เข้าร่วมเวที จำนวน 120 คน

ประกอบไปด้วย

ทีมวิจัย

1. นายชานาณ สรามศิริ
2. นางทองคำ สรามศิริ
3. นายไพบูล สวนมะลิ
4. นางราณี ศรีสวัสดิ์
5. นางสมัย วัฒนพรไพรโรจน์
6. นางอภินันท์ โสภารัตน์
7. นางฐุศรี ไกรสินธุ์
8. ครุปียะนุช สรามศิริ
9. ครุณัณนา สระบุรินทร์
10. นายจำเนียร โคงตัน
11. นางอรรถพร วรรณนะ

ทีมพี่เลี้ยง

1. อ.พีรชัย กลุ่มชัย
2. นางสาวทิพวรรณ แสงเหลือ
3. นายเกรชม เที่ยงธรรม

ชุมชน และหน่วยงาน

1. สมาชิกสภาเทศบาลหัวสำโรง นายยกเทศบาลตำบลหัวสำโรงและทีมผู้บริหาร จำนวน 15 คน
2. สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล นายกองค์กรบริหารส่วนตำบลหัวสำโรง และทีมบริหาร จำนวน 26 คน
3. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ จำนวน 12 คน
4. คณะนักเรียนแสดงศิลปะพื้นบ้าน จำนวน 20 คน

5. พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน และคณะ จำนวน 15 คน

วัตถุประสงค์ คือ คืนข้อมูลให้ชุมชน โดยการเล่าประวัติของหัวสำโรงที่ได้จาก การศึกษาหาข้อมูลทั้งการมาตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิตในอดีต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดมาเรื่อยๆ และจุดเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ สภาพทางจิตใจ ครอบครัวและสังคมล่าบันสู่ชุมชนให้ทราบอย่างแพร่หลาย สร้างความเข้าใจให้องค์กรท้องถิ่นได้รู้และเข้าใจในโครงการวิจัยและสนับเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรมเพื่อนำมาฟื้นฟูและพัฒนาวิถีชีวิตของชาวตำบลหัวสำโรง

รูปแบบการจัดการ

ทีมงานและอาจารย์ที่ปรึกษาประชุมหารือกันเรื่องการจัดเวลาที่คืนข้อมูล นัดหมายวัน เวลา แล้วแบ่งหน้าที่กันดังนี้

1. นายชำนาญ สรวนศิริ มีหน้าที่ประสานงานออกแบบสื่อเชิงองค์กรท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี และเทศมนตรี หัวหน้าชุมชน นายกองค์กรบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์กร บริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทีมวิจัยและบุคคลที่สนใจ ในการเชิญ ใช้ หนังสือเชิญ บอกไปตามแกนนำ เสียงตามสายของเทศบาลและวิทยุชุมชนคนแปลงยาวช่วย ออกอากาศกระจายเสียงและเป็นผู้ดำเนินรายการ
2. นางทองคำ สรวนศิริ จัดเตรียมด้านเอกสารต่าง ๆ งานธุรการ
3. นางอรรถพร วรรณหนะ นางราณี ศรีสวัสดิ์ นางอภินันท์ โสภารัตน์ นางสมัย วัฒนพร ไพบูลย์ ประสานงานเรื่องอาหาร สถานที่ เครื่องเสียง เวที
4. นายไพบูลย์ สวนมะลิ นายจำเนียร โคตาน นางรัชนา โสภารัตน์ ประสานงานบอกผู้ที่ สนใจ
5. นายชันธนา สรวนศิริ ประสานงานเรื่องการแสดง

กระบวนการ

1. เมื่อผู้เข้าร่วมประชุมมากเข้าร่วมเวทีเรียบร้อยแล้ว(ประมาณ120คน)ร่วมรับประทาน อาหาร
2. นายชำนาญ สรวนศิริ บอกวัตถุประสงค์ของเวทีการประชุม
3. นายชำนาญกล่าวเชิญรองนายกเทศมนตรีเปิดงาน (นายเสริมลาภ สิริพรม)
4. วิธีการคืน ได้แก่ แจกเอกสาร ขึ้นไปเล่าเรื่องเนื้อหาในเอกสาร มีการแสดงผลลัพธ์กับการ เล่า แล้วให้ผู้เข้าร่วมเวทีแสดงความคิดเห็น

ผลจากการคืนข้อมูล

1. งานยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ การคืนข้อมูล ทำได้เพียงบอกประวัติเพียงบางส่วนแล้ว แต่ เวทีสลายก่อน ควรดำเนินการเพิ่มเติมนายชำนาญบอกว่าจะนำข้อมูลไปกระจายเสียงต่อโดย ใช้เสียงตามสายของเทศบาลและวิทยุชุมชนต่ออีก และได้ดำเนินการเล่าต่ออีกในเวที ชุมชน

ผู้สูงอายุองค์กรบริหารส่วนตำบลหัวสำโรง 1ครั้ง วิทยุชุมชน 2 ครั้ง เสียงตามสายอีก2ครั้งและเล่าให้นักทัศนาจาร หัวสำโรง เชียงใหม่พังโดยละเอียด 1ครั้ง

2. ผนตกลอย่างไม่มีเค้าฝันมาก่อน เห็นว่าด้านความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังมีอยู่มาก เห็นได้จากการมีความเห็นร่วมกันว่าอุปสรรคเกิดจากภารที่นายชำนาญไม่ได้บอกรถล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3. การคืนข้อมูลในรูปแบบอื่น

หลังจากคืนข้อมูลในเวทีใหญ่แล้ว ทีมวิจัยได้ทำการคืนข้อมูลในทุกโอกาส โดยคาดหวังให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก โดยทีมวิจัยใช้วิธีการดังนี้

- คืนข้อมูลทุกวันพระ โดยทีมวิจัยจะเล่าข้อมูลประวัติศาสตร์ในทุกวันพระ ซึ่งก่อนการทำบุญ

- การพูดคุยกันในวงเล็กเล็กกับผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ที่สนใจในสถานการณ์ต่างๆ เช่นร้านกาแฟ ร้านค้าในชุมชน (หัวสำโรงจะมีศาลานั่งพักที่เป็นจุดนั่งพักของชาวบ้านหลายแห่งเกือบทุกหมู่บ้าน เวลาว่างชาวบ้านมานั่งรวมกัน คนแก่กินหมาก)

- การคืนข้อมูลโดยใช้สื่อที่มีภาษาในท้องถิ่น วิทยุชุมชน 1แห่ง การใช้เสียงตามสายของเทศบาลในเขตกลุ่มเป้าหมายโดยการที่ทีมวิจัยนำข้อมูลไปอ่อนออกอากาศให้ฟัง

- เมื่อมีโอกาสได้แก่เวทีประชุมผู้สูงอายุของ อบต.หัวสำโรงทีมวิจัยสอดแทรกการเล่าประวัติศาสตร์ให้ฟัง ผู้สูงอายุขอบและอภิปรายร่วมกันอย่างสนุกสนาน

- ใช้การแสดงของเด็กเป็นสื่อในการคืนข้อมูล เช่นการละเล่นพื้นบ้าน การให้เด็กร้องเพลงกล่อมเด็กในเวทีการคืนข้อมูลและอาจทำในวาระอื่น ๆ ที่สำคัญ

กิจกรรมที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง

หลังจากได้ทำการเก็บข้อมูล รวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และคืนข้อมูลสู่ชุมชนแล้ว ทีมวิจัยได้จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง (แนวทางที่ได้จะกล่าวถึงในบทที่ 4 ผลการวิจัย)

กิจกรรมที่ 8 การสรุป ถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา

ทีมวิจัยได้จัดเวทีพูดคุย แสดงความคิดเห็น เพื่อสรุปกิจกรรม และถอดบทเรียนการดำเนินงานในเวทีต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อทบทวนการทำงาน และวางแผนงานไปครั้งต่อไป โดยทีมวิจัยจะจัดทุกครั้งหลังจากจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และพื้นพูดชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษา ประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา 2. เพื่อหาแนวทางการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง และ 3. เพื่อพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนชาวหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 12 ซึ่งการดำเนินกิจกรรม เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ส่วนข้อที่ 3 เป็นการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป โดยทีม วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา

ส่วนที่ 2 แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชน

หัวสำโรง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา

ผลการศึกษาส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง ซึ่งทีมวิจัย ได้ทำการสืบค้นข้อมูล ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น โดยทีมวิจัยได้จัดทำที่เก็บข้อมูล ซึ่งได้ผลการวิจัยดังนี้

สภาพพื้นที่หัวสำโรง

ที่ตั้ง ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 9,758 คน (ปี 2547) อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอแปลงยาา บน เส้นทางหลวงสาย 331 (ฉะเชิงเทรา – สัตหีบ)

มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับ อำเภอราษฎร์ฯ บางคล้า พนมสารคาม

ทิศตะวันออกติดต่อกับ อำเภอพนมสารคาม และสนมชัยเขต

ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลแปลงยาา อำเภอแปลงยาา

ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลแปลงยาา อำเภอแปลงยาา

ศาสนาและความเชื่อ

ประชาชนในชุมชนนับถือพุทธศาสนา 100 % มีวัด 1 วัด (วัดหัวสำโรง) และสำนักสงฆ์ 1 แห่ง ส่วนในด้านความเชื่อนั้น มีการนับถือผู้ประจักระฤกษ์ ของกลุ่มคนที่มีภาษาเขมรเป็นภาษาพูดภาษาที่สอง

การคุณนาคม

การคุณนาคมสมัยก่อนใช้การเดินเกวียน ชาวบ้านไปปี้ช้อของใช้ที่บังคล้าซึ่งป่าเดิมที่พื้นที่นิคม ต่อมาระยะหลังๆ เริ่มมีการค้าขายในหมู่บ้านเกิดขึ้นและต่อมากลุ่มนาคมเริ่มมีรถเมล์ประจำทางวิ่งเมื่อเริ่มมีถนนหนทาง

การศึกษา

มีโรงเรียนประชาบาล 2 โรง ได้แก่หัวสำโรงและอ่าวช้างไถ่ เด็กส่วนใหญ่จะเรียนแค่ภาคบังคับ เด็กที่จะเข้าเรียนหนังสือต่อสมัยก่อนถ้าเป็นเด็กผู้ชายพ่อแม่จะนำไปฝึกไว้ที่วัดในเมืองหรือฝึกไว้ตามบ้านญาติ เพราะใกล้ไปมากลากส่วนใหญ่เด็กผู้ชายได้เรียนส่วนผู้หญิงมักไม่ได้เรียน ต่อมามีทางรถเด็กผู้หญิงจึงได้เรียนมากขึ้น

จากนั้นมาบ้านเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ ตามความเจริญของบ้านเมือง สังคมเศรษฐกิจ การศึกษา เด่นเป็นการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบค่ายเป็นค่ายไปและส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางดี ความเจริญไม่มีผลเสียต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านมากมายนัก

ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชาวตำบลหัวสำโรง ความเป็นมาของท้องถิ่นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน มีแต่การบอกเล่าต่อๆ กันมา จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ผนวกกับมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเฉพาะถิ่นของชาวตำบลหัวสำโรง มีภาษาเขมร และลาวที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน จากคำบอกเล่าต่อๆ กันมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้นและ ตอนปลาย และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 5) ของล่าโถโดยสุปความ (เนื้อหาถือความจากการเก็บข้อมูล ในบทที่หมู่บ้าน 22 เวที และคุณครูบุญลือ สรบุรินทร์ ตรวจสอบข้อมูลกับประวัติศาสตร์การเดียกรุงศรีอยุธยา) ดังนี้

กรุงศรีอยุธยาสูญเสียเอกสารแก่พม่า 2 ครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. 2112 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงภักดีเอกสารดีมากได้ใน พ.ศ. ๒๑๒๗ และสมเด็จพระนเรศวรทรงราชย์สมบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2133 - 2148 (15 ปี) และเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 (ประมาณ 183 ปี) จากร้ายกรุงฯ ครั้งที่ 1) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบภักดีเอกสารได้ในปลายปีเดียวกัน แล้วทรง

สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ กว่าด้วยต้นผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา ไปยังกรุงธนบุรีเพื่อสร้างบ้านเมืองแห่งใหม่ให้มั่นคง แต่กรุงศรีอยุธยาไม่ได้กลับเป็นเมืองร้าง ยังมีคนที่รักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่ และมีราชภูมิที่หลงเหลืออยู่ตามปากลับเข้ามาอาศัยอยู่รอบ ๆ เมือง รวมกันเข้าเป็นเมืองจนทางการยกเป็นเมืองจัดว่า "เมืองกรุงเก่า" ที่ยกประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยามาเพื่อจะได้เห็นเรื่องเชื่อมต่อถึงประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวหัวลำโพง เพราะการเสียกรุงศรีอยุธยาทั้ง 2 ครั้ง นั้นมีความเกี่ยวข้องกับชาวหัวลำโพงทั้ง 2 ครั้ง คือ เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกพม่ารุกรานอยู่นั้น ประเทศไทย ทำการรุกรานหัวเมืองทางตะวันออกของไทย เข้ายึดครอง และกวาดต้อนคนไทยไปอยู่ประเทศไทย เพาะสังคมสมัยก่อนนั้นมีความต้องการคนไปเพื่อพัฒนาประเทศของตน เมื่อครบหนึ่งศตวรรษต้องการต้อนคนเอาไปทุกครั้ง ดังนั้นคนไทยทางหัวเมืองตะวันออก ปัจจุบันก็แบบจำหัวดสร้างแก้ และปราจีนบุรี ถึงถูกการตัดตอนเป็นอยู่ประเทศไทยในเมืองพระตะบอง เมืองศรีสิงห์ เมืองเสียมราฐ สร้างความแคนใจให้สมเด็จพระนเรศวร อยู่อย่างมากแต่เพราะด้วยติดศึกสงครามอยู่กับพม่าที่เข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาอยู่ ไม่สามารถมาต่อสู้กับเขมรได้ในขณะนั้น เมื่อพระองค์ทรงรับชนะพม่าแล้ว ก็หันกลับไปตีพม่าถึงกรุงหงสาวดี และช่วงที่พระองค์ท่านครองแผ่นดินกรุงศรีอยุธยานั้น(พ.ศ. 2133 - 2148) ก็ได้จัดทัพมาตีเมืองเขมร ที่ทำความดับแคนใจให้ตอนติดศึกกับพม่าอยู่นั้น จนประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ว่า พระยาลาภแก้วของเขมรที่ค่อยก่อการประ屠ไทยทางหัวเมืองตะวันออกนั้น ถูกสมเด็จพระนเรศวรประหารชีวิต แล้วเขาเลือดมาล้างเท้าของพระองค์ แล้วก็มาต้องการต้อนคนไทย และคนเขมรท้องถิ่น กลับมาติดนแดนประเทศไทย โดยเดินทางเข้ามาทางจังหวัดปราจีนบุรี หน้ากรุงศรีอยุธยา

เหตุการณ์ช่วงนี้เป็นจุดเริ่มของการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวหัวลำโพง เมื่อคนไทยและเขมรที่พระนเรศวรนำกลับมากับกองทัพกรุงศรีอยุธยานั้น พอนมาถึงแบบจำหัวดปราจีน บริเวณบ้านดงพระราม ก็มีการแยกย้ายกันเพื่อตั้งถิ่นฐานตามความต้องการ โดยแยกกันสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเดินทางขึ้นทางเหนือปัจจุบันคือจังหวัดลพบุรี สุรินทร์ บุรีรัมย์ เป็นต้น อีกกลุ่มหนึ่งแยกลงมาทางตะวันตกมุ่งสู่เมืองชายทะเลหรือจังหวัดชลบุรี และก็ตั้งถิ่นฐานกันมาตามทางเรือยາลงมา เช่น บริเวณบ้านดงพระราม บ้านสร้าง ดงน้อย หนองแหน หัวลำโพง ดอนศาลาเจ้า เลยเข้าไปถึงชลบุรี

ในตอนนี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะ กลุ่มที่เดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่หัวลำโพงเท่านั้น หัวหน้ากลุ่มที่เดินทางมานั้น คือ เนօะแก้ว และเนօะชาນ (คำว่า "เนօะ" เป็นการเขียนแบบเที่ยบเสียงสำเนียงเขมร ที่เรียกผู้นำเป็นคำยกร่องฐานะ เจียนเป็นภาษาไทยยาก จับความว่าออกเสียงคล้ายๆ "นัก" จากคำบอกของ ครูบุญลือ สรบุรินทร์) เป็นผู้นำมาโดยมาจากการหมู่บ้าน "สำโรง" เมืองพระตะบอง

เพราเมื่อแยกจากกองทัพของพระนเรศวรเป็นบ้านดงพะรามนั้น เนื่องแก้วและเนื้อชาาน ก็นำคนกลุ่มของตนมาทางตะวันตก คือเส้นทางสู่เมืองชัยทະเล ลัดเดามาตามเส้นทางชัยทุ่งชัยป่า เมื่อ

ทางมาถึงหัวสำโรง ก็มาพบกับ “ต้นสำโรง” ในญี่ป่าที่ริมทางเดิน(ปัจจุบันถูกตัดแล้ว เพราะเป็นที่นาของนางชี หาญประเสริฐ บุตรสาวของนายกิล หาญประเสริฐ) ซึ่งชื่อตรงกับหมู่บ้านของตนในเมืองพะตะบอง และพิจารณาดูแล้วว่าเป็นพื้นที่เหมาะสมที่จะตั้งหลักแหล่งปลูกบ้านปลูกเรือน ซึ่ง

จะพาคนทำมาหากินได้สะดวกสบาย จึงให้คนที่เดินทางมานั้นแยกขึ้นมาจากทางเดินเข้ามาปลูกบ้านเรือนครั้งแรก **บริเวณบ้านใน** (หมู่ 1 ตำบลหัวสำโรง) ซึ่งเป็นที่ดอนหมายแก่การปลูกอยู่อาศัย โดยเนื่องแก้วเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และให้ **เนื้อชาาน** ปลูกบ้านอยู่ริมทางเข้าหมู่บ้านบริเวณท่าเรือหรือศาลเจ้าพ่อชาานในปัจจุบัน เพราะเนื้อชาาน นั้นมีวิชาความเก่งกล้าในเรื่องการจับช้างเป็นอย่างดี บริเวณที่ตั้งบ้านของเนื้อชาานนั้นก็เป็นทางเดินของช้างป่าที่ลงมาจากป่า จากเข้าปัจจุบันนี้ เพื่อหากินในท้องทุ่ง ป่าไขมัง และให้คนปลูกโรงเรือนไว้ที่บริเวณต้นสำโรง 1 หลัง พร้อมทั้งตั้งโลงน้ำ มีน้ำดีมีให้ขาด และจัดคนในหมู่บ้านออกมาก่ออยู่ ณ โรงเรือนนั้นประจำ เป็นที่รอดอย ดังนั้นบริเวณทางเดินจึงมีโรงเรือนเกิดขึ้น 3 หลัง หลังหนึ่งบริเวณต้นสำโรง และ อีกสองหลังอยู่บริเวณท่าเรือ (บ้านเนื้อชาาน) อันโรงเรือนที่ปลูกอยู่ที่ต้นสำโรงนั้นก็เป็นจุดนัดพบของคนหัวสำโรงที่จะเดินทางไปบางคล้า พนม หรือ จะออกไปทำมาหากินที่ท้องทุ่ง หรือออกจากหมู่บ้านไปตั้งน้ำกินน้ำใช้ที่หนองตักน้ำมาใช้ที่บ้านข้างในหมู่บ้าน จึงกลายเป็นจุดที่รอดอยกันมาตลอด และอีกนัยหนึ่งเนื่องแก้วให้จัดคนมาครอบครองอยู่นั้น อาจเป็น เพราะต้องการครอบส่งข่าวให้พรหมพากที่จะเดินทางมาสมบทที่หลังจะได้รู้ว่าพากตนนั้นตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี่ เพราะเส้นทางเดินนี้จะมีคนเดินทางผ่านประจำเป็นเส้นทางการติดต่อกันตั้งแต่ชัยทະเล เมืองชลบุรีถึงประเทศไทยที่เดลย ตอนสมัยที่ครุฑบุญลือ สรวงบุรินทร์เป็นเด็กๆอยู่ก็ยังใช่โรงเรือนที่ต้นสำโรงเป็นที่พักอาศัยในตอนเลี้ยงควาย มีเด็กๆมาครอบครองอยู่ทุกวัน เพราะผู้ใหญ่บอกว่าให้มาครอบครองอยู่ที่นั้น ซึ่งก็ไม่บอกว่าให้มาครอบครองอะไร คงเป็นอุบາຍของคนในสมัยก่อนที่จัดคนครอบส่งข่าว ซึ่งกันและกัน เป็นที่ติดต่อสอบถามข่าวกันหรือเป็นที่ส่งและรับข่าวของหมู่บ้านกับคนภายนอกที่ผ่านมา ต่อมาเป็นเส้นเดินทางนี้ถูกเรียกว่าถนนสายพระรถเมรี และมีนิยายพื้นบ้านเล่าขานอีกหลายเรื่องบนเส้นเดินทางนี้ เช่น ถ้านางสิบสองที่อำเภอราชสาส์น ลานพระรถชนไก่ที่อำเภอพนัสนิคมชลบุรีฯ ฯ และอีกหลายเรื่อง พօเนื่องแก้วและเนื้อชาานได้ตักลงใจตั้งถิ่นฐานกันอยู่ที่ปัจจุบันนี้ก็ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ สำโรง ” ตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่พะตะบอง และต้นสำโรง ใหญ่ทางเข้าหมู่บ้าน และอีกนัยหนึ่งเพราะมีโรงเรือนอยู่ริมทาง 3 หลัง หรือ 3 โรง คนเดินผ่านมาจึง

เรียก ว่า หมู่บ้านสามโรง คำว่าสามโรงกับสำโรง นั้นเสียงเรียกเปล่าอกนามาเหมือนกันคล้ายกัน จึงเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ว่า ชื่อ “สำโรง” นั้นมาจากเหตุ ดังกล่าวที่สอดคล้องกันทั้งสามสิ่งนี้

ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีคำว่า “หัว” คำว่า หัว นั้นมาเดินให้ที่หลัง ที่มาของคำว่า “หัวสำโรง” มาจากภูตองหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้ว ห่างจากการตั้งถิ่นฐานของคนสำโรง รุ่นแรกโดยการนำของ เนื่องแก้วและเนื้อชน ประมาณเกือบ 200 ปี (183 ปี) เพราะเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 นั้น (พ.ศ.2310) สมเด็จพระเจ้าตากสินพร้อมทหารคู่ใจ ได้เดินทางออกจากรุงศรีอยุธยาตามเส้นทางทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยาสู่หัวเมืองทางทะเล คือ ชลบุรี และจันทรบุรีในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเมืองท่าหรือทำเลการค้าขายทางเรือของชาวจีน ดังปรากฏประวัติ เส้นเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชาว “สำโรง” คือ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินเดินทางออกจากบางคล้า แล้วก็มาขึ้นที่วัดปากด่าน ในพื้นที่ตำบลแปลงยาว และเดินทัพต่อเข้าสู่วังเย็น และก็มีจำนวนหนอนพันคน เพราะทหารที่ตามมาและผู้สมทบเกิดป่วยเจ็บและตายลงเป็นจำนวนมาก จนฝังไม่ทันจึงนำมาทิ้งที่หนองน้ำ จึง เรียกว่าหนองของพันคนของตำบลลังเย็น ปัจจุบันเรียกว่า หนองพานคน และทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินก็เดินทางต่อไปที่ชลบุรี และเข้ายึดเมืองจันทรบุรีได้ภายในหลัง ขณะที่ทัพหน้าของสมเด็จพระเจ้าตากสินเดินทางไปก่อนแล้วนั้น ทหารกรุงศรีอยุธยาที่ออกติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินที่หลังได้ตามมา โดยมีผู้หันยิงที่มีปืนเมื่อทางการรบที่เก่งมากเป็นลูกสาวของหัวหน้าทหารในพระยาตากตอนนั้น ชื่อ เรไร เป็นหัวหน้า นำมาตามมาขึ้นที่ สำโรง และมาพบคนที่โรงเรือนตันสำโรง ที่เนื่องแก้ว สร้างให้ต้องจัดคนมาอยู่ที่ โรงเรือนนั้น ทั้งที่ระยะเวลาห่างกันนานแล้วจากเนื่องแก้วสักไร แต่คนของสำโรงก็ยังถือปฏิบัติเป็นประเพณีอยู่ หันยิงเรไรและทหารที่หักด่านพม่ากอบกวนบ้างคนเจ็บป่วย บาดเจ็บอยู่ จึงเดินทางเข้าหมู่บ้าน สำโรง เพื่อรักษาพยาบาล และหันยิงเรไร ได้เล่าเรื่องการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พร้อมทั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินจะดำเนินการกอบกุ้บ้านเมืองคืน คนสำโรงในยุคนั้นก็ได้ช่วยรักษาทหารที่บาดเจ็บจากการรบกับพม่ากันหาย และคนสำโรงก็จัดหาเสบียงอาหารให้กับทหารของหมูงเรไร เพื่อนำไปกินตอนติดตามไปสมทบกับพระเจ้าตากสินที่จันทรบุรี จึงเกิดคำว่า “ข้าวตอก” หรือ “ข้าวแตก” ขึ้น เพราะในเวลาอันสั้นและจำกัดนั้น คนสำโรง จึงนำข้าวเปลือกมาคั่วจนแตกแล็ก นำมาตอกใส่กระบอกไม้ไผ่ หรือตำให้แห่น สามารถเป็นอาหารสำหรับเดินทาง แต่ กินก็ง่าย ขันก็ง่าย เพียงพอต่อการเดินทัพของ หมูงเรไร ด้วยความสำนึกรักบุญคุณของคนสำโรง หมูงเรไร จึงกล่าวว่าคนสำโรงนั้นเป็นคนชื่อสัตย์ และรักบ้านเมือง รักแผ่นดิน ช่วยเหลือทหารของพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างดี จึงขอขอบคำว่า หัว ซึ่งมาจากคำว่า พระเจ้าอยู่หัว ต่อเดิมน้ำหน้า สำโรง เป็นคำว่า “หัวสำโรง” ซึ่งเป็นการเชิดชูเกียรติของชาวหัวสำโรงที่ที่ให้การช่วยเหลือทหารในครั้งนั้น จึงเป็นคำที่ใช้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นการแตกต่างจากที่อื่น เช่น สำโรงที่ลพบุรี สำโรงที่สมุทรปราการ จะไม่มีคำว่า “หัว”นำหน้า เหมือนของชาว หัว

สำโรง” ของเรา และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับหญิงเรโวอีกมาก ถ้าปัจจุบันนี้เรียกว่าทั้งสวย ทั้งเก่งกล้า พร้อมทุกอย่าง และเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินตีเมืองจันทบุรีได้แล้ว ก็ยังใช้ให้หญิงเรโวนี้ รอบเข้ากรุงศรีอยุธยาเพื่อเข้าไปนำแม่ของพระองค์ออกมาย่างปลดภัยได้อีก (ตำนานหญิงเรโว มีปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าตากสินอยู่หลายตอน เป็นเรื่องเล่าขานตำนานพื้นบ้านหลายแห่ง)

ดังนั้น คนรุ่นแรกที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่นั้นเป็นคนเขมร ประมาณ 400 ปีที่ผ่าน มาอยู่ตั้งแต่ตอนหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 และเรียกหมู่บ้านชื่อว่า “สำโรง” และต่อมาหลังเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 จึงมีชื่อเรียกว่า “หัวสำโรง” ตามที่กล่าวเหตุผลข้างต้น บุคคลที่อ้างอิง คือ คุณครูบุญลือ สระบุรินทร์ อายุ 83 ปี (พ.ศ.2549) ผู้ใหญ่สมบุญ สรรวมศิริ อายุ 93 ปี (พ.ศ.2549) และผู้สูงอายุที่มีเชื้อสายเขมร บ้านเก่าลอย บ้านใน บ้านอ่าวซังไล บ้านแหลม หว้า บ้านใหม่ ก็มีความเห็นสอดคล้องยอมรับที่มาของคนเขมร และชื่อ “หัวสำโรง” เป็นอย่างดี

ในส่วนคนจีนที่มาอยู่ที่หัวสำโรงนั้น จากการเก็บข้อมูลจากคุณสุรศักดิ์ ลีลาภูฑ์โตปัจจุบัน (พ.ศ.2549) เป็นสมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา และลูกหลานพื่นของของชาวจีน ได้ข้อมูลว่า คนจีนรุ่นแรกๆที่มานั้นมาจากทางพนมสารคาม ที่เข้ามาค้าขายที่พนมสารคามก่อนโดยเดินทางมาทางเรือจากประเทศจีน แล้วจึงเดินทางมาที่หัวสำโรง ที่แรกๆ ก็มาตั้ง

ไม่ทำเรื่องพายขาย แล้วก็เผาถ่านขาย เริ่มมาตั้งกินถ่านปลูกบ้านอยู่บริเวณสวนบน(หมู่ที่7ในปัจจุบัน) โดย ปลูกผัก ปลูกอ้อย ปลูกผักทอง ฯลฯ และข้าวเปลือก กับคนเขมร และคนลาว ต่อมาพัฒนาเป็นการค้าขายของใช้ในการทำนา ทำไร่ เช่น ผ้าใบนา จอบ เสียม มีด และต่อมาก็มีคนจีนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาทำการค้าขายอาหาร เช่น ปลาเค็ม ปลาทูนึ่ง ผัก เครื่องใช้ผ้าหุ่ง ห่ม และเครื่องใช้ภายในบ้าน จะเป็นคนจีนกลุ่มใหญ่ดำเนินการค้าในตลาดหัวสำโรงเป็นหลัก ระยะเวลาที่คนจีนเข้ามาอยู่ที่หัวสำโรงประมาณ 100 – 120 ปี

ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์และความเป็นอยู่ของชาวตำบลหัวสำโรงปัจจุบันแบ่งเป็น 12 หมู่บ้าน ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์มาก สภาพพื้นที่เป็นป่าไม้เบญจพรรณประกอบด้วย ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้ย่าง และอื่น ๆ สถาบันป่าทุ่งและที่ราบลุ่มกว้างขวางสุดลูกหูลูกตาจนไปถึงลุ่มแม่น้ำบางปะกงประมาณ 20 - 30 กิโลเมตร (จึงเป็นที่มาของชื่อ อำเภอแปลงยาง) ในพื้นที่ราบลุ่ม ก็ทำงานปลูกข้าว ในพื้นที่ตำบลหัวสำโรงมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น หนองน้ำสาธารณะ ต่างๆ หลายแห่งประมาณ 20 – 30 แห่ง มีลำชາด(ลำราง) ในการสัญจรได้ในเฉพาะหน้าน้ำ หลากหลาย หนองน้ำแล้ง ใช้เดินด้วยเท้าหรือใช้เกวียนในการเดินทางและขนส่งของป้าไปขายที่ตลาด อำเภอ邦คล้า ซึ่งไกลจากหมู่บ้านประมาณ 15 กิโลเมตร และอาศัยหนองน้ำต่างๆ เป็นแหล่งอาหาร หาปลา และผักมาเป็นอาหาร ชาวบ้านมีความรักความสามัคคีกันดี ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือกันซึ่งกันและกันได้จาก ประเพณีลงแขกในวาระต่างๆ ได้แก่การลงแขก ถอนก้าด ดำเนินเกี่ยวข้าว นวดข้าว และทำไร่ ร่วม การหาปลาเนื่องจากหนองน้ำสาธารณะที่อยู่ไกลหมู่บ้าน ประมาณ 3-5 กิโลเมตร ชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันและออกไปหาปลาพร้อมกันหลายคนประมาณ 30 – 50 คน ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในบ้านและชุมชน ชาว หัวสำโรงในอดีตจึงประกอบอาชีพหลักคือการทำนาข้าว และเข้าป่าตัดไม้ ทำเสาเข็ม เพาถ่านขาย ความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกัน ชาวเขมรชาวลาว ชาวจีน ชาวไทยที่อาศัยอยู่ที่ตำบลหัวสำโรง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่ร่วมกันในชุมชนแบบต่างคนต่างทำมาหากินตามวิถีของตนเอง แต่มีความสัมพันธ์ กันเชิงสังคมและครุภารกิจมีการพึ่งพา กันช่วยเหลือกันไม่มีการแบ่งเชื้อชาติ มีการ แต่งงานกันของบุตรหลาน คนจีนค้าขายของ มีการถือแรงกันทำงาน เช่นการลงแขก ทำไร่ การลงแขกเกี่ยวข้าวทำนา

ครอบครัวสมัยก่อนมีความอบอุ่น พ่อแม่ บุญ่าตา ยายเลี้ยงลูกหลานเอง เลี้ยงดูคุ้มชูอย่างใกล้ชิด เวลาอนอนนอนเปล คนเลี้ยงร้องเพลงกล่อมเด็กกล่อมให้ฟังเป็นเพลงช้าๆ ไฟเราะ อักขระ ชัดเจน ทำให้เด็กฟังเพลินจนหลับ ส่วนเรื่องการสอนทักษะชีวิตพ่อแม่จะพาลูกๆ ไปช่วยทำงาน ตามอาชีพของตน สอนการใช้ชีวิต การทำมาหากินกลับจากการไร่งานนา ช่วยกันทำงานในบ้าน ต่อเช่นการดูบ้าน ถูบ้าน หาน้ำ ผ้าพื้น ตำข้าว ช่วยกันทำกับข้าว กินร่วมกัน เช่นแม่จะแกงไก่ พ่อ มักมีหน้าที่ทำไก่ เซือดไก่ แม่ตำน้ำพริกแกง ลูกชูดมะพร้าวและหางผักหันผัก เมื่อแกงเสร็จแล้วทุก

คนจะกินข้าวพร้อมๆ กัน ใครยังไม่กลับบ้านก็จะรอ กัน ครอบครัวมีปัญหา ก็สามารถมาพูดคุยปรึกษาหา ลือกันในขณะกินข้าว ทำให้ครอบครัวมีความรักผูกพัน ห่วงใยซึ้งกันและกันลูก มีความกตัญญู วิจูดี ใจซื่อ พ่อแม่และมีความเคารพผู้ที่สูงวัยกว่า เซื่อพึงคำสั่งสอน ตักเตือน

วัฒนธรรมและประเพณี

ชาวหัวสำโรงร้อยเปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาพุทธ ชาวหัวสำโรงส่วนใหญ่จะไปทำบุญในวันพระ และวันเทศกาลงานบุญตามประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ ตรุษ เข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่ง จะเป็นโอกาสให้บุตรหลานที่ไปทำงานที่ไกลๆ กลับมาเยี่ยมบ้านเยี่ยมพ่อแม่ลูกหลานกันครอบครัว พร้อมหน้ากันภายในชุมชนประชานชนผู้คน มีความสามัคคี ช่วยเหลือกันจะเห็นจากประเพณีลงแขก เกี่ยวข้าวนวดข้าวทำไรมัน งานบุญ งานบวชช่วยเหลือถือแรงกัน เด็กๆ ในหมู่บ้านวิ่งเล่นด้วยกัน ไปเดี้ยงวัว เลี้ยงควายตามไร์นา มักมีการเล่นกันเป็นกลุ่มๆ เช่น เล่นหลุม เมือง หยอดหลุม ทอยเส้น เล่นตะกร้อ บอด มีของกินอะไร ของเล่นอะไร จะแบ่งปันกัน เวลาไปโรงเรียนต้องเดินไปก็จะนัดกัน รอ กัน และเดินไปพร้อมกัน เป็นกลุ่มๆ ขณะเดินก็เล่นกัน พูดคุยกันอย่างสนุกสนาน สนิทสนม มี ความผูกพันธุ์ กัน ถือปืนโตห่อข้าวไปกินที่โรงเรียน จะนั่งกินข้าวด้วยกัน แบ่งอาหารกัน จะเห็นว่า สังคมสมัยก่อน ผู้คน มีความสัมพันธ์ กันอย่างซับซ้อน หลายระดับชั้น แต่ไม่ยุ่งยาก สร้างความรัก ความผูกพันธุ์ ความสามัคคี ในชุมชน

วัฒนธรรมและประเพณีในรอบปีของชาวหัวสำโรง

1. เดือนอ้ายและเดือนยี่ ฤกษ์การเก็บเกี่ยวข้าวบ้านลงแขก เกี่ยวข้าว เกี่ยง โถดิให้ เดียว เกี่ยวการลงแขก เกี่ยวข้าว มีการร้องเพลง เกี่ยว เดินะแม่ เกี่ยว นำข้าวเข้าเก็บ ในยุ่ง ชางของตนเอง เพื่อเก็บไว้กินขณะลงแขก เก็บข้าวเปลี่ยน กรรมของชาวเขมรจะถือแรงกัน และมีการ ร้องเพลงช่างซักขณะช่วยกันลากข้าวให้เกิดความสนุกสนาน ส่วนเดียวเกี่ยวข้าว มีหลายลักษณะ ให้เห็น เดียวคนไทย เดียวคนเขมร หลังฤกษ์เก็บเกี่ยวข้าวบ้านเริ่มออกหาปลา ทำไส้เกลือ ทำปลา真空 และหากแห้ง เตรียมไว้กินหน้าแล้ง บางบ้านมีปลาตากแห้ง เป็นไฟ เก็บพอกินตลอดหน้าแล้ง เลย ที่เดียว

2. เดือนสาม ประเพณี การเวียนเทียนวันมาฆบูชา การขึ้นเขาเผาข้าวหลาม
3. เดือนสาม เดือนสี ประเพณีการทำบุญภักดิ์บ้าน ชาวบ้านออกหาฟืนเก็บไว้ ใช้หน้าฝน

4. เดือนห้า ประเพณีการเล่นสงกรานต์ สงน้ำพระ รถน้ำ ดำเนินหัวผู้ใหญ่ บังสุกุล บรรพบุรุษ งานสงกรานต์ทำบุญที่วัด มีการละเล่น มากมาย เช่น เพลงรำวงโบราณที่วัดและใน หมู่บ้าน เช่น การเล่นมอยูช่องผ้า ทอยสะบ้า ปาทีม กาฝักไจ ซักเย่อ ซึ่งเป็นการเล่นเป็นทีมแข่งขัน เพื่อสร้างความสามัคคี ภายในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง มีการแต่งกายสวยงาม มาทำบุญกัน

5. เดือนหก ประเพณีการเรียนเที่ยวนวันวิสาขบูชา / การมาศพพระพุทธเจ้า(อัญมีบูชาบารมี)

6. เดือนแปด ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ถวายพุ่มดอกไม้และผ้าอาบน้ำฝน
7. เดือนสิบ ประเพณีการกรากราชยาสารท ทำบุญสารทไทย ทำขัวรุณนาเนื่องจากข้าวในนาเริ่มตั้งห้อง มีการทำบุญนา ทำขัวรุณข้าว
8. เดือนสิบเอ็ด ประเพณีการเทศมหาชาติ ออกพรรษา
9. เดือนสิบสอง ประเพณีการลอยกรະғ

วัฒนธรรมและประเพณี

1. การละเล่นพื้นบ้านแบบโบราณ การเล่นแม่มี ฝีปาก ผีกระดัง ลิงลม ทอยสะบ้า การตีหมี การวิงวัว (คนกวิง)
2. การอยู่ไฟหลังคลอด การลงแขกท่าน่าทำไร่ทำสวน ปลูกบ้าน
3. การถอนอาหาร เช่น การทำปลาย่าง ปลาร้า ปลาเจ่า ปลาส้ม
4. การทำข้าวมาก การต้มเหล้า

ประเพณีการเผาข้าวหลาม

ที่มีวิจัยสืบค้นหาประเพณี “ขี้นเข้าเผาข้าวหลาม” ของชาวบ้านตำบลหัวสำโรง ชาวตำบลหัวสำโรง มีความเป็นอยู่เรียบง่าย และมีวัฒนธรรม ประเพณีน่าสนใจ คันหา จึงมีที่มีวิจัยสืบคันหาวัฒนธรรมประเพณี มีส่วนร่วมกัน ในเรื่องประเพณีขี้นเข้าเผาข้าวหลาม ของคนรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ของเรา ซึ่งอายุร่วมกันแล้วเป็นร้อยปีขึ้นไป ที่ยังคงจำเรื่องราวได้ ถ้าอายุ 70 – 80 ปีก็เหลือน้อยแล้ว

สืบเนื่องจากมีภูเขาลูกหนึ่ง มีอายุประมาณไม่ได้ร่วงปีมาแล้ว ภูเขาลูกนี้อยู่ที่ตำบลหนองแวง อำเภอพนมสารคาม หมู่บ้านดงยาง เขตติดต่อกับตำบลหัวสำโรง ในสมัยโบราณ ตำบลหัวสำโรงก็ขึ้นอยู่กับอำเภอพนมสารคามด้วย ต่อมาก็ขึ้นกับอำเภอบางคล้า และขึ้นกับอำเภอแปลงยางในปัจจุบัน บันยอดเข้าจะ มีรอยพระพุทธบาทจำลอง และพระประธาน จะมีชาวบ้านหลายตำบลใกล้เดียง ขึ้นไปปิดทองรองพระพุทธบาทจำลอง ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 คือ วันมาฆะบูชา เป็นวันสำคัญทางศาสนา ต่อได้มีไฟเป็นรากلامไฟหม้อใบสด เหลือแต่พระประธานและรอยพระพุทธบาท ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างศาลาปักคลุม พระประธานไว้ไม่ให้ตกแดดรains ต่อมาก็ได้สร้างวัดขึ้น ข้างตันเข้า (ชื่อวัดสุวรรณคีรี) การเดินทางไปขึ้นเข้าสมัยนั้นลำบากมาก ระยะทางประมาณ 5 – 6 กิโล ต้องเดินตามทางเกียง ด้วยเท้า ลัดเลาะป่า กว่าจะถึงต้องหยุดพักเหนื่อย กินน้ำ กินข้าวหลาม ที่เตรียมไว้ ทั้งร้อน ทั้งเหนื่อย แต่ก็สนุกดี สำหรับคนหนุ่มสาว ในสมัยนั้น ปีหนึ่งมีวันเดียวที่จะได้เดินทางไปขึ้นเข้าปิดทองรองพระพุทธบาทจำลองจะมีชาวบ้านหลายตำบล

ใกล้ ๆ กับ เดินทางไปปีนเขามากมาย ทางขึ้นเขา ก็ลำบาก เป็นรอยทางขึ้น ลง ลาดชัน ไม่มีบันได เมื่อ分级นี้

ประเพณีการทำบุญข้าวหลาม ว่างจากการทำงานแล้ว เป็นพระเดือน 3 เป็นที่เก็บเกี่ยว ข้าวแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่มืออาชีพทำนา จึงคิดนำข้าวที่ปลูกได้นำมาทำเป็นอาหาร ข้าวใหม่จะกลิ่นหอมน่ากิน โดยนำข้าวเหนียวใหม่มาใส่กะทิพร้อมเกลือ แล้วกรอกไส้กระบอกไม้ไผ่ แล้วนำไปเผาให้สุก ที่เรียกว่า “ข้าวหลาม” เพื่อนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ ในวันทำบุญขึ้น 15 ขึ้น กลางเดือน 3 เป็นวันมาฆะบูชาซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนา

การเตรียมเผาข้าวหลาม

ชาวบ้านเริ่มเตรียมของ ในวันขึ้น 12 ค่ำ 13 ค่ำ เดือน 3

1. นำข้าวเปลือกข้าวเหนียว มาสีด้วยสีมือ แล้วนำมาซ้อมอีกครั้งข้าวถึงจะ ขาว

2. ชาวบ้านจะออกหาไม้ไผ่ ซึ่งจะมีมากมายในหมู่บ้านมาทำกระบอกข้าวหลาม จะต้องเลือกไม้ไผ่ต้องยาวพอสมควร นำไปไผ่ทั้งลำตัด หรือเลื่อยเป็นท่อนๆโดยมีข้อต่อ กัน กระบอกไผ่ด้วย เพื่อไผ่สำหรับฝังดินเวลาเผา 3 เดือน

3. มะพร้าวต้องหาซื้อไว้นาน เพราะต้องเดินทางไปชื้อ ถึงโรงเหล้า(อำเภอบางคล้า) อยู่ห่างไกลจากตำบลหัวสำโรงมากประมาณ 15 กิโลเมตร ต้องเดินทางด้วยเท้าไปกลับก็ เป็นวันแล้ว ไปซื้อมะพร้าว น้ำตาลปีก น้ำตาลสีรำ หรือน้ำตาลแดง และของใช้อื่น ๆ ต้องใส่ หานกลับบ้าน โรงเหล้าสมัยโบราณ ก็คือ อำเภอบางคล้าปัจจุบันนี้

4. ต้องหาฟืนแห้ง ต้นไม้ กิ่งไม้แห้ง มาไว้ใช้ในการเผาข้าวหลาม

5. ใบตองแห้ง กับมะพร้าวแห้ง ไว้ทำจุดปากกระบอกข้าวหลาม

วิธีทำข้าวหลาม

นำข้าวเหนียวใหม่มาซ่อน้ำไว้นานประมาณ 2 ชั่วโมง สำหรับข้าวใหม่ และ 3 ชั่วโมงสำหรับข้าวเก่า ชุดมะพร้าวด้วยกระถาง(ด้วยมือ) นำข้าวเหนียวที่ซ่อน้ำไว้มาล้าง หรือข้าวให้สะอาด แล้วใส่ตะแงน้ำข้าวเสด็จน้ำแล้วใส่กระมะัง คั้นกะทิพร้อมเกลือเม็ด น้ำกะทิ พอห่ำร้อนข้าว นำกระบอกไม้ไผ่ที่ตัดเตรียมไว้เอาข้าวเหนียวพร้อมน้ำกะทิกรอกไส้กระบอก อย่าให้ ข้าวเต็มกระบอก เหลือห่างจากปากกระบอกประมาณ 1 นิ้วมือ เพื่อป้องกันกะทิล้นออกมาก เมื่อ กรอกข้าวเสร็จแล้ว นำกับมะพร้าวมาจีกเป็นฝอยๆแล้วม้วนเป็นก้อนห่อด้วยใบตองแห้งอีก ชั้นหนึ่ง แล้วนำไปจุดปากกระบอกข้าวหลามให้แน่น

วิธีเผาข้าวหลาม

ต้องหาที่โล่ง เตรียมพื้นที่ เช้าให้เป็นร่องตามความต้องการน้ำมารดินให้ชุมชี้น แล้วนำกระบอกข้าวหลามมาตั้งเรียงเป็นแถวๆ บนดินให้แน่น เสร็จแล้วนำฟืนแห้งที่เตรียมไว้ วางริ ยงตามแถวข้าวหลาม สองฝั่งห่างจากแถวข้าวหลามประมาณ 2 ศอก แล้วจุดไฟ ต้องระวังไฟ

ไม่ใช้รุกแรง แล้วค่อยๆเขย่าไฟ เข้าไปใกล้ๆ พอกข้าวหลามสุกกลาไฟ เหลือแต่ที่เป็นถ่านอยู่ ถ่านก็จะค่อยๆดับไปเอง รอจนกระบวนการข้าวหลามเย็นจึงนำอุมาปลอกผิวนอกออก เหลือไว้บางๆ เวลาลอกเปลือกออกอย่างไร่จะติดอยู่กับข้าวเหนียว ทำให้กินอร่อย ส่วนหนึ่งก็จะแบ่งไว้ทำบุญที่เหลือก็จะไปแจกบ้านพื่น้อง และเปลี่ยนกันกิน ของครัวจะอร่อยกว่ากัน และนำไปเป็นเสบียงเวลาขึ้นเขา

ในสมัยโบราณข้าวหลามจะไม่ใส่น้ำตาล ครัวของกินหวานก็จะไปจิมกับน้ำตาลสีรำ หรือ กินกับน้ำตาลปีก สมัยก่อนไม่มีการทำข้าวหลามขาย เวลาจะทำอาหารจะมาปรุงตัวกันช่วยกันทำ เสริฐแล้วก็จะแบ่งแล้วแจกกันกิน ในอดีตของผู้เล่าบอกว่า พอจะถึงประเพณีขึ้นเข้าปีดทอง จะรู้สึกตื่นเต้นดีใจ และเตรียมตัว ที่จะไปขึ้นเข้าปีดทองรอӴพระพุทธบาทและได้พบเห็นผู้คน มากมาย ต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล เดินทางกลับบ้าน เพราะที่วัด หัวสำโรงจะมีงานประจำปี กลางเดือน 3 ทุกปี จะเริ่มมีงานในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และรวม 1 ค่ำ ทุกปี โดยเฉพาะวันขึ้น 14 ค่ำ เป็นวันที่ชาวบ้านหัวสำโรงเผาข้าวหลามกันมากในหมู่บ้าน จะมีคนพูดว่าเย็นนี้ ไฟจะไหม้หมู่บ้านหัวสำโรง เพราะคุณไฟจากการเผาข้าวหลามในเวลาติดต่อกันดูเหมือนไฟไหม้หมู่บ้านหัวสำโรง พอเผาข้าวหลามเสร็จเวลากลางคืน ก็ไปเที่ยวงานประจำปีที่วัดจะมี ลิเก รำวง หนังหรือภพยนต์

รำวงสมัยนั้นจะมีกองเชียร์ มีนากรำกระปงบาน ผู้ชายต้องซื้อบัตรไปให้ ถูกใจคนไหนก็ให้บัตรออกไปรำ มีหลายจังหวะ พอรำกำลังมันๆเสียงนกหวีดก็ดังขึ้นพระหมดเวลา อยากรำต้องซื้อบัตรใหม่ รอรอบต่อไป

ตอนเข้าวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ชาวบ้านก็จะพากันไปทำบุญที่วัด นำข้าวหลามไปทำบุญกับพระภิกษุ พอทำบุญเสร็จ ก็ชวนกันไปขึ้นเข้าปีดทอง จะชวนกันไปเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละหลายคน เป็นเพื่อกันระหว่างเดินทางไปขึ้นเข้าปีดทอง 3 – 4 ชั่วโมง เพราะเดินลัดเลาะป่า ตามทางเกวียน คำยแท้ เหนื่อยหน่อยก็หยุดพักกินน้ำ กินข้าวหลามที่เตรียมไป หายเหนื่อยก็เดินทางต่อ กว่าจะถึงเขาก็น้อง ๆ เพล บ่าย ๆ ก็ลงจากเขา

กาลเวลาเปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน บ้านเมืองเจริญขึ้นสิ่งเก่าๆค่อยๆหายไปตามกาลเวลา คนรุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ของเราก็แกลง บางคนก็ตายจากเราไป เด็กรุ่นใหม่ก็เจริญเติบโตขึ้นมาแทน บ้านเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล ก็มีเทศบาล มี อบต. ปักครองท้องถิ่น ประเพณีเผาข้าวหลามก็เหลือน้อยลงไม่ไฟก็หายาก ต้องไปซื้อต่างตำบล และราคาก็แพงขึ้น สมัยนี้ก็ไม่ค่อยจะว่างกัน ต้องทำนาหากินแข่งกับเวลา ซื้อขายกินสะพัดกว่า ทำให้มองเห็นสภาพเศรษฐกิจ เป็นเครื่องกำหนดได้อย่างชัดเจน

ต่อมาในปี 2545 ผู้นำเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ร่วมคิดทำ เผาข้าวหลามย่างที่สุดในประเทศไทยขึ้นและเป็นการสืบสานประเพณี ขึ้นเข้าเผาข้าวหลาม ของชาว

ตำบลหัวสำโรง ลงมติให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ มาเฝ้าข้าวหลามรวมกันทั้ง 12 หมู่ และได้เรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด นายโภคเมศ แดงทองดี และนายอำเภอมาทำพิธีเปิดงาน ประเพณีขึ้น เข้าเฝ้าข้าวหลามสืบสานวัฒนธรรมของชาวตำบลหัวสำโรง มีการประกวดข้าวหลามห่ออย มีการแข่งปอกข้าวหลามเร็วและสวยงาม มีกี่แข่งกินข้าวหลามจุ 1 กก. เรือทันเวลาเป็นที่สนุกสนานกัน ของแต่ละหมู่ พอเสร็จกิจกรรมกลางวัน ถึงตอนกลางคืน ก็มีการประกวดชิดาข้าวหลาม ให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ หาสาวยงามที่เป็นลูกหลานในหมู่บ้านตนเอง ส่งเข้าประกวดชิดาข้าวหลามถ้าหมู่ไหนชนะได้รับเลือกเป็นชิดาข้าวหลาม ก็จะได้รับรางวัลตอบแทน แต่ละหมู่บ้านลุ้นกันน่าดู ประเพณีเก่าๆยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเสริมสร้างประเพณีเก่าอยู่เสมอ จึงไม่หายไปจากหมู่บ้านของเรา การไปทำบุญที่วัด สมัยปัจจุ่ย่า ตายาย เดยหาบสำหรับกับข้าวกันมาแต่ดั้งเดิม ใช้มีค่านะกระบุ่งหابที่สวยงาม เดยมีอยู่อย่างมากมายในหมู่บ้าน ปัจจุบันนี้ชาวบ้านหันมาใช้ปืนโต นั่งมอเตอร์ไซด์ไปทำบุญ ซึ่งรวดเร็วและสะดวก ภาพผู้คนผู้แก่ที่เดยหาบอาหารไปทำบุญเริ่มสูญหายจากหมู่บ้าน และเปลี่ยนแปลงไปที่ลักษณะโดยไม่รู้ตัว

เพลงกล่อมเด็ก วัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวหัวสำโรง

ในสมัยก่อน ชาวบ้านก็มีการกล่อมเด็ก เป็นคำคล้องจองทั่ว ๆ ไปที่แสดงความนึกคิดที่มีต่อเด็กและครอบครัว ลิ่งแวดล้อมและสังคมทั่ว ๆ ไป ของสังคมของถิ่นหัวสำโรง เช่น

นกเขา

เจ้านกเขาเขย	ขันอยู่แต่เข้าจนเที่ยง
พระสุริyanบ่ายเบียง	เที่ยงแล้วจนอนเปล酵ย

นกเข้าขัน

เจ้านกเขาเขย	ขันตั้งแต่เข้าจนเย็น
ขันເດີຈະຝຶງເລິ່ນ	ເນື້ອຍືນເຈົາຄານເດີຍເຂຍ

นกขมิ้น

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเขย	ค่ำแล้วจะนอนที่ตรงไห่น
จะนอนไห่นกนองได	ສຸມຖຸມພຸ່ມໄມ້ກົດຍັນອນ
ลดพระพายชาຍພັດມາອ่อน ๆ	ເຈົາເຄຍຈຽມານອນຮັງເຂຍ

นกกระทุง

เจ้านกกระทุงเขย	ทำกັນຕຸງ ๆ ວ່າຈະໄຟ
atanພວ້ມໃຫ້ໄປໃຫຍ່	ໄວ້ໄສໄໝ່ນກກະທຸງ

ด้วยไช่ของมันติด
ไช่หล่นดังผลงา
วัดโบสถ์

วัดเอ่ยวัดโบสถ์	เม็ดน้ำเข้าใจชาลี
เจ้าลูกเขยตกยาก	แม่ยายกีพรากลูกสาวหนี้
ดันเข้าใจชาลี	ตั้งแต่นี้จะไร้ราเอย

จะไปคล้องช้าง

วันเอ่ยวันนี้	พี่จะไปคล้องช้าง
ข้ามทุ่งเหวบาง	ข้ามเขามะโนรมย์
ข้ามเขินเนินไศล	ข้ามไม้เพรพนม
ปากพีก็ร้องซม	มือกีไข่ชลอมพลาง
มือข้างโน้นจะไอกว่า	มือข้างนี้จะไอกว่าห่าง
เก็บได้ใส่หลังช้าง	นาฝากเอวบางอุแม่นา

จันทร์เจ้า

จันทร์เจ้า	ขอข้าวขอแกง	ขอแหวนทองแดง	ผู้กุมือนองข้า
ขอช้างขอม้า	ให้น้องข้าวี่	ขอเก้าอี้	ให้น้องข้านั่ง
ขอเตียงตั้ง	ให้น้องข้านอน	ขอละควร	ให้น้องข้าดู
ขอยาหยู	เลี้ยงน้องข้าเดิด	ขอยาหยก	เลี้ยงตัวข้าเอง...

กาเหว่า

เจ้านกกาเหว่าเอย	ไช่ไว้ให้แม่ก้าฟัก
แม่ก้ากิหลังรัก	คิดว่าลูกในอุตรา
ควบເຂາເຂົມາເຟືອ	ໄປควบເຂາເຫຍ່ອມາປ້ອນ
تنومໄວໃນຮັນຄອນ	ຊ່ອນເຫຍ່ອມາໃຫກິນ
ປຶກເຈ້ຍັງອ່ອນຄລອແດ	ທົ່ວແທ້ຈະສອນບິນ
ພາຊູກອອກໄປກິນ	ທີ່ປາກນ້ຳພຣະຄົງຄາ
ຕື່ນເຈົ້າເໝີຍບສາຮ່າຍ	ປາກົກໄສ້ຫາປລາ

กินกุ้งแกกินกัง	กินหอยกระเพี้ยงแมงดา
กินแล้วก็โนมา	จับตัวหัวโพธิ์ทอง
ยังมีนายพวน	เที่ยวเยี่ยม ๆ มอง ๆ
ยกເກົາປື່ນເຂົ້ນສ່ອງ	ຈັດຄູກເກາແມ່ກາດໍາ
ຕັກຫິ່ນນັ້ນຈະຕິ່ນ	ອີກຕັກຫິ່ນນັ້ນຈະຍໍາ
กินนางแม่ກາດໍາ	คໍາວັນນີ້ຄຸແມ່ນາ

ວັນໂບສົດ

“ ວັດເຄື່ອງວັດໂບສົດ
 ພົບຊຸນທອງໄປປລັນ
 ເມືຍຄົດຂ້າວໃສ່ໜ່ອ
 ເຂົາກົງໆລື້ອມາ
 ແລື້ອອູ່ແຕ່ກະຮຸກແກ້ວ
 ເຈົ້າຊຸນສົວລືອືອສົດ
 ຕື່ອທ້າຍພາຍເວືອທີ່ ”

ມີຕາລໂຕນດອຍໆເຈັດຕັ້ນ
 ປານຂະໜ້າໄມ່ເຫັນມາ
 ດ່ອເຮືອໄປໜາ
 ວ່າພົບຊຸນທອງຕາຍແລ້ວ
 ເມືຍຮັກຈະໄປປລັງ
 ຍກກະບັດຮືອືອງ
 ຈະໄປປລັງສົພພ່ອນາ ບໍ່ ”

ກົມືປົ້ນໝາທົ່ວອົນແລະທຣັພຢາກຮ້ອງຄື່ນ

ທຣັພຢາກໃນອົດຕືມມີຄວາມອຸດມສມບູຽນນຳກາ ສກາພພື້ນທີ່ເປັນປໍາໄນ້ເບີ່ງຈພຣວນ ປະກອບດ້ວຍ ໄນແດງ ໄນປະດູ ໄນມະຄ່າ ໄນຍາງ ແລະອື່ນ ຈະ ສັບກັບປ່າຖຸ່ງແລະທີ່ຈາກລຸ່ມກວ້າງຍາວສຸດ ລູກຫຼຸກຕາ ໃນພື້ນທີ່ຈາກລຸ່ມ ກົກທຳນາປຸກູ້ຂ້າວ ໃນພື້ນທີ່ຕຳບລ້າວສໍາໂຮງມີແລ່ງນໍາຕາມອຮຣມ້າຕີ ເຫັນ ມີຫຼັກຈະໄປປລັງ ພົບຊຸນທອງຕາຍແລ້ວ ເມືຍຮັກຈະໄປປລັງ ຍກກະບັດຮືອືອງ ຈະໄປປລັງສົພພ່ອນາ ບໍ່ ”

นายເປີຍ ອາຄູປະເສົາ ໄດ້ກ່າວລ່າວສຶງ ປະວັດຫຼາຍຂອງໜຸ່ງນ້ານເນີນຕະຫຼວງແລະກົມືປົ້ນໝາກຮ້າ
 ເພີ່ມາໄວ້ດັ່ງນີ້

“ ...ໜຸ່ງນ້ານເນີນຕະຫຼວງແລະກົມືປົ້ນໝາກຮ້າ ມີຫຼັກຈະໄປປລັງໄໝ່ 1 ຕັ້ນ (ຕັ້ນຕະຫຼວງມີປະໂຍ່ນ) ເພີ່ມາໄວ້ດັ່ງນີ້
 ດັ່ງແລ້ວຄຸນກາພຂອງດັ່ງດີມາກຂາວບ້ານຊ່ວງແຮກ ແລະດັ່ງຕ້ວຍເຕາດິນ ວິທີຄື່ອງຊຸດຫຼຸມດິນຂາດ
 ພອທີ່ໄໝທ່ານໄດ້ໄສໄດ້ໜົດ ເກົໄມ່ໄສ່ຫຼຸມໃໝ່ເຕີມ ເກົດີນມາພອກແລ້ວຕີເປັນຫຼູບເຕາ ຈຸດໄຟ ເພົາຈະໄມ້
 ເປັນດັ່ງ ທີ່ໄໝໃຫ້ດັ່ງເຢັນ ເກົດີນອອກເຕາ) ເຕາສາມາຮາໃຫ້ຕ່ອໄຫ້ອີກ ສມ້ຍກ່ອນປ້າອຸດມສມບູຽນມີໄໝ ”

มากmany คนใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยปัจจุบันนี้ยังมีบางคนสามารถทำได้แต่ไม่มีมาก
พอเพื่อและคนใช้ภาษาอังกฤษ “ไม่ได้สร้างเตาอีก”

นายไน โภมุด ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาการทำ “การทำสามัญก่อนใช้ระหัสความหมายวิดน้ำ” ระหว่างหัดเป็นเครื่องมือวิดน้ำสามัญก่อน ตัวระหัสความหมายทำด้วยไม้เหมือนระหัตัวๆ ไป แต่ขนาดจะเล็กกว่าสามารถแบกไปตามใช้ได้ ใช้มือหมุนแทนการใช้เครื่องจักรซึ่งปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว ประโยชน์คือใช้วิดน้ำใส่ใน เคลื่อนย้ายได้่าย คนแบกหรือหามาไปได้”

นายบุญ สารภู ก่อตัวถึงความอุดมสมบูรณ์ของหนองน้ำสาธารณะ “เดิมมีหนองน้ำสาธารณะประมาณ 30 แห่ง มีปลาอุดมสมบูรณ์มาก มีพันธุ์ปลาหลากหลาย เช่น ปลาหม้อ ปลาช่อน ปลาชะได ปลาแมงพู่ ปลาดุกอุย ปลาดุกด้าน ปลานี้อ่อนปลาแซยงหอยชนิดปลากราย หอยต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันนี้หนองน้ำเหล่านี้หายเป็นพื้นที่ของนายทุน นายทุนซื้อที่ไปหนองกอกปิดทางเข้าออกบางส่วน หนองน้ำตื้นเขินไปบางส่วนพันธุ์ปลาบางพันธุ์สูญหายไป เช่น ปลาดุกด้าน เด็กรุ่นหลังไม่ได้เห็นแล้ว ภายในหนองน้ำล้มโยกข้าวอกรวง มีปลาจำนวนมาก สามารถดักหลุ่มโจน(ทำหลุ่มดักตามทางที่ปลาเดินทางเมื่อปลาตกลงไปรวมกันในหลุ่ม จับปลาขึ้นมากินได้ปลาจำนวนมาก) จับปลาตกคัก (เมื่อน้ำในนาเริ่มแห้ง จะเหลือแต่น้ำที่มีน้ำเหลือน้อย ๆ ปลาจะมารวมกันเรียกว่าปลาตกคัก) ได้ปลาจำนวนมาก หลังหน้านาชาวบ้านเริ่มมีเวลาว่างจะรวมกันออกไปหาปลา มาทำปลาร้าปลาเจ้าบ้ำง ปลาเต็มบ้ำง ปลาย่างแล้วตากให้แห้งสนิทใส่ห่อหรือใส่ปีบเพื่อเก็บไว้กินหน้าแล้วหรือหน้าที่หาปลา กินได้ยากปัจจุบันนี้ทั้งพันธุ์ปลา ความอุดมสมบูรณ์ และหนองน้ำรวมถึงการถอนอาหารด้วยวิธีดักกล่าว มีน้อยมากเนื่องจากหนองน้ำหมด ปลาไม่น้อยลง คนไม่มีนิยมหาน้ำปลาเหมือนสมัยก่อน”

นายเปิ่ย หาญประเสริฐได้กล่าวถึงอาชีพของชาวบ้านสมัยก่อนว่า “ชาวบ้านทำนา ใช้ความไม่ถูกต้องในดินต้อนเข้ามาความอยู่ไปไหน ตอนเพลพักไร้ให้ความกินหญ้า คนไม่ถูกต้องเป็นเก็บหญ้าออกจากรากนาบัง ตกกล้าบัง ถอนกล้าบัง ดำเนินบัง แต่งคันนาบัง คือในแต่ละวันชาวนาจะมีการวางแผนการทำงานไว้อย่างพอเหมาะสม ว่าเมื่อปลดให้ความพักกินหญ้า คนก็ทำงานต่อ ไม่มีเวลาว่างมากเหมือนปัจจุบัน ชาวนาได้ออกกำลังกาย แข็งแรงไม่มีการป่วยเป็นความดันโลหิตสูงหรือเป็นเบาหวานมากตามรายเมื่อในปัจจุบันนี้ หน้าที่เลี้ยงความถ้วนเป็นวันหยุดหรือปิดเทอม เด็ก ๆ ไม่ไปโรงเรียน เด็กต้องไปเลี้ยงความ มีความจำนวนมาก บางครั้งบ้านละ 3-5 ตัวรวมกันหลาย ๆ บ้านประมาณ 50-100 ตัว เด็กจะໄร์ความอยู่ไปในทุ่งกว้างที่มีหญ้าอุดมสมบูรณ์ ความกินหญ้าอยู่ด้วยกัน เด็กที่ไปเลี้ยงความร่วมกันเล่นด้วยกันเล่นบัง หายปลากินบัง ยิงกระบอกน้ำบัง เด็กมีการเล่นการสังสรรค์กันทำให้เกิดความ ความผูกพันธุ์ สามัคคีกัน มีการช่วยเหลือกันบางวันคนใดติดธูระเพื่อนจะดูแลความแทนให้ เด็ก ๆ ได้เล่นกันสนุกสนาน ได้ออกกำลังกาย ได้ช่วยพ่อแม่ทำงาน ฝึกด้านหน้าที่และความรับผิดชอบแต่ยังเด็ก ซึ่งต่างจากปัจจุบัน”

นอกจากนี้ที่มีวิจัยได้สืบค้นภูมิปัญญาห้องถินที่อยู่ในชุมชน ซึ่งพบว่า ยังมีภูมิปัญญา “ระนาด” และ “หนังตะลุง” สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

ภูมิปัญญา “ระนาด”

จากการสัมภาษณ์ ลุงทองอยู่ สนธิ (7 กรกฎาคม 2548) ทำให้ทราบความเป็นมา แรกเริ่มเดิมที่ เมื่อคุณลุงทองอยู่ สนธิ อายุประมาณ 8 ปี ลุงเกลี้ยง เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ได้ซื้อเครื่องระนาดมา ได้ซักซวนให้คนในหมู่บ้านไปหัดระนาด และในจำนวนนั้นมีลุงทองอยู่เข้าไปหัดด้วย ทำให้รักความไฟเราะของดนตรีไทยมาจนทุกวันนี้ ตอนที่หัดอยู่นั้น ถ้าเครื่องดนตรีเกิดความเสียหาย ลุงเกลี้ยงจะเป็นผู้ซ่อมแซมเองทั้งหมด บ้านของลุงทองอยู่กับลุงเกลี้ยงอยู่ใกล้กัน เวลาที่ ลุงเกลี้ยงทำอะไร ลุงทองอยู่ก็จะไปช่วยทุกอย่าง จึงได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำผืนระนาดมาตั้งแต่ตอนนั้น จนลุงทองอยู่อายุได้ 13 ปี จึงได้เริ่มหัดเล่นระนาดเรื่อยมา เมื่อเล่นจนมีความสามารถ ก็เริ่มรับงานตั้งแต่อายุ 18 ปี จนตอนนี้อายุ 65 ปี ก็ยังมีเจ้าภาพมาจ้างไปเล่นตามงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานศพ ในกระบวนการ ลุงทองอยู่ได้ให้ความรู้ว่า ในการเล่นใช้คน 22 คน ประกอบไปด้วย ซ่อง เครื่องมอญชุดใหญ่

ระนาดของลุงทองอยู่ มีชื่อเสียงมากจนปัจจุบัน ลุงทองอยู่ให้เหตุผลว่า ลุงเป็นประธานประชามติ ทำให้มีคนรู้จักกันมาก เลยมีคนสั่งซื้อกันมาก จนกลายเป็น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งตอนนี้ภูมิปัญญาการทำระนาด ลุงทองอยู่ได้ถ่ายทอดให้แก่ลูกชาย คือ คุณศรavyuth และลูกสาวคือ คุณขวัญจิต เป็นผู้สืบทอด

ระนาดเป็นเครื่องดนตรีไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสวยงาม เรียงร้อยเป็นผืน มีเสียงสูงໄล่ลงไปจนถึงเสียงต่ำ ลุงทองอยู่ได้กล่าวถึงเทคนิควิธีการทำผืนระนาดว่า มีอยู่มากมาก แต่ถ้าให้ละเอียดลึกซึ้งนั้นคงไม่ได้ จะต้องใช้วิธีลงมือปฏิบัติเอง จึงจะเข้าใจ เช่น วิธีการเจาะรู ร้อยเชือกลูกะระนาด การปัดหัวลูกะระนาด การคว้านห้องลูกะระนาด เหล่านี้เป็นต้น ระนาดเมื่อทำขึ้นมาแล้วจะเรียกว่า หลัง และท้อง ส่วนบนเรียกว่า “หลัง” ส่วนล่างเรียกว่า “ท้อง” ที่ใช้คำว่าคว้านท้องนั้นก็คือ การปัดเนื้อไม้ด้านหนึ่งที่เรียกว่าท้องออกไป เพื่อปรับเสียงสูง เสียงต่ำตามความต้องการ และสำหรับไม้ที่ใช้ทำระนาดจะต้องใช้ไม้ท่อนเดียวกันหรือไม้แผ่นเดียวกัน เพราะจะทำให้เสียงของระนาดดังเสมอกันและเสียงดี ถ้าใช้ไม้คนละท่อน หรือคนละแผ่น เสียงจะไม่ไปร่วง ดังไม่ เพราะ ที่กล่าวมานี้คือ ประสบการณ์ที่ผ่านมากกว่า 30 ปี ที่ลุงทองอยู่ได้ลองผิดลองถูก แก้ไขปรับปรุง พัฒนาผืนระนาดมาหลายวิธี ซึ่งได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกชายและลูกสาวดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ร้านนادทำจากไม้พุ่ง ไม้จีนแดง หรือไม้เต็ง ที่บ้านของลุงทองอยู่ ก็มีการจำหน่ายร้านนادอยู่หลายสิบปีน ราคาตั้งแต่ 5,000 – 8,000 บาท ซึ่งมีลูกค้าอยู่หลายแห่ง เช่น พิษณุโลก ภูเก็ต มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น

ร้านนัดคือ ตนตรีไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวไทย เรายังคงร่วมกัน ส่งเสริมและอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

หนังตะลุง ของหัวสำโรง

หนังตะลุงเป็นมรดกพื้นบ้านของชาวหัวสำโรงที่เราเคยเห็นแสดงตามวัดเวลา มีงานศพเมื่อ 30 กว่าปีก่อน แต่ปัจจุบันนี้สูญหายไป ที่มีวิจัยจึงได้สืบหาว่าอยู่ที่เดียว ซึ่งได้ทราบจากพระครูอุดมสุตาวัฒน์ (เนื้ออย อุดตุโน) อดีตเจ้าอาวาสวัดอ่าวซังไถ่ ได้ให้ข้อมูลว่า อ่าวซังไถ่อยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านหัวสำโรง ยังคงมีหนังตะลุงเล่นอยู่คณะหนึ่ง ซึ่งมีนายสมัย แสงเจริญ เป็นเจ้าของคณะ โดยเป็นคณะหนังตะลุงคณะสุดท้ายในอำเภอี้ ซึ่งพระครูอุดมสุตาวัฒน์ เป็นผู้สอนวิธีตัดหนังตะลุงให้หลวงพ่อเนื่อง ซึ่งเห็นว่า นายสมัยมีความสามารถที่จะเชิดหนังตะลุงได้ จึงมอบพระราชชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้ไปอ่าน นายสมัยจึงเริ่มท่องจำตามที่หลวงพ่อแนะนำ

เมื่อตัดหนังได้แล้วก็ไปเรียนวิธีเชิด และพากย์หนังตะลุงจาก “ครูวุ่น” ครูวุ่นเป็นชาวตำบลท่าลาดได้ อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา ซึ่งขณะนี้ครูวุ่นมีอายุ 80 ปีเศษ หนังสัตว์ที่นำมาตัดหนังตะลุงได้แก่ หนังโโค แต่โโคจะเสียชีวิตอย่างไรก็ได้ แต่ถ้าเป็นหนังตะลุงภาคใต้ จะทำรูปหนังศักดิ์สิทธิ์ เช่น รูปกาชาด รูปอิศวรทรงโโค และรูปเทวดา จะต้องตัดจากหนังโโคที่ถูกฟ้าผ่าตาย หนังตะลุงดังกล่าวจึงจะหลัง หรือหนังใหญ่รัดขอนก็เช่นกัน ตัวพระราม พระลักษณ์ จะต้องตัดจากหนังโโคที่ถูกฟ้าผ่าตาย หรือเสือกัดตาย อย่างโดยย่างหนึ่ง

วิธีการทำหนังตะลุง ก่อนอื่นต้องนำหนังโโคมาชุดให้บางในเพื่อให้แสงไฟผ่านเวลาเชิดต่อจากนั้นก็นำหนังไปแขวน้ำด่างผสมด้วยปูนขาว เหลือ ขี้เข้า และด่างทับทิม เป็นเวลา 3 วัน แล้วนำหนังไปขึ้นให้ตึงจนกว่าจะแห้ง แล้วจึงคาดแล้วตัดเป็นตัวหนัง ลวดลายที่แกะหนังตะลุงนั้น เป็นลวดลายแกะสลักอย่าง ภาพเขียนลวดลายไทย ส่วนที่รับบายบนตัวหนังนั้นใช้สีที่ตรงกับเรื่อง รามเกียรติ์ เช่น พระรามรับบายสีเขียว สีที่ใช้รับบายคือสีน้ำมัน นายสมัยมักจะลงนะ หน้าทอง คือ การปิดทองเพื่อให้เป็นที่นิยมจากคนดู สำหรับส่วนสูงของตัวหนังจะอยู่ที่ 50 เซนติเมตร ซึ่งนายสมัยกล่าวว่า เป็นขนาดเล็ก

ปัจจุบันนี้นายสมัยตัดหนังขนาดเล็ก เพราะขนาดใหญ่ใช้หนังมากเวลาเชิด อาจารย์มนตรี ตรา莫ท กล่าวไว้ว่า หนังตะลุงที่สุดสุดจะต้องไม่เกิน 80 เซนติเมตร การตัดหนังต้องคำนึงถึงเนื้อเรื่องด้วย เป็นที่นิยมว่า ถ้าตัดตอนพระรามเดินดง จะต้องตัดหนังเป็นรูปตันไม้ประกอบเป็นฉากป่า

ด้วยตัวหนังเหล่านี้ เมื่อเข้าแสงไฟแล้วมีความสวยงามมาก เมื่อตัดหนังและระบบสีเสร็จแล้วก็จะใช้มั่งคุกตัวหนัง ไม่ที่ผูกหนังมี 2 อัน เรียกว่า “ไม้ยัน” คือไม้ทابกกลางตัวอันหนึ่ง ที่ผู้เชิดถือเวลาเชิด และปักบนต้นกล้ายเมื่อหมดบทบาทของหนังตัวนั้น ส่วนไม้อีกอันหนึ่งผูกที่มือเพื่อให้มือเคลื่อนไหวออกท่าทางเพื่อให้ทราบว่าเป็นบทบาทของหนังตัวนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นตัวตลกจะมีเชือกอีกเส้นหนึ่งผูกที่ปากลำหัวรับผู้เชิดดึงให้ปากขับ เมื่อเป็นบทพูดของตัวหนังนั้น ๆ โดยตัวตลกของนายสมัยมีอยู่ 3 ตัว คือ เจ้าด้วง เจ้าแก้ว และเจ้าบักกะทือ ตลอดทั้ง 3 ตัวนี้เป็นตัวสำคัญที่ใช้ฝ่อนแรงผู้พากย์และผู้เชิดได้มาก

ผู้พากย์จะมีวิธีฝ่อนแรงเพื่อลดความเห็นด้วยซึ่งเรียกว่า “ทด” ด้วยการแทรกบทตลก หรือการล่ำพื้นบ้านลงไปในบทของตลกเอง โดยให้เจ้าด้วง เจ้าแก้ว หรือเจ้าบักกะทือออกมาสนทนากอกมุขตลก บทตลกเป็นบทที่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น ตลกน้ำมันแพงบ้าง ล้อเลียนเรื่องของแพงบ้าง หรือตลกเรื่องราวของคนในหมู่บ้านซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

การทดอีกวิธีหนึ่งของนายสมัย คือ ทดด้วยการแทรกเพลงพื้นบ้านลงไปในการเจรจา เป็นต้นว่า เพลงฉ้อย เพลงอีแซว เพลงเรือ ลำตัด รำวง แม้แต่เพลงลูกทุ่งก็แทรกลงไปในบทตลกได้โดยเหตุว่าผู้พากย์จึงต้องมีความสามารถรอบรับตัว ทำให้หาผู้พากย์ได้ยากมาก ตอนนี้หนังตะลุงคงจะมีนายสมัยพากย์ได้ออยู่คนเดียว และพากย์ได้หมดทุกตัวไม่ว่าจะเป็นตัวพระ ตัวนาง หรือตัวตลกเนื่องความที่ใช้พากย์มาจากเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระราชินพนธ์ดังที่ได้กล่าวมา ทำนองที่ใช้พากย์ก็พากย์ด้วยทำนองหนังตะลุงทั่วไป ยกเว้นบางตอนที่เป็นบทโศก นายสมัยจะใช้เสภาแทนเพื่อมิให้ช้ำชากรหรือจีดเกินไป ซึ่งขณะนี้นายสมัยมีตัวหนังรวม 60 ตัว ตัวที่ส่วนรวมที่สุดคือ “ตัวพระ” ซึ่งใช้เวลาตัดประมาณ 2 วัน

การตัดตัวหนังขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ตัด จะแตกต่างกับการทำตัดหนังในญี่ปุ่น ตัวสำคัญ 3 ตัว คือ ฤาษี พระราม และพระลักษณ์ จะต้องตัดให้เสร็จใน 1 วัน ตัวหนังอื่น ๆ ได้แก่ นางยักษ์ ลิง นางสีดา ต้นไม้ที่ใช้ประกอบจาก ตัวหนัง ทั้งหมดนี้เก็บไว้ในหีบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 40×30 นิ้ว ซึ่งเรียกว่า “แพง” จะป้องกันมิให้ตัวหนังหักเสียหาย

หนังตะลุงเป็นมหรสพที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ประปานอยู่จำนวนมาก เป็นต้นว่า โอกาสที่จะเล่นหนังตะลุงของชาวบ้าน จะเล่นในงานวัด ได้แก่ งานประจำปี งานแก้บน ทำบุญกลางบ้าน คือ ทำบุญในงานศพและงานบวชนาค นอกนั้นชาวบ้านจะไม่นิยมน้ำหนังตะลุงมาเล่นในบว镏ณบ้าน

โรงหนังตะลุงมีขนาดแหน่งอน คือ กว้าง 6 ศอก สูง ศอกคึบ ส่วนความสูงจากพื้นดินอยู่ในระดับสายตาของผู้ชม นายสมัยซึ่งแจ้งว่าการสร้างโรงหนังเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพเมื่อทำโรงเสร็จแล้วผู้เล่นจะต้องทำพิธีเบิกโรงด้วยการว่าคاتาก่อนขึ้นโรงกันคนทำร้าย ด้านหน้าโรงเป็นจุดผ้าขาวประกอบบริมด้วยผ้าสีกรมท่า มีประตูเข้าออก 2 ประตู ส่วนอีก 3 ด้าน มีฝา กันแสงจากตะเกียงเจ้า

พายุหรือไฟฟ้า ผู้เชิดนั่งอยู่ในโรง ภายในโรงมีตะเกียงเจ้าพายุหรือไฟฟ้าแขวนอยู่กลางโรง เมื่อผู้เชิดเชิดตัวหนัง เงาจะทอดมาอยู่ที่จอก ภายในโรงจะมีต้นกลวยวางติดกับจอก 1 ต้น ใช้เป็นที่ตั้งตัวหนังที่กำลังแสดง อีก 2 ตัน วางทำมุมจากกับต้นแรกเพื่อเป็นที่พักตัวหนังที่ยังไม่ถึงบท

ก่อนจะเริ่มเล่นต้องให้วัครูเสียก่อน เครื่องสำหรับให้วัครูเรียกว่า “เครื่องขันห้า” ได้แก่ ดอกไม้ ชูป เทียน หมาก และพุด อย่างละ 5 กบเงินกำนัน 12 บาท ซึ่งจะต้องเรียกจากเจ้าภาพ การให้วัครูเริ่มต้นด้วย การนำตัวหนัง 3 ตัว คือ ฤาษี ยักษ์ และมนุษย์อย่างละตัวออกมายืนนิ่ง พร้อมกันนั้นผู้พากย์จะกล่าวคำนั่นสการคุณพระศรีวัตตนาดิย ต่อตัวบพทสวัสดรุ่มเนวดา ครั้นจบบทสวัสดรุ่มเนวดาผู้พากย์เริ่มให้วัครูว่า

“ข้าจะให้วัพระมหาตมทั้งสามพระองค์ พระอิศวรผู้ห้างโคลุคุภราชาฤทธิรอน เปื้องขวาจะໄວ พระนารายณ์ทั้งสี่กราทัคุ茱萸เจริญพรเรืองฤทธิวงศ์ เปื้องซ้ายข้าจะให้จตุพัตร์หลักโลกทุกองค์ เพญ พระอยู่เกล้าองค์ทรงฤทธิ์เรื่องรองสามองค์ทรงพัตร์พระพับกันสามโลกย่อ้มเข็ขามพระเดช พระนามชื่อกำจาริเรืองวิทย์เรืองเดช เรืองเวทย์และเรืองพร ปราบทั่วดินดอนบจราทั่วจกรวาล ข้าจะไไวพระพรหมวงศ์ราชาอาเจารย์ที่ได้สถาปสรรค์บรรณาการเครื่องเล่นในหมู่ผู้รักการ กลางวันโขนโรง ละครสา คนเห็นแจ่มตา ประดับประดาไปด้วยเครื่องเรืองไสว ราตรีอัคคีแจ่มใจ หนังส่องแสงไฟ วิจิตรลวดลาย ปวงประสาร ราษฎรทั้งหลายชื่นชมสบายนด้วยพิพัฒน์สถาพร...”

เมื่อให้วัครูบแล้วจะจับตอน – เล่นตอนใดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกับเจ้าภาพ เวลาเล่นมักจะเริ่มต้นเล่นประมาณ 3 ทุ่ม และเลิกตอนตี 2 ในส่วนเครื่องดนตรีที่ใช้กับหนังตะลุงมีอยู่ 6 ชิ้น ด้วยกัน เครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะกำหนดประเภทของไม้ไว้ด้วย เป็นต้นว่า โคนมี 1 ใบ ทำด้วยไม้ขันนุน ส่วนกลองตุ๊กทำด้วยไม้ป่าดู่มีอยู่ 2 ใบ เครื่องดนตรีอื่นๆ ได้แก่ ซอคู้ ซอตัวง และจิง มีผู้เล่นในคณะทั้งหมด 7 คน คือ

นายสมัย แสงเจริญ ผู้เชิดและผู้พากย์

นายสมหมาย ศิริราوا ตีกลองตุ๊ก

นายวิเชียร ศรีมาลัย และนายชำนาญ ศิริราوا ตีโคน

นายเบี้ม แสงเจริญ ซอคู้

นายพยนต์ แสงเจริญ ซอตัวง

นายโจ แสงเจริญ ตีจิง

ส่วนที่ 2 แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิต ของชุมชนหัวสำโรง

จากการที่ทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมสืบค้น เก็บรวบรวมข้อมูล ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของชุมชนชาวหัวสำโรงตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ในประเด็น ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่ง หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยได้จัดทำเพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์และพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ทำให้สรุปได้ว่า

...จากความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของชุมชน ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมได้มีการหารือ ถึงแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรงนั้น ต้อง สร้างความร่วมมือของชุมชน โดยการรวมคนในชุมชนเพื่อหาประเด็นที่คนส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วม ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ในอดีตชุมชนมีความสัมพันธ์กันใน 3 ส่วน คือ บ้าน วัด และ โรงเรียน แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์ของสามส่วนนั้นลดน้อยลง จึงส่งผลให้ชุมชนเกิดปัญหา ดังนั้น ในการที่จะอนุรักษ์และพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง จะต้องเริ่มต้นจากการพื้นฟูความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ส่วน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ตลอดจนส่งเสริมความเข้มแข็งให้สามส่วน มีบทบาทในการ ร่วมกันพัฒนาชุมชนหัวสำโรง ทีมวิจัยจึงสรุปแนวทางในการดำเนินการเพื่อพัฒนาและพื้นฟูวิถี ชีวิตชาวหัวสำโรงในระยะต่อไป ดังนี้

1. การขับเคลื่อนงานต่อให้เกิดงานในชุมชนเพื่อให้เกิดการความสัมพันธ์ของคน ใน 3 ภาคส่วนในชุมชน คือ บ้าน วัด ครอบครัวและโรงเรียน

2. การพื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามในอดีตที่คิดว่ามีประโยชน์กลับมาใหม่ โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมต่อไปนี้

1. กิจกรรมการสืบสานประเพณีชาวหัวสำโรง เช่น

- พื้นฟูเพลงกล่อมเด็ก โดยจัดกิจกรรมในกลุ่มเยาวชน เมื่อยาวยังแสดง ผู้ปกครองต้องคอยช่วยเหลือ มาดูและเป็นกำลังใจให้
 - พื้นฟูเพลงพื้นบ้านของชาวหัวสำโรง
 - การแต่งตัวย้อนยุคแบบไทยในวันสงกรานต์
 - การพื้นฟูการทำอาหารท้องถิ่นที่มีน้อยลง เช่น ขนมหัวผักกาด หมูโรง

2. โรงเรียนมีนโยบายการให้เยาวชนทำบุญในวัดพระ วันนักขัตฤทธิ์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็น กิจกรรมที่ทำแล้วสร้างความสัมพันธ์กันทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ต้องหาอาหารให้ เตรียมของให้เด็กมาทำบุญ อาจเป็นแนวทางหนึ่งที่แก้ปัญหาซึ่งกันและกัน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เมื่อมีคนมาทำบุญมาก ๆ

ประสงค์ต้องมีการพัฒนา ได้ประโยชน์ครบถ้วน ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียนเหมือนในสมัยก่อนดังคำว่า “บรรลุ”

3. กลุ่มเยาวชนจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ ลดช่องว่างระหว่างวัย
4. การพัฒนาการละเล่นบางอย่างที่ช่วยให้ได้มีการออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและสนุกสนาน เช่น มอญช้อนผ้า ห่ม
5. จัดกิจกรรมในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตบางอย่าง เช่น การออกกำลังกาย เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงต้านสุขภาพ
6. จัดตั้งกลุ่มเพื่อนที่เกิด วัน เดือน ปี เดียวกัน

บทที่ 5

บทเรียนจากการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นที่วิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา 2. เพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นที่วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง และ 3. เพื่อพัฒนาและพื้นที่วิถีชีวิตของชุมชนชาวหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 12 ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมในการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวทางททางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นที่วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง ซึ่งแนวทางที่ทีมวิจัยค้นพบ คือ 1. การขับเคลื่อนงานต่อให้เกิดงานในชุมชนเพื่อให้เกิดการความสัมพันธ์ของคนใน 3 ภาคส่วนในชุมชน คือ วัด ครอบครัวและโรงเรียน และ 2. การพื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามในอดีตที่คิดว่ามีประโยชน์กลับมาใหม่

ในการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาตั้งแต่ต้นทาง ถึงปลายทาง ทีมวิจัยได้บทเรียนจากการทำงานผ่านเครื่องมือ “งานวิจัยเพื่อห้องถัง” เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีค่าในการทำงานร่วมกันเพื่อชุมชน โดยในบทที่ 5 ทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนจากการทำงานวิจัย ปัญหาและอุปสรรคดังนี้

จุดเริ่มของการทำวิจัย

1. ทีมงานเห็นพ้องกันว่า ความเป็นอยู่ในปัจจุบันของคนหัวสำโรงไม่เหมือนในอดีต สาเหตุที่จุดประเด็นให้อยากทำวิจัย
2. อยากให้คนรุ่นใหม่ได้รู้ประวัติศาสตร์ของหัวสำโรง มีการรื้อฟื้นขึ้นมาเล่าสู่กันฟังให้เป็นประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรงเอง
3. ประวัติศาสตร์อาจสร้างสัมพันธภาพที่มี感情ให้เกิดขึ้นมาใหม่ได้

การพัฒนาจิตวิจัย

การได้ทำวิจัยมีสาเหตุมาจากการที่แกนนำทีม (นายชำนาญ สรามศิริ) เคยทำงานภาคประชาชนมาก่อนได้พบกับพี่เลี้ยง ซักขวัญกับชาวหัวสำโรง จากการพูดคุยกันเห็นปัญหาที่

เกิดกับชุมชน มีการพูดคุยถึงประเด็นที่จะศึกษาอยู่ประมาณ 7-8 เดือน ปรับกันไป ปรับกันมาและจัดทำเอกสารอยู่ประมาณ 1 ปี ซึ่งจากการพัฒนาโดยพบร่วมว่า

มุ่งมองของพี่เลี้ยง

1. เห็นการมีส่วนร่วมของทั้งทีมงานและชุมชน
2. เห็นว่าชุมชนมีประเด็นปัญหาที่หลากหลาย
3. การใช้เวลาพูดคุยที่นานถึง 1 ปี เพื่อให้สามารถเลือกและปรับประเด็นการศึกษาให้เหมาะสม เลือกการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวหัวลำโพงเป็นประเด็นเย็นมาศึกษาคาดหวังให้เกิดความสัมพันธ์ กันและอาจลดการเกิดความขัดแย้ง

การเข้าร่วมงานของทีมงาน

หลังจากการอนุมัติโครงการมีการเข้าร่วมของทีมวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. มีการปรับทีมงานเป็นระยะ ๆ โดยวิธีพูดคุยกันเรื่องการทำวิจัย
2. ผู้ที่สนใจงานวิจัย เห็นว่าจะมีประโยชน์จึงเข้ามาร่วมด้วย
3. ได้รับหน้าที่มอบหมายให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของจึงมาร่วม

ปัญหาและอุปสรรคในการทำวิจัย

1. ปัญหาการจากจัดเวที

1) ทีมงานไม่มีความรู้ความชัดเจนในการทำงานวิจัย ในระยะแรก ๆ ทีมงานทุกคนไม่รู้วิธีการวิจัยที่แท้จริง ทำงานแบบรองผิดรองถูก รู้ว่าต้องการประวัติศาสตร์ตั้งหน้าตั้งตาเก็บประวัติศาสตร์ต้องการทำงานให้เสร็จอย่างเดียว งานออกแบบมาไม่มีคุณภาพ มีทีมงานหลายคนออกไป มีหลายคนที่สนใจเข้ามาร่วมงาน มากกว่าทีมงานมีปัญหาเมื่อมีการถอดบทเรียนการทำงาน 6 เดือน

2) การจัดเวที ในหมู่บ้านบางแห่งพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการพูดคุย เสียงรบกวนจากภายนอกมีมาก หรือปัญหาขาดแสงสว่างในเวที และบางเวทีการจัดเก้าอี้นั่งเป็นแบบทางการมากไปผู้เข้าเวทีแสดงความคิดเห็นน้อย

3) ทีมวิจัยบางคนไม่กล้าแสดงออกในการเป็นผู้นำเวที ในการพูดคุย

2. ปัญหาของทีมวิจัย

1) ระยะเริ่มต้นทีมวิจัยขาดความสนใจในการศึกษารายละเอียดในโครงการฯ ทำให้การดำเนินการไม่มีทิศทางการทำงาน กิจกรรมไม่เข้าหัววัตถุประสงค์ของโครงการฯ ขาดการเดรีymทีมที่ดี ทำงานไม่เป็นทีมต่างคนต่างทำตามความถนัดตามประสบการณ์เดิมของแต่ละคน

2) ทีมวิจัยขาดทักษะ การจดบันทึก การเขียนสรุปประเด็นต่างๆ การทึบรวมความเอกสารไม่เป็นระบบ

3) ความรู้สึกของทีมงานวิจัย

- มีความรู้สึกผิดหวังเมื่อมีบางคนออกจากทีมงานไป
- น้อยใจคนรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยสนใจและพัฒนาตัวในทางที่ดี
- ห้อใจเมื่อมีการต้านทานหนึ่งหรือมีคำพูดจากชาวบ้านที่คลางเคลงใจ

3. แนวทางการแก้ปัญหา

หลังจากการที่ทีมฟีเลี้ยงจาก สกอ พีเลี้ยงโครงการวิจัยและทีมวิจัยได้พูดคุยกันอย่างเปิดอกเปิดใจกันจึงรู้ได้ว่าที่ผ่านมาดีของการทำงานแบบไม่มีทิศทาง วัตถุประสงค์ที่ไม่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนการทำงานที่ดี ประเด็นการทำงานแบบฟุ่มเฟือย เนื่องจากหัวสำโรงมีปัญหาทับซ้อนกันอยู่มากมายหลายประเด็น มากคิดร่วมกันว่าต่อไปจะทำอย่างไรดีให้งานเดินต่อไปได้อย่างดีได้ข้อสรุปว่า

- 1) ความมีการเตรียมตัวก่อนการทำเวที และประเมินผลสรุปงานหลังการทำเวที
- 2) ทุกคนควรได้รับประสบการณ์ได้รับการอบรมอย่างมีบทบาทหน้าที่กันอย่างทั่วถึง หน้าที่ที่ได้รับหมายสมกับคนและเวลา สถานการณ์
- 3) เมื่อพูดคุยกับครุฑ์ใหญ่แล้วพยายามเกี่ยวคนที่สนใจเรื่องการวิจัยและประวัติศาสตร์เข้ามาเรื่อยๆ เข้ามาร่วมใหม่ก็มีออกจากเราจากไปก็มี
- 4) ในการติดต่อเชิญคนเข้าร่วมเวที การใช้คนในพื้นที่หรือคนที่สนใจกันเป็นคนเชิญจะดี
- 5) ข้อมูลที่ได้มากมายจนสรุปไม่ได้จากการพูดคุยกันมีความเห็นพร้อมกันว่า ต้องจัดหมวดหมู่เป็น 4 หมวดหมู่ ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแบ่งหน้าที่กันเป็นทีมเพื่อสืบค้นข้อมูล
- 6) ทีมควรพัฒนาการจดข้อมูล ขาดทักษะการเขียน My Map

สิ่งที่ได้จากการวิจัย

1. ได้ความรู้

จากการทำวิจัยจะเห็นว่าสิ่งที่ทีมวิจัยได้รับรู้ในเรื่องดังนี้

- 1) ได้ความรู้ ได้ความภาคภูมิใจ ที่ได้ทำงานเริ่มรู้จักคำว่าการวิจัยท้องถิ่นและได้รู้จักดีในระดับหนึ่งแต่ยังไม่ถ่องแท้ รู้ว่าถ้าทำจริง ๆ ก็มีประโยชน์มากmany
- 2) ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนในอดีตของบรรพบุรุษและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3) ทราบถึงการเปลี่ยนที่เกิดขึ้นว่าบางอย่างเกิดเป็นปัญหาของชุมชน คิดที่อยากร่วมกันแก้ไขปัญหา และอยากให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. ได้คุณค่า

1) ที่มีวิจัย ได้ความรัก ความสามัคคี กับทีมที่ทำวิจัย ที่สำคัญคือการได้เพื่อน ได้ชุมชน มีคนรู้และเข้าใจ ให้ความร่วมมือแล้วป่วยบื้มใจการได้สืบทอดเพลงใบราโนในกลุ่มเด็ก

2) เปลี่ยนความคิดจากไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับชุมชน พอเข้ามาทำวิจัยเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน และมีความรู้สึกอย่างลึกซึ้งต่อประวัติศาสตร์ที่รู้มาจากการทำวิจัย

3) มีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น มีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ความห่วงใยกัน ดูแลกันในกลุ่มเด็ก มีการประสานงานกันแบบไม่เป็นทางการ พูดคุยเสมอๆ

4) ได้ความรู้มากขึ้นทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ เรื่องการวิจัย เรื่องการทำงานเป็นทีม การนำกระบวนการวิจัยมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้ในการทำงาน และงานวิจัยเป็นบทเรียนที่ดีที่นำมาปรับใช้กับงานประจำได้ดี และมีประโยชน์จริงๆ

5) ได้บทเรียนในการทำงานจากการศึกษาข้อมูลก่อนการคุยกัน มีการรับฟังคนอื่นมากขึ้น ให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น แบ่งงานกันทำ มีการทำงานเป็นทีมมากขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือการทำที่เวลาทำงานแล้วอย่างให้ทีมงานหรือคนอื่น ๆ พูดให้ฟังมาก ๆ เพื่อเราได้ฟังข้อมูลมาก ๆ รู้จักคิดวิเคราะห์กรองข้อมูล ก่อนการติดสินใจว่าจะทำอะไร อย่างไรหรือจะเรียกว่า รู้จักฟังให้มีข้อมูลหรือเห็นความคิดเห็นของคนอื่น มีความสำคัญกับการทำงานและการตัดสินใจนั้นเอง

6) สามารถหาเรื่องคุยในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้ ได้ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น รับฟัง คุยกันมากขึ้น

7) เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น ผู้นำชุมชนมาร่วมในเวที มีการนำวัฒนธรรมเดิมมาใช้ที่ได้ผลชัดเจนคือการที่ชุมชนตื่นตัวและพร้อมกันแต่งกายย้อนยุคในวันสงกรานต์ 2 ปี (2548-2549)

8) โรงเรียนหัวสำโรงมีการสร้างศูนย์วัฒนธรรมที่โรงเรียน มีเครื่องมือสมัยก่อนหลายอย่างเช่น การสีข้าวตัวยสีเมืองมุน การทำข้าว เดี่ยวใบราโน และอื่น ๆ อีกมากมาย

9) โรงเรียนมีการให้เด็กนำอาหารมาทำบุญในวันพระ

10) สิ่งที่ดี ๆ และมีคุณค่าของชาวหัวสำโรงบางอย่างสูญหายไป เช่น การละเล่นพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กสมัยโบราณหายไปเกือบหมด ไม่มีการร้องให้เด็กฟังอย่างแต่ก่อน คนรุ่นใหม่วร้อยไม่เป็น

3. ได้รับการสนับสนุนจากพี่เลี้ยง

1) ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ จากการทำงานที่ทำอยู่ พาไปศึกษาเรียนรู้ ประสบการณ์แลกเปลี่ยนกับภายนอก

- 2) ช่วยสร้างให้เกิดกลุ่มคนทำงานในชุมชน
- 3) ช่วยกระตุ้นทีมในการทำงาน เป็นพี่เลี้ยงค่อยแก้ปัญหาให้เวลาติดขัด
- 4) เป็นกำลังใจให้มีพลังเวลาที่ทีมงานเหนื่อยหื่อห้อแท้

สรุปบทเรียนที่ได้จากการทำงาน..

1. กระบวนการสร้างทีม การทำงานเป็นทีม เป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกคนมีการพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี
2. การยอมรับความผิดพลาดและนำมาถอดบทเรียนในเวทีของผู้วิจัยเป็นการเรียนรู้ที่ส่งผลในการทำงานเป็นทีมอย่างดียิ่ง
3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมทำงานอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานรวดเร็วขึ้น มีมุ่งมองกว้างมากขึ้น
4. ความโปร่งใสด้านการเงินและบประมาณ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสิน ร่วมใช้ร่วมรับผิดชอบ ทำให้ทุกคนมีความไว้วางใจกันและกันเป็นอย่างดียิ่ง
5. การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมครัวเมืองรับผิดชอบในการบันทึกประเด็นต่าง ๆ ในเวทีทุกคน การขับเคลื่อนงานต่อไป
6. ไม่ว่าจะพบกับปัญหาหรืออุปสรรคต้องเดินหน้าทำเวทีให้ครบตามแผนที่วางไว้
7. เวทีการประชุมประจำเดือนควรทำอย่างต่อเนื่อง และการประชุมนอกสถานที่มีประโยชน์ควรประชุมนอกสถานที่บ้าง
8. ในการจดบันทึก หาคนมาช่วยจดควรเป็นเยาวชน เพราะจะเป็นการพัฒนาทักษะของเยาวชน และทำให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมทำงาน

บทที่ 6

สรุป และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา 2. เพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง และ 3. เพื่อพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนชาวหัวสำโรง อ.แปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา มีพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 12 ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมในการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวทาง ทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟู วิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง ซึ่งแนวทางที่ทีมวิจัยค้นพบ คือ 1. การขับเคลื่อนงานต่อให้เกิดงานในชุมชนเพื่อให้เกิดการความสัมพันธ์ของคนใน 3 ภาคส่วนในชุมชน คือ วัด ครอบครัวและโรงเรียน และ 2. การพื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามในอดีตที่คิดว่ามีประโยชน์กลับมาใหม่ ในบทที่ 6 เป็นการสรุปการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งข้อเสนอแนะใน การวิจัยไว้ดังนี้

สรุปการดำเนินกิจกรรม

โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาา จ. ฉะเชิงเทรา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา
 2. เพื่อหาแนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนหัวสำโรง
 3. เพื่อพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนชาวหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จ.ฉะเชิงเทรา
- พื้นที่วิจัย
- พื้นที่ใช้ในการวิจัย ประชาชนในเขตตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาา จังหวัดฉะเชิงเทรา ในพื้นที่ 6 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านใน หมู่ที่ 2 ภูมิเจริญ หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 7 บ้านเกาะลอย-บ้านสวนบัน หมู่ที่ 8 บ้านแหลมหินและหมู่ที่ 12 บ้านเนินตะคร้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สามารถสรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน เรื่องการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การคืนข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสู่ชุมชน

ในการดำเนินการทั้ง 3 ขั้นตอนเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการได้แก่

1.การจัดเวลาที่ชาวบ้าน ในการวิจัยการจัดเวลาที่ชาวบ้าน นำมาใช้ในทุกขั้นตอน การสร้างความเข้าใจของชุมชน การเก็บข้อมูลการวิจัย และการคืนข้อมูล

2.การพูดคุยกับกลุ่มปอย นำมาใช้ในทุกขั้นตอน การสร้างความเข้าใจของชุมชน การเก็บข้อมูลการวิจัย และการคืนข้อมูล

3.การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลจากผู้ที่รู้หรือผู้เฝ้าผู้แก่ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้มาพูดคุยกันในทีม เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ครบถ้วนการแล้วนำข้อมูลคืนสู่ชุมชนเพื่อเป็นการตรวจสอบอีกครั้ง ก่อนการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ผลการศึกษาวิจัย

1. ได้ประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรงในประเด็นการศึกษา ได้แก่ ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น

2. แนวทางการดำเนินการขั้นต่อไปในการพื้นฟูและพัฒนาวิถีชีวิตของชาวหัวสำโรง แนวทางที่ทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าจากการวิจัยครั้งนี้ทิศทางที่จะดำเนินต่อไปคือ

1) กิจกรรมการสืบสานประเพณีชาวหัวสำโรง เช่น

- พื้นฟูเพลงกล่อมเด็ก โดยจัดกิจกรรมในกลุ่มเยาวชน เมื่อยาวนานแสดง

ผู้ปกครองต้องคงอยู่ช่วยเหลือ มาดูแลเป็นกำลังใจให้

- พื้นฟูเพลงพื้นบ้านของชาวหัวสำโรง

- การแต่งตัวย้อนยุคแบบไทยในวันสงกรานต์

- การพื้นฟุกการทำอาหารท้องถิ่นที่มีน้อยลง เช่น ขนมหัวผักกาด หมูหิ่ง

2) โรงเรียนมีนโยบายการให้เยาวชนทำบุญในวัดพระ วันนักชัตฤศษ์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำแล้วสร้างความสัมพันธ์กันทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ต้องหาอาหารให้ เตรียมของให้เด็กมาทำบุญ อาจเป็นแนวทางหนึ่งที่แก้ปัญหาช่องว่างของวัยเด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เมื่อมีคนมาทำบุญมากๆ พระสงฆ์ก็ต้องมีการพัฒนา ได้ประโยชน์ครอบคลุม ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียนเหมือนในสมัยก่อนดังคำว่า “บวรา”

- 3) กลุ่มเยาวชนจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เพื่อฟื้นฟุ้ความสัมพันธ์ ลดช่องว่างระหว่างวัย
- 4) การฟื้นฟุ้การละเล่นบางอย่างที่ซ่าวายให้ได้มากรอออกกำลังกายอย่างเหมาะสม และสนับสนาน เช่น มอญช้อนผ้า หิม
- 5) จัดกิจกรรมในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตบางอย่าง เช่น การออกกำลังกาย เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ
- 6) จัดตั้งกลุ่มเพื่อนที่เกิด วัน เดือน ปี เดียวกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรเลือกกิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลกับคนหลายกลุ่มอายุ ในเวลาเดียวกัน เช่น ได้ทั้งกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ
2. ทีมวิจัยอยู่ในบทบาทที่จะตั้งให้คนรู้จักการคิด คิดว่าจะทำอะไร มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมร่วมกัน
3. การใช้ตัวประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือและดำเนินการในกลุ่มเยาวชน ได้ประโยชน์หลายประการ เช่น เด็กได้รู้จักประวัติศาสตร์ ฝึกทักษะการคิดอย่างมีระบบจากกระบวนการวิจัย กิจกรรมที่ทำคราวมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ ควรทำปฏิทินกิจกรรมรายเดือน รายปี ไว้
4. รับสมัครสมาชิกมาร่วมทำกิจกรรมที่มีกลุ่มอายุที่หลากหลายรับทั้งเด็ก - ผู้ใหญ่ - คนแก่
5. การเชิญชวนหน่วยงานองค์กรเข้ามาร่วมรับรู้ เช่น เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น ถ้าหน่วยงานดังกล่าวเห็นประโยชน์และร่วมมือและให้การสนับสนุน เช่น การทำเป็นแบบอย่าง/การسانต่อให้ยังบืน / การสอนความสัมพันธ์ของชุมชน
6. การวิจัยมีประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ทีมงานและชุมชน การได้ทำงานวิจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับที่สำคัญคือ ระดับบุคคล มีมุ่งมองที่กว้างออกไป ความคิดที่เป็นระบบโดยเฉพาะการที่มีการใช้กระบวนการการทำงานมาใช้ ใช้ได้ทั้งในชีวิตประจำวันระดับบุคคล ครอบครัว และใช้กับงานประจำ ทั้งในระดับบุคคล ทีมงาน อาชญากรรม ไปได้กว้างถึงระดับองค์กรหรือชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการวิจัยมีประโยชน์จึงควรมีการสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้เรื่องการวิจัยในท้องถิ่นมากขึ้น มีการขยายวงของการวิจัย เช่นเพิ่มการพัฒนาโจทย์การวิจัย เรื่องใหม่ๆ และสร้าง/gen นำวิจัยในชุมชนให้มีความรู้มากขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือนักวิจัยรุ่นใหม่ ต่อไป

ภาคผนวก

**บันทึกการจัดกิจกรรม โครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน
เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง**
ต.หัวสำโรง อ.แปลงยา จ.ฉะเชิงเทรา

ครั้งที่ 1 เวทีสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล
วันที่ ๘. ร้านค้าบ้านนอก บ้านนายเขต หมู่บ้านประเสริฐ
หมู่ที่ 3 ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยา จังหวัดฉะเชิงเทรา

นายสมเกียรติ ใหม่เอี่ยม หัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวแนะนำตัว แนะนำทีมวิจัยและให้ทีมวิจัยแนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วมเวที แนะนำการทำวิจัยเรื่องโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง แนะนำวัตถุประสงค์ของ การวิจัยคือเพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยจะศึกษาความเป็นมาของ ชื่อหัวสำโรง ประเพณีสงกรานต์ เป็นสื่อกล่าวนำเข้าสู่บทสนทนาร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ร่วมประชุม จำนวน เพื่อประเมินผู้พึงและให้ผู้เข้าร่วมประชุมสับเปลี่ยนกันบอกเล่าเรื่องราวที่รู้จากพ่อแม่หรือ บุคคลต่างๆ ที่เป็นเรื่องของชาวหัวสำโรง เช่น ที่มาของชื่อหัวสำโรง มาจากเดิมมีชาวบ้าน 3 คนปลูกโรง ไว้ 3 มุน 3 โรง จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า สามโรง ต่อมาการอออกเสียงเพี้ยนไปเป็นสำโรงดังปัจจุบัน ส่วน ประเพณีต่างๆ การเล่นพื้นบ้าน เช่น รำวงวันสงกรานต์ ความสามัคคีในหมู่บ้าน เริ่มเปลี่ยนแปลงลดลง วิถีชีวิต แหล่งอาหารเดิมๆ บางอย่างสูญหายไป เช่นหนองน้ำธรรมชาติที่ชาวหัวสำโรงใช้หาปลา กุ้ง จากหนองน้ำรับประทานเพื่อเลี้ยงชีพ การทำงานปลูกข้าว เยาวชนรุ่นหลังที่ย้ายตัวไปเมือง大城市 ไม่สนใจการเรียน วางแผนรายชีวิตเพียงเพื่อเป็นลูกจ้างโรงงานอุสาหกรรม นิยมการแข่งขันกันด้านวัตถุ ความกตัญญู ลดลง ไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ค่อยช่วยทำงานบ้าน ขาดทักษะและไม่สนใจการดำเนินชีวิตในการหา เลี้ยงชีพแบบธรรมชาติ ทำงานปลูกข้าว หาปลา ปลูกพืชผักกันไม่เป็น

ข้อสังเกตและสิ่งที่ได้จากเวที

1 ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคน อายุมากกว่า 40 ปี ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีประสบการ รุ่นราวกว่าเดียวกัน มีความสนใจคล้ายคลึงกัน เลยทำให้เวทีมีการพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน ทุกคนมี ส่วนร่วม

2 เวทีขาดบุคคลกลุ่มเด็ก เยาวชนมาร่วมซึ่งกิจกรรมนี้เพื่อเยาวชนมาร่วมเรียนรู้และได้ประโยชน์ในด้านการได้รับรู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง และการประเมินการรับรู้และความสนใจของกลุ่มเยาวชนเพื่อนำมาวางแผนในการสร้างกิจกรรมครั้งต่อไป

3. ทีมงานและผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสนทนาร่วมกัน ที่ได้คือการบอกถึงการวิจัยโครงการ แหล่งสืบค้นข้อมูลได้แก่รายชื่อ ผู้เฝ้าผู้แก่ในชุมชนที่สามารถบอกเรื่องราวแต่ละเรื่องได้ เช่น ผู้ใหญ่สมบูรณ์ สรวงศิริ อายุ 96 ปีสามารถเล่าประวัติศาสตร์ของหัวสำโรงได้ลุงบุญมี สวนมะลิ อายุ 70 กว่าปีแล้ว สามารถเล่าเรื่องประเพณีการ การละเล่นการเข้าแม่สี ผีสา กการล่าสัตว์ป่า ลุงบุญ สุรชาติ เล่าเรื่องเทคนิคการทำปลาในหนองน้ำธรรมชาติ นายแรม จันทา หมอยาสมุนไพรไทยแก่เรื่องการพันดับพิษเริ่ม ลุงจำเนียร โคตัน หมอยารักษาโรคบาดทะยักค่าใช้จ่าย ค่าเหมาจ่ายอาหาร 1000 บาท(ผู้ใหญ่สมเกียรติสำรองจ่าย)

ครั้งที่ 2 เวทีสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล

วันที่ 23 มกราคม 2548 ณ สถานีอนามัยตำบลหัวสำโรง

หมู่ 2 ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยา จังหวัดฉะเชิงเทรา

นายสมเกียรติ ใหม่เอี่ยม หัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวแนะนำตัว แนะนำทีมวิจัยและให้ทีมวิจัยแนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วมเรที แนะนำการทำวิจัยเรื่องโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการภาระส่วนร่วมในการพัฒนาและพัฒนาชีวิตชุมชนหัวสำโรง แนะนำวัตถุประสงค์ของ การวิจัยคือเพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยจะศึกษาความเป็นมาของชื่อหัวสำโรง

นางอรรถพร วรรณหนะกล่าวถึงวันสงกรานต์ในอดีตที่ทำกัน 5 วัน การทำ วันที่ 1 หนุ่มสาวมาช่วยกัน กวาดทำความสะอาดบริเวณวัดก่อนวันที่ 2 - 5 เล่นรำวงกันสนุกสนาน การเล่นมาร่วมกันเล่นที่ลานวัด เล่นกันอย่างสุภาพ มีกำนั้นและผู้ใหญ่บ้านมาเป็นผู้ใหญ่ในงานไม่ค่อยมีการวิวาทกันอย่างทุกวันนี้ ระยะหลังการเล่นลดลงเป็น 3 วัน อย่างร่วมกันพื้นฟูทำ 5 วันอีก โดยมีการสนับสนุนของนางรานี ศรีสวัสดิ์ นางชูศรี ไกรสินธ์ นางสมัย วัฒนพรไพรожน์ การละเล่นที่นำมาเล่นในวันสงกรานต์ได้แก่ชื่อ สะบ้า มองช้อนผ้า เด็กและวันรุ่นสมัยก่อนจะให้ความสำคัญกับวันสงกรานต์มาก มาเล่นมาเที่ยวกัน ผู้ใหญ่อยู่ฝ่ายบ้านและทำงานบ้านให้ประเพณีสงกรานต์ เป็นสื่อกล่าวนำเข้าสู่บทสนทนาร่วมกัน ความเข้าใจแก่ผู้ร่วมประชุมจำนวน เพื่อประเมินผู้ฟังและให้ผู้เข้าร่วมประชุมสับเปลี่ยนกันบอกเล่า

เรื่องราวที่รู้จากพ่อแม่หรือบุคคลต่างๆ ที่เป็นเรื่องของชาวหัวสำโรงเช่น ที่มาของชื่อหัวสำโรงนางօรรถ
พระเล่าไว้ว่า มาจากเดิมีชาวบ้าน 3 คนปลูกโรงไว้ 3 มุม 3 โรง จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า สามโรง ต่อมาการออก
เสียงเพียงไปเป็นสำโรงดังปัจจุบัน เวทีมีการสนับสนุนว่าได้ยินมาอย่างนี้ เช่นกัน กับอีกอย่างหนึ่งที่
อาจเป็นเหตุให้เราไว้หัวสำโรง เพราะที่ไม่ใกล้วัดนักมีต้นสำโรงใหญ่มากเป็นสัญญาลักษณ์โดยเด่นเห็น
แต่ไกล ใครเดินทางผ่านมาก็จะเห็น ส่วนประเพณีต่างๆ การเล่นพื้นบ้าน เช่น รำวงวันสงกรานต์
ความสามัคคีในหมู่บ้าน เริ่มเปลี่ยนแปลงลดลง ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าควรมี
การพื้นฟู

ข้อสังเกตและสิ่งที่ได้จากเวที

1 ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เล่าว่าตนกินยาสูบต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็ก ไม่ใช่แค่การดูดบุหรี่อย่างเดียว แต่เป็นการดูดยาสูบในรูปแบบอื่นๆ เช่น น้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า หรือบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถดูดได้โดยไม่ต้องจุดบนเส้นเชือก ทำให้ไม่ต้องเผาไหม้ ลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ แต่ก็มีผลเสียทางสุขภาพเช่นเดียวกัน ไม่ใช่แค่การดูดบุหรี่อย่างเดียว แต่เป็นการดูดยาสูบในรูปแบบอื่นๆ เช่น น้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า หรือบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถดูดได้โดยไม่ต้องจุดบนเส้นเชือก ทำให้ไม่ต้องเผาไหม้ ลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ แต่ก็มีผลเสียทางสุขภาพเช่นเดียวกัน

2 เวทีขาดบุคคลกลุ่มเด็ก เยาวชนมาร่วมชี้การนำเยาวชนมาร่วมเวทีจะได้ประโยชน์ในด้าน การได้รับรู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง และการประเมินการรับรู้และความสนใจของกลุ่มเยาวชนเพื่อนำมาวางแผนในการสร้างกิจกรรมครั้งต่อไป

3 ทีมงานและผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสอนหน้า สิ่งที่ได้คือการบอกถึงการวิจัยโครงการ แหล่งสืบค้นข้อมูลได้แก่รายชื่อ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชนที่สามารถบอกเรื่องราวแต่ละเรื่องได้ เช่น ผู้ใหญ่สมบุญ สรวงศิริ อายุ 96 ปีสามารถเล่าประวัติศาสตร์ของหัวลำโพงได้ ลุงเงี้ยบ ป้าเผยแพร่ สุริวงศ์ อายุ 80 กว่าปีแล้ว สามารถเล่าเรื่องประเพณีการเลี้ยงผีเขมรา ภารตะเล่นร้องเพลงชาก

4. ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมเวทีได้ฝึกหัดการพูด การแนะนำตัวต่อเวที บางคนเพิ่งเป็นครั้งแรกที่เคยยืนพูดแนะนำตัว

ตอนท้ายพี่เลี้ยงช่วยสรุปให้เนื่องจากทีมวิจัยยังทำไม่เป็น พี่เลี้ยงนัดเวลาที่ครั้งหน้าให้เนื่องจากทีมงานยังไม่มีการวางแผนงานล่วงหน้า ขาดการจดบันทึก ใช้จำแล้วนำมาจดตามหลัง ข้อมูลไม่สมบูรณ์ครบถ้วน

5.ทีมงานทำงานไปโดยการทำแบบบรรณาธิร่องถูก ทำไปตามความเข้าใจของหัวหน้า หัวหน้าเป็นคนดำเนินรายการ ไม่มีการวางแผนหรือการมobilization กันทำ ไม่มีอาหารเลี้ยง เลี้ยงเฉพาะน้ำดื่มเท่านั้น

หมายเหตุ ค่าเครื่องดื่มอาหารว่างเหมาจ่าย 100 บาท (ทองคำ สำรองจ่าย)

**ครั้งที่ 3 เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล
วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2548 ณ บ้านเนินตะคร้อหมู่ที่ 12**

นายชานาณ สรวมศิริ นักวิจัยวิจัยกล่าวแนะนำตัว แนะนำที่มีวิจัยและให้ทีมวิจัยแนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วมเวที แนะนำการทำวิจัยเรื่องโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง แนะนำวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยจะศึกษาความเป็นมาของชื่อหัวสำโรง

ประเด็นพุดคุยใช้ประวัติของหมู่บ้านเนินตะคร้อเป็นตัวเดินเรื่องนายเปีย หวานประเสริฐบอกว่าสาเหตุที่ชื่อว่าบ้านเนินตะคร้อ เพราะเดิมมีตันตะคร้อใหญ่ 1 ตัน(ตันตะคร้อมีประโยชน์มาก่อนแล้วคุณภาพของถ่านดีมากชาวบ้านช่วยแรกๆ เผาถ่านด้วยเตาดิน วิธีคือขุดหลุมดินขนาดพอที่ไม่ทิ่ามาได้ใส่ได้หมด เอาไม้ใส่หลุมให้เต็ม เตาดินมาพอกแล้วตีเป็นรูปเตา จุดไฟ เผาจนไม่เป็นถ่าน ทิ้งไว้ให้ถ่านเย็น เอาถ่านออกเตา)เตาสามารถใช้ต่อได้อีก สมัยก่อนป่าอุดมสมบูรณ์มีไม้มากมาก คนจึงเผาถ่านใช้ และเผาถ่านขายปัจจุบันนี้ยังมีบางคนสามารถเตาทำได้แต่ไม่มีไม้มากพอเผาและคนใช้ถ่านน้อยจึงไม่ได้สร้างเตาอีกแต่จากการพุดคุย นายเปียบอกว่าจะถ่ายทอดวิชาไว้ให้ลูกหลาน

นายไจ โภมด เล่าถึงการทำาสมัยก่อนใช้หัดซากมวยวิดน้ำ ระหวัดเป็นเครื่องมือวิดน้ำ สมัยก่อน ตัวระหวัดซากมวยทำด้วยไม้เหมือนระหวัดทั่วไป แต่ขนาดจะเล็กกว่าสามารถแบกไปตามใช้ได้ใช้มีอยู่นั้นแต่การใช้เครื่องจักรซึ่งปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว ประโยชน์คือใช้วิดน้ำใส่นา เคลื่อนย้ายได้ง่าย คนแบบหรือหามไปได้

นายบุญ สาระภูเจ้าถึงความอุดมสมบูรณ์ของหนองน้ำสาธารณะเดิมมีหนองน้ำสาธารณะประมาณ 30 แห่ง มีปลาอุดมสมบูรณ์มากมีพันธุ์ปลาหลายชนิด เช่นปลาหมอ ปลาช่อน ปลาชะโด ปลาแมงพู่ ปลาดุกอย ปลาดุกด้าน ปลาเนื้อค่องปลาแซยงหลายชนิดปลากราย หอยต่างๆซึ่งปัจจุบันนี้หนองต่างๆเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ของนายทุน นายทุนซื้อที่ไปหนองก็ถูกปิดทางเข้าออกบางส่วน หนองน้ำดีนี้เขินไปบางส่วนพันธุ์ปลาบางพันธุ์สูญหายไป เช่น ปลาดุกด้านเด็กรุ่นหลังไม่ได้เห็นแล้ว ภายในหนองน้ำล้มโยกข้าวอกรวงมีปลาจำนวนมาก สามารถดักหลุ่มโจน(ทำหลุ่มตักตามทางที่ปลาเดินทางเมื่อปลาตกลงไปรวมกันในหลุ่ม จับปลาขึ้นมากินได้ปลาจำนวนมาก) จับปลาตอกคอก(เมื่อน้ำในนาเริ่มแห้ง จะเหลือแต่ต้นน้ำที่มีน้ำเหลืออยู่ ปลาจะมารวมกันเรียกว่าปลาตอกคอก)ได้ปลาจำนวนมาก หลังหน้านาชาวบ้านเริ่มมีเวลาว่างจะรวมกันออกไปหาปลาทำปลาร้าปลาเจ้าบ้าง ปลาเค็มบ้าง ปลาย่างแล้วหากให้แห้งสนิทใส่ห่อหรือใส่ปีบเพื่อกีบไว้กินหน้าแล้งหรือหน้าที่นำไปกินได้ยากปัจจุบันนี้ทั้งพันธุ์

ปลา ความอุดมสมบูรณ์ และหนอนน้ำ รวมถึงการถอนอาหารด้วยวิธีดังกล่าวมีน้อยมากเนื่องจากหนอนหมด ปลา มีน้อยลง คนไม่มีนิยมหากปลาเหมือนสมัยก่อน

นายเปีย หาญประเสริฐ เล่าถึงอาชีพของชาวบ้านสมัยก่อนว่า ชาวบ้านที่มาใช้ความโภนา หน้าที่ทำนาตื่นตอนเช้าเอกสารอยู่ ก็ไปโภนา ตอนเพลพักไถให้ความกินหญ้า คนโภนาเปลี่ยนเป็นเก็บหญ้าออกจากรากบ้าง ตอกกร้าบ้าง ถอนกร้าบ้าง ดำเนินบ้าง แต่งคันนาบ้าง คือในแต่ละวันชาวนาจะมีการวางแผนการทำางานไว้อย่างพอเหมาะสม ว่าเมื่อปลดให้ความพักกินหญ้า คนก็ทำงานงานอะไรต่อไปตามว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ไม่มีเวลาว่างมากเหมือนปัจจุบันชาวนาได้ออกกำลังกาย แข็งแรงไม่มีการป่วยเป็นความดันโลหิตสูงหรือเป็นเบาหวานมากนักเหมือนในปัจจุบันนี้ หน้าที่เลี้ยงควายถ้าเป็นวันหยุด หรือปิดเทอม เด็กๆ ไม่ไปโรงเรียน เด็กต้องไปเลี้ยงควาย มีความจำนวนมาก บางครั้งบ้านละ 3-5 ตัวรวมกันหลายบ้านประมาณ 50-100 ตัว เด็กจะไปร่วมกับครอบครัวที่มีหญ้าอุดมสมบูรณ์ ควายกินหญ้าอยู่ด้วยกัน เด็กที่ไปเลี้ยงควายรวมกันเล่นด้วยกันเล่นบ้าง หายปลากินบ้าง ยิงนกมากินบ้าง เด็กมีการเล่นการสังสรรค์กันทำให้เดราก พูกพัน สามัคคีกันมีการช่วยเหลือกันบางวันคนใดติดธุระเพื่อนจะดูแลความแทนให้ เด็กๆ ได้เล่นกันสนุกสนาน ได้ออกกำลังกาย ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานฝึกด้านหน้าที่และความรับผิดชอบแต่ยังเด็ก ไม่เหมือนปัจจุบันการเลี้ยงดูเปลี่ยนไป พ่อแม่ไม่มีเวลาต้องทำแต่งาน กินนมวัวแทนนมแม่ เด็กไม่ค่อยชอบอุ่นจากครอบครัว บางคนปูย่าตายายเลี้ยงก็ตีมีคนดูแลมีคนสอนสั่งอบรมให้มีหน้าที่ ความรับผิดชอบสอนการดำรงชีวิต บางคนพ่อแม่ไม่มีเวลาสอน เด็กขาดทักษะชีวิตด้านนี้ ขาดความรับผิดชอบ การรวมตัวกันของกลุ่มเด็กๆ บางกลุ่มรวมตัวกันดื่มน้ำเหล้าบ้าง เกเระเหลาฯ วิวากันบ้าง ติดยาเสพติดบ้างเด็กมองเห็นความผิดของคนอื่นมองไม่เห็นตนเอง คุณภาพบางเรื่องแย่ลงในเด็กบางกลุ่ม เช่นการมีสัมมาคาระต่อผู้ใหญ่ การเชือฟัง เห็นสิ่งที่ปูย่าตายายสอนนั้นเชย ที่ทันสมัยและที่สนใจคือต้องตามเพื่อนหรือสื่อโทรทัศน์ วัยรุ่นดู อาจรอมีการแบ่งกลุ่มกัน ทะเลวิวากัน แกงซิ่งมอเตอร์ไซด์ กีดกูบดิเหตุ ตายและพิการกันมาก ออกเที่ยวมั่วสุม ดื่มสุรา ตามร้านอาหารที่มีหญิงบริการติดเอเดส์ มีการใช้จ่ายเงินมากเกินความจำเป็นบ้าง เด็กๆ ใช้โทรศัพท์มือถือกันอย่างแพร่หลาย ดื่มน้ำเปล่าไม่ได้ต้องดื่มน้ำอัดลมหรือดื่มชาเขียว มีตลาดนัดเกือบทุกวัน คนรุ่นใหม่สมัยนี้ใช้เงินกันฟุ่มเฟือยมาก ล้าว เด็กๆ สมัยก่อนรวมกลุ่มกันเดินไปโรงเรียนพร้อมกันเล่นกันไป เดินกันไป สนุกและเพลิดเพลิน ได้ออกกำลังกายเด็กไม่ขันรูปทรงตี แต่เด็กสมัยนี้ไม่ยอมเดินไปโรงเรียนเหมือนแต่ก่อนต้องให้ผู้ปกครองช่วยไปส่ง ไปรถประจำบ้าน มีแต่ค่ายใช้จ่ายวันหนึ่งเงินก็หายาก

ข้อสังเกตและสิ่งที่ได้จากเวที

- 1.เห็นว่าเมื่อคนมาร่วมกันนำเรื่องในอดีตมาคุยกันเป็นเรื่องของตนเองและชุมชน ทุกคนมีความสุข มีส่วนร่วมแบ่งกันพูดให้ข้อมูลบ้าง จับกันเป็นกลุ่มๆ คุยกันบ้าง
2. เพราะมีการวิจัยจึงมีโอกาสได้รวมคนมาคุยกัน กินข้าวด้วยกัน
3. ทีมงานไม่มีการพูดคุยกันก่อน ลงมือทำโดยทำไปเรื่อยๆตามผู้ดำเนินรายการ เวทีคุยกันอย่างสนุกสนาน ทุกคนอยากรู้ คุยกับผู้ดำเนินรายการบ้าง จับกลุ่มพูดคุยกันเองบ้างเป็นกลุ่ม ๆ ไม่มีการวางแผน การวางแผนครอบคลุม ไม่มีผู้ช่วยในการจัดบันทึกไม่ได้อัดเทปไว้ ผู้ดำเนินรายการบันทึกเอง
- 3.จากการพูดคุยนี้ เวทีได้รับข้อมูลเรื่องการทำวิจัย นักวิจัยได้ข้อมูลการสืบค้นบ้างส่วนมาก รวบรวมไว้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเตรียมวิเคราะห์ของกลุ่มจากการพูดคุยในเวทีและการพูดคุยกันของทีมต่อไป

ครั้งที่ 4 จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล

วันที่ 15 เมษายน 2548

การร่วมงานประเพณีวันสงกรานต์ของหมู่บ้านเนินตะคร้อ

เหตุเกิดด้วยนายชำนาญได้ทำเวทีที่ 3 ที่บ้านเนินตะคร้อแล้วผู้เข้าร่วมเวทีมีความเห็นว่ามีงานทำบุญกลางบ้านในวันที่ 15 เมษายน 2548 ที่หมู่บ้านมีบุคคลสำคัญมาร่วมมากมาย ทีมวิจัยควรมาทำกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ

รูปแบบการดำเนินงาน

มีการร่วมประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ วน้ำดำหัวผู้ใหญ่ รับประทานอาหารด้วยกัน มีการนำเพลงพื้นบ้าน เพลงซางซักมาแสดง เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและความสุนกสนาน ทีมวิจัยกล่าวแนะนำตัวแล้วบอกถึงการวิจัยท่องถิน วัตถุประมงค์ให้ผู้ร่วมงานฟังประกอบด้วยนายกเทศบาล เทศมนตรี หัวหน้าหมู่ นายนายกอบต. สมាជิก อบต. ส่วนใหญ่ ชาวบ้านทราบ

สิ่งที่ได้จากเวที

ผู้นำชุมชนและชาวบ้านรู้ว่ามีการทำวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์แต่ยังไม่เข้าใจรายละเอียดมากนัก เวลาไม่ประเพณีงานทำบุญ กลุ่มเด็กและวัยรุ่นไม่มาร่วมงานด้วย ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนและสูงอายุ

ครั้งที่ 5 จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล
วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2548 ณ บ้านแหลมหิน บ้านผู้ใหญ่วีระชาติ ชัยชนะ
หมู่ 8 ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

นายสมเกียรติ ใหม่เขื่อยม หัวหน้าโครงการภารกิจวิจัย กล่าวแนะนำทีมวิจัยและให้ทีมวิจัยแนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วมเวที แนะนำการทำวิจัยเรื่องโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการภารกิจส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีวิถิ瓦ชาวหัวสำโรง แนะนำวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยจะศึกษาความเป็นมาของชื่อหัวสำโรง แหลมหิน ศึกษาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันว่าเป็นมาอย่างไรในเรื่อง 4 หัวข้อได้แก่ ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนบดرومเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น วิธีการสืบค้นคือ การจัดเวทีพูดคุยกันและการสอบถามจากผู้เฝ้าผู้แก่ การจัดเวทีครั้งนี้เป็นการแจ้งให้ทีมวิจัยกำลังทำงานวิจัยดังกล่าวอยู่

นายอาทรสุภกุล เล่าประวัติแหลมหินว่าเดิมชาวบ้านที่อพยพมาจากอำเภอพนัสนิคมรุ่นแรก ตั้งใจมาขุดทอง แต่ไม่เจอทางเจอเดทินเลยเรียกว่าบ้านแหลมหินเรื่อยมาเข้ามาแรกๆ ชาวบ้านตัดไม้หลาเพาถ่านทำฟืนใช้ ถางป่าปลูกข้าวพด แตง ระยะแรกๆ ปลูกแล้วนำไปแลกข้าวคนที่ทำงานกิน การแลกแบบกำปั่งกำปอง คือข้าวโพด 1 กะบุงแลกข้าวได้ 1 กะบุง ละแกนี้พื้นที่ท่านได้ขานน้อย

นายคำสิงห์ ไชยชนะเล่าให้ฟังว่า เดิมประมาณปี 2494-2495 เป็นพื้นที่ปักครองของอำเภอ
บางคล้า พื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีป่าดงดิบ ปีชและสัตว์อุดมสมบูรณ์ชាយบ้านอาศัยป่าเลี้ยงชีพ

ปี 2497 เริ่มมีการสร้างถนนสายยุทธศาสตร์(ทางหลวงสาย 331) เพื่อลำเลียงเสบียง อาวุธ
ของทหารฝรั่ง

ปี 2500 เริ่มมีการปลูกมัน

ปี 2502 และมีโรงโน้มัน ชาวบ้านเริ่มปลูกมันมากขึ้น

ปี 2507 เริ่มขุดคลองชลประทานเป็นคลองดิน มีปลายมีผักอดสุมบูรณ์มากมาก

ปี 2512 มีการใช้รถแทรคเตอร์เข้ามาไถที่แทนแรงงานความหลังจากนั้นป่า โคล ถูกไถทางอย่างรวดเร็ว สภาพพื้นที่เปลี่ยนเป็นไร่มันส่วนใหญ่ มีการปลูกมันมากขึ้น

ปี 2520 เวิร์มมีการปลูกไว้ อ้อยส่งโรงงานน้ำตาลที่พนัสนิคม แต่บ้านนี้ปลูกอ้อยไม่มากเท่าไร เพราะพื้นที่ป่าไม้เหมาะสมปลูกมันดีกว่า

ปี 2525 เปลี่ยนเขตการปกครองจากเป็นอำเภอแบ่งคล้าเป็นกิ่งอำเภอแบ่งเขตที่ทำการอำเภอที่ตั้งบ้านสะเดา

ปี 2530 เวิร์มีนิคมอุสาหกรรมชาวบ้านขายที่ขายทางขายให้นายทุน ที่ดินเปลี่ยนมือ มีนายทุนเข้ามา มีนายหน้ามากมาย มีการปั่นราคาที่ดินให้สูง ชาวบ้านสนใจขายที่ได้เงินมากมาย บางคนปลูกบ้านใหม่ล้อบ้านไม้ออก ปลูกบ้านปูนแทน ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูกชื่อรถยกต์ เคยทำนาทำไร่ หยุดทำไม่ได้ทำงานอะไรบ้างรายได้เพิ่มน้อยแต่การจับจ่ายรายจ่ายมากเงินเริ่มเหลือน้อย บางส่วนเป็นลูกจำจงในโรงงาน ยามบางส่วนเปลี่ยนอาชีพเป็นค้าขาย มีร้านอาหารสถานบริการทางเพศ สิงข์วัยทางอารมณ์สุราบุหรี่ ยาเสพติด ชายหลายกลุ่มอยุบงคนออกเที่ยวกลางคืนมีการใช้เงิน ใช้การบริการทางเพศ ดื่มสุราเมินเม่า ติดโรค เกิดอุบัติเหตุ เกิดการวิวาตกัน วัยรุ่นติดสิ่งเสพติด วัยรุ่นติกัน ไม่สนใจเรียนเรียนไม่เก่ง หนีโรงเรียน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ครอบครัวไม่ชอบคุณครอบ หย่าร้าง เด็กกำพร้าจากพ่อแม่ติดเชื้อเอ็ดส์

ประเพณีวัฒนธรรมแรกๆ ชาวแผลมหินทำบุญที่วัดหัวสำโรง ต่อมามีวัดอ่าวช้างไว้บางส่วนไปทำบุญที่วัดอ่าวช้างໄล ชาวบ้านทำบุญตามเทศกาลต่างๆ การละเล่นพื้นบ้านไม่แตกต่างจากของหัวสำโรงแผลมหิน เนินตะคร้อและอ่าวช้างໄลมีพื้นที่ติดต่อ กันซึ่งเดิมอยู่ด้วยกันเพียงมีการแบ่งหลังแบ่งเขต พื้นที่การปักครองเป็นหมู่บ้าน

ข้อสังเกตและสิ่งที่ได้จากเวที

1. การพูดคุย ซักถามและการแลกเปลี่ยน ภายในเวทีผู้ใหญ่วีระชาติ บอกว่าบ้านแผลมหินหมู่ 8 เดิมเป็นพื้นที่กว้างรวม หมู่ 8 และหมู่ 12 ไว้ด้วยกันมีผู้ใหญ่บ้านประวัติความเป็นมาของหัวสำโรงบ้านแผลมหินเรียงตามลำดับการเปลี่ยนแปลง

2. ทีมงานเริ่มมีภาระวางแผนบ้างแล้ว เช่น เรื่องการมอบหมายภาระจัดการการต้อนรับ การทำอาหารและเครื่องดื่ม แต่เรื่องหัวข้อการพูดคุยยังไม่ชัดเจนไม่มีการแบ่งกัน สวนการบันทึกยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากนานาทองคำเพิ่งเริ่มเขียนครั้งแรก

3. ผู้ดำเนินการประชุมยังขาดทักษะการดำเนินการเวที บางครั้งคุณเวลาที่ไม่ถูก ผู้ร่วมเวทียังจับกลุ่มคุยกันบ้าง เสียงไม่ดัง ข้างหลังได้ยินไม่ชัดเจน จึงไม่สนใจเท่าที่ควร บางครั้งต่อเนื่องไม่ได้ แต่มีพี่เลี้ยงอาจารย์ปัญญา ช่วยเหลือแก้ปัญหาให้ เวทีดำเนินต่อไปได้

4. หลังจบเวที ผู้บันทึกไม่ได้ทบทวนและเรียบเรียงข้อความทันที มาทำทีหลังเลยเกิดปัญหา ลืมบางเรื่อง เพราะผ่านนานา ต้องตามไปเก็บเชิงลึกตามหลังเป็นการแก้ไข หมายเหตุ ค่าอาหารเครื่องดื่มเหมาจ่าย 500 บาท (ผู้ใหญ่สมเกียรติ สำรองจ่าย)

**ครั้งที่ 6 จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล
วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2548 ณ บ้านเกาเลอย หมู่ที่ 7 ณ ศาลากลางบ้าน**

นายชำนาญ สารามศิริ เปิดเวทีทำความเข้าใจของโครงการฯ ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง แนะนำวัตถุประสงค์ ของการวิจัยคือเพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง ให้ผู้ร่วมประชุมป้าเงยบ ส้มฤทธิ์ (อายุ 101 ปี) เล่าถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเกาเลอย ที่ได้ยินมาจากปู่ย่าตายายว่า

- การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวเกาเลอยในที่ป่าจุบันนานประมาณ 300 ปี สัญญาณทางพม่า เดิมเข้ามาอยู่ประมาณ 10 หลังอาศัยพำนัต่อมา มีการแต่งงาน มีลูกมีหลาน แยกครอบครัวออกไป ทำให้มีบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างในป่าจุบัน บ้านเรือนอาศัยมักปลูกอยู่รวมกันเป็นเกาะๆ ส่วนที่น่าที่ร่า ที่ไม่อยู่ใกล้บ้านเป็นทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับ ส่วนการสร้างศาลาหัวสำโรงป้าเงยบเห็นตอนเข้ากำลังสร้างตอนเด็ก

- ป้าเหน็บ สระบุรินทร์ เล่าให้ฟังว่าที่หมู่บ้านเกาเลอยมีความเชื่อเรื่องเมืองลับแลที่มีเชื่อเรียกว่า “บ่อโพรง” ที่อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ป่าจุบันเป็นเขตroyต่อ กับบ้านสระสองตอน เป็นเมืองที่ยังไม่มีใครเห็นวันเดือนดีจะได้ยินเสียงดนตรีเครื่องสายบรรเลงอย่างไพเราะแต่เมื่อไม่เห็นอะไรได้ยินแต่เสียง ชาวบ้านเกาเลอยสมัยก่อนเคยเล่าว่าเวลาจะมีงานบุญขออี่มถ่ายของยืมชามจากบ่อโพรง วิธีการยืมคือจุดธูปจุดเทียนบอกแล้วกลับบ้านมาก่อนแล้วจะมีงานชามมารวังไว้ที่หลัง เมื่อทำงานเสร็จแล้วก็นำไปป่าวร่าที่เดิมสักพักจากชามก็หายไปทางบุญเกิด เตี้ยวเจริญ อายุ 60 ปี กว่าเล่า ว่าเคยเห็นพยานาคที่บ่อโพรง ลุงสนอง ชูชวน อายุ 78 ปี บอกว่าบริเณี้ฝีดู เด็กๆ ไม่กล้ามาเล่น

- มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน คือ ผีประจำต้นมะขามใหญ่กลางหมู่บ้าน
- มีความเชื่อเรื่องผีเขมร และศาลเจ้าพ่อชาน
- มีความภูมิใจในแหล่งที่อยู่ที่มีประวัติยาวนาน
- อาศัยพากเพียรในอดีต มีการตัดไม้ขาย ขายของป่า และทำนา

ลุงฉบาย ชูชวน เล่าเรื่องการทำมหากินสมัยก่อน บางบ้านทำนา บางบ้านทำไร่ แต่ลุงฉบาย ส่วนใหญ่จะเข้าป่า

ข้อสังเกตและสิ่งที่ได้จากเวที

1. ข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมาของหัวสำโรงบางส่วนที่ใช้เป็นข้อมูลดิบได้
2. ชาวบ้านทราบว่ามีการทำวิจัยแต่ยังไม่เข้าใจว่าเป็นงานวิจัยของชุมชน คิดว่าเป็นงานวิจัยของนายชำนาญ จะพูดว่างานของหมู่บ้านเป็นประวัติหัวสำโรง เพราะความที่นายชำนาญเป็นคนที่

เป็นที่รู้จักของชุมชน จึงได้รับความร่วมมืออย่างดีแต่ยังไม่เข้าใจว่าทำแล้วจะได้อะไร ผลประโยชน์ของโครงการ

3.ครั้งนี้มีการบันทึกเป็นบันทึกเสียง MP3 จ้างเด็กถอดเทป บันทึก

4.ทีมงานยังไม่มีการมองหาภาระงาน เช่นเดิม ส่วนใหญ่หัวหน้าทีมทำเอง คนอื่นมีส่วนร่วมน้อย
และทำอะไรไม่ถูก ยังไม่มีกรอบในการพูดคุยที่ชัดเจน
หมายเหตุ ค่าอาหารเครื่องดื่มHEMA จ่าย 1000 บาท(ชำนาญ สำรองจ่าย)

ครั้งที่ 7 วันที่ 27 พฤษภาคม 2548 เวลา 19.00 น .

ณ หมู่ที่ 1 บ้านใน ต.หัวสำโรง

ผู้เข้าร่วมเวที ชาวบ้านสวนยาง (รายละเอียดแนบท้าย)

คณะกรรมการ

1. นายชำนาญ สรามศิริ	2. นางทองคำ สรามศิริ
3. นายไพบูล สวนมะลิ	4. นางราณี ศรีสวัสดิ์
5. นางสมัย วัฒนพรไพรโภจน์	6. นางอภินันท์ โสภารัตน์
7. นางฐุศิริ ไกรสินธุ์	

สถานที่ บริเวณลานบ้านของนายสมัคร เป็นที่กว้าง ให้ชายคาบ้านเวลาใช้ไฟฟ้าที่ประชุม ใช้สายไฟ
ยาวๆเสียบปลั๊กไฟมาจากบ้านบ้าน บนบ้านมีคุณยายที่สูงอายุมาก 97 ปี ตามองไม่เห็น ความคุ้นเคย
ของคุณยายคือเมื่อเวลาเย็นจะปิดหน้าต่างบ้าน

รูปแบบการจัดที่นั่ง จัดเป็นนั่งเก้าอี้นั่งพลาสติกเรียงกัน 3-4 แถว ละประมาณ 15 คน ให้ชายคาบ้าน
และได้ร่วมไม่ให้

บรรยากาศเวที แรกๆ แบบผ่อนคลายสบายๆ คนที่เดินเข้ามาทีมงานเรียกรับประทานอาหาร
ด้วยกัน เป็นข้าวตัดขาด แกงส้มผัดรวมกับปลาเค็มอาหารอร่อย อิ่มแล้วมานั่งคุยกัน มีผู้เฒ่าผู้แก่
มากมาย แรกๆ มีอุปสรรค เรื่องแสงสว่าง ที่มีไม่ได้ไปสำรวจความเรียบร้อย แสงสว่างไม่เพียงพอ จะ
ต่อไฟ ไม่มีปลั๊กต่อพ่วงต้องขออยืมจากบ้านข้างๆ ไม่มีที่ติดกระดาษเขียนบันทึก รูปแบบเวทีนี้ส่วนใหญ่
ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้ถ่าย เนื่องจากชื่อคุณยายฐุ สาวกุล แล้วถามว่า ยายประวัติศาสตร์หัวสำโรงเป็น
อย่างไรบ้างแล้วสิงไม่คือให้หายพูด ยายแสดงกริยาไม่พอใจแล้วบอกว่า มาถ้าแบบนี้ก็จะนะ ตามแล้ว
ให้พูดใส่ไม่คิดดังๆ พูดไม่ได้ เมื่อคุณยายฐุถูกถามแบบนี้ทำให้คุณยายฯ คนเริ่มกล่าวเวทีเริ่มเกร็ง ไม่

เป็นครอบชาติ แต่ผู้ดำเนินรายการนายชำนาญและนายสมเกียรติพယายามแก้สถานการณ์ด้วยการให้ผู้เข้าร่วมประชุมเล่าพูดคุยกันแบบบรรยายกาศไม่เป็นทางการ เวทีจึงดำเนินไปได้ด้วยดี

ข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ได้

จากการบอกรถของป้ารด สังวัย เรื่องการตั้งถิ่นฐานของหมู่ที่ 1 ส่วนใหญ่มีภาษาเดิมเป็นภาษาเขมรพม่าอยู่แรกๆ น่าจะพร้อมกับหมู่ 2 หมู่ 7 ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ กัน แต่หมูนึงมีชื่อหมู่บ้านว่าหมูบ้านในน่าจะเป็นที่ที่ตั้งครั้งแรกแล้วขยายออกไปทางทิศตะวันออกตั้งเป็น เพียงแต่เป็นหมู่ 2 บ้านภูมิเจริญ ซึ่งคำว่าภูมิเจริญมีศัพท์ภาษาเขมรแปลว่าทิศตะวันออกและหมู่ 7 บ้านケーセล้อย และมีคนแก่บางคนบอกว่าที่ชื่อบ้านในมีอีกเหตุผลที่ว่า ที่นี่สมัยก่อนมีหมาในมากชาวบ้านเห็นหมาในไล่ก็เง่งจึงเรียกว่าหมูบ้านหมาในหมูบ้านนี้มีลักษณะบ้านอยู่อาศัยสร้างอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มให้ที่นาที่ไร่อยู่ใกล้บ้าน การทำมาหากินระยะแรก ทำอะไรได้ก็จะแบ่งปันกัน ต่อมาระยะหลังเริ่มผลิตแล้วขายแรกเงิน

การปลูกมัน มันต้นแรกมีคนนำมาขาย ต้นแรกราคา 2 บาทชาวบ้านปลูกกันอย่างกว้างขวาง เวลามันออกผลผลิตเต็มที่ชุดเดียวไปขายที่ชลบุรี ที่หัวสำโรงมีโรงไม่เกิดขึ้นครั้งแรกประมาณ 50 ปี สร้างโดยนายชี้วะ

ประเพณีความเชื่อ

จากการเล่าของป้าคล้อย เสาวกุล บอกว่าสามีของป้าเป็นคนเก่าคนแก่ที่มีความสามารถในการตีกลองและร้องเพลงในงานเลี้ยงผีเขมรอย่างดี ได้ครูก็ต้องมาจ้าง หลังจากที่สามีตายเสียชีวิตแล้ว กลองยังอยู่และมีอยู่ไม่กี่ใบแล้วในขณะนี้ ครรจจะเลี้ยงผีเขมรต้องมาเช่ากลองที่นี่และจ้างนายทศ สามัญ(บ้านหมู่ 7) เป็นคนตี แต่ละตระกูลของชาวเขมรจะมีผีบربพุธุช เตต่ละตระกูลมีจำนวนผีไม่เท่ากัน คนสมัยก่อนกล่าวคำว่าผิดฝี คือมีความสัมพันธ์กับชาวเขมรที่ว่าฝีคือผีบربพุธุช จะผิดฝีของการปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม จะมี้อนเป็นไป เช่น เจ็บป่วยทำมาหากินไม่ขึ้น เป็นการวางแผนประเพณีให้คนทำตามประเพณีที่ดีงาม ไม่ทำผิดหรือทำความช้ำ ป้าคล้อยยังบอกอีกว่าคนสมัยนี้มันแย่ ไม่เชื่อประเพณี ชอบผิดฝีกัน คนร้องเพลงก็ตายไปแล้วนับวันจะเหลือน้อย คนตีกลองได้ถูกต้องเหลือแต่นายทศ ถ้านายทศไม่ร่วงจ้องไปจ้างคนมาจากหมูบ้านดงยาง แล้วประเพณีจะยังอยู่ต่อไปได้อย่างไร

การละเล่นพื้นบ้าน

ป้าชูเล่าให้ฟังว่าการละเล่นพื้นบ้าน มีเล่นทั้ง ระบบ สะบ้า ลูกช่วง มอญ ขอนผ้ามักเล่นในวันสงกรานต์

สมัยของยาดีกันใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือเหมือนเด็กผู้ชาย เพราะพ่อแม่กลัวเมื่อรู้หนังสือแล้วจะไปเขียนเพลงยาวถึงผู้ชาย

ป้าเปี๊ะ ใจเจริญ เล่าเรื่องการทำมาหากิน ส่วนใหญ่ทำงาน แต่ตอนนี้นำก็ขายไปหมดแล้ว สรุงอยุ่แล้วทำงานไม่ไหว อาศัยอยู่ฝ่าบ้าน ดูหลานๆ ให้เด็กๆ ไปทำงาน สมัยสาวๆ ชอบหาปลาปลาในหนองชุมมาก รวมกันไปเป็นกลุ่มๆ ห่อหมาก ห่อหน้า ห่อข้าวไปกินแล้วเดินไป ไปแต่เช้ากลับมาเห็นๆ ได้ปลามาเกือบเต็มอิ่มสอง(ที่ใส่ปลาสามด้วยไม่ไฝ่ลูกกลมๆ มีฝาปิด)ทุกวันแหละ ตอนนี้ปลาไม่น้อย แก่แล้วเดินไปไม่ไหว เหลือแต่ความทรงจำ เครื่องมือหาปลา ก็พังหมดแล้ว

การแบ่งหน้าที่กัน ให้ทีมวิจัยที่มีบ้านอยู่หมู่ 1 เป็นผู้เตรียมสถานที่บอกและนัดคนมาประชุม เตรียมอาหาร นายสมเกียรติและนายชำนาญเป็นผู้ดำเนินรายการ 2 คน นางทองคำ ต้องรับและบันทึก **สรุปปัญหาของเวทีหมู่ 1**

1. ตามการรับรู้ของผู้เข้าร่วมเวที ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง เนื่องจากคนบอกให้มาประชุมบอกสั้นๆ ว่ามาประชุมกันหน่อยนะวันนี้ คนที่บอกมีบทบาทในสังคมคือเป็น อสม. คนเลยมาประชุมกันมากแต่พอรู้ว่ามาคุยกันเรื่องประวัติศาสตร์ ความสนใจจึงน้อยลงแต่ก็อยู่ร่วมเวที

2. การเตรียมความพร้อมเรื่องแสง เสียง เนื่องจากไม่มีแสงสว่างพอ ไม่มีปลั๊กสายไฟ ต้องต่อจากไฟบนบ้าน มา มีสถานที่เขียน ไม่เหมาะสม

3. การดำเนินรายการแบบเป็นทางการเกินไปไม่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมเวทีบางกลุ่ม เช่นคุณยายไม่เคยพูดออกไม่ค์ ประมาณเขินกลัวแล้วเวทีจะดำเนินไปได้ไม่ดี กลัวถูกถามแล้วไม่กล้าตอบ

หลังจากนั้นเวที ทีมวิจัยมาประชุมกันต่อเพื่อประเมินงานวันนี้ที่บ้านนายชำนาญ สรุมศิริเพื่อพัฒนาการทำงานใหม่

ครั้งที่ 8 จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล

วันที่ 3 มิถุนายน 2548 เวลา 19.00 น. ณ บ้านสวนยาง หมู่ที่ 3 ต.หัวสำโรง

ผู้เข้าร่วมเวที ชาวบ้านสวนยาง (รายละเอียดแนบท้าย)

อาจารย์ที่ปรึกษา

1. อาจารย์ พิรชัย กลชัย
2. อาจารย์ ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ

คณะผู้วิจัย

1. นายชำนาญ สรุมศิริ	2. นางทองคำ สรุมศิริ
3. นายไพบูล สวนมะลิ	4. นางรานี ศรีสวัสดิ์

5. นางสมัย วัฒนพรไพรโรจน์

6. นางอภินันท์ ใสภาตันต์

7. นางชูศรี ไกรสินธุ์

ผู้สังเกตการณ์

- นักศึกษาระดับปริญญาโทและตรี จำนวน 2 คน

สถานที่ ว้านค้ายาของชำ/เบ็ดเตล็ดกลางหมู่บ้าน

รูปแบบการจัดที่นั่ง จัดเป็นวงกลมด้วยเก้าอี้นั่งพลาสติก ใต้ร่มไม้ใหญ่ และข้างๆ เป็นกระถ่องมุ่งหน้าคาสำหรับนั่ง/นอน ขนาด 3×5 เมตร

บรรยากาศเวที แบบผ่อนคลายสบายๆ พูดคุยแบบพื้นห้องกัน ทุกคนเสนอความคิดหรือตั้งคำถามที่ต้องการได้อย่างเสรี และเวทีเป็นผู้ตอบกันเอง

สิ่งจุใจให้เข้าร่วมเวที

1. คณะผู้วิจัยมอบหมายให้แก่นำในหมู่บ้านเชิญชาวบ้านเข้าร่วมเวทีอย่างเสรี/หลากหลาย
2. เวทีจัดในพื้นที่กลางหมู่บ้าน
3. จัดอาหารเย็นเลี้ยงผู้เข้าร่วมเวทีแบบง่ายๆ (อาหารพื้นบ้าน/แกงส้ม/ผัดผัก/ต้มจีด)

เปิดเวที เวลา 19.15 น.

นายชำนาญ สรวนศรี แนะนำตัวเอง และให้คณะวิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำตนเอง ทุกคน พร้อมทั้งชี้แจง

ที่มาของโครงการฯ เป็นการร่วมมือของคณะวิจัยที่เป็นชาวหัวสำโรง กับสถาบันสนับสนุนการวิจัย (สก.ว.) และมีอาจารย์จากสถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบังเป็นที่มีอาจารย์ที่ปรึกษา และเข้าร่วมเวทีทุกเวที (เป็นส่วนใหญ่)

วัตถุประสงค์ของเวที เพื่อเปิดตัวคณะวิจัย และทำความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูลแสวงหาการมีส่วนร่วมในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยการมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ร่วมกัน เพื่อกำหนดแนวทางปฎิบัติ ต่องาน ตลอดจนการนำเสนอข้อมูล ให้กับผู้ที่สนใจ ในการนำเสนอสู่การพัฒนาคนในหัวสำโรง ด้านวัฒนธรรม ขบธรรมเนียมประเพณี อาชีพ การสร้างส崖สัมพันธ์ในชาวหัวสำโรง และอื่นๆ

วิธีการทำงาน ของคณะผู้วิจัย เป็นการทำงานแบบอาสาไม่ได้รับสิ่งตอบแทนจากหน่วยงานใดๆ เป็นการทำงานที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ในการทำงานที่เป็นกระบวนการร่วมกัน ตั้งแต่การค้นหาแหล่งข้อมูล การซ่อมแซม เก็บข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ พร้อมทั้ง เปิดกว้างสำหรับทุกคนที่มีใจอาสา มาร่วมตัวกันอย่างเปิดเผย ไม่มีอะไร

ข้อนเด่นในการทำงาน และมีความต้องการให้ทุกคนที่เข้าเวที เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานที่ต่อเนื่องต่อไป โดยร่วมกับคณะเดิมที่ทำอยู่

สาระที่เก็บได้จากเวที แยกเป็น 3 ช่วงเวลา

ช่วงแรก (ประมาณ 25 นาที) เป็นการแสดงความคิดที่หลาภlays มีประเด็นมากมาย หลาภlays เรื่อง ผู้เข้าเวทีบางคนพยายามสร้างความโดดเด่นโดยสร้างคำถามแบบจำเพาะ เจาะจงตัวผู้ตอบ (หรือบังคับให้ตอบ) นำเสนอสิ่งที่ตนเองไม่พอใจ ทั้งในปัจจุบันและอดีต มาให้เวที พิจารณาและพยายามหาคำตอบให้ได้ ตามที่ตนเองต้องการคำตอบที่ตรงใจตนเอง ทำให้บรรยายกาศ การเวที เครียดขึ้น หลาภlaysแสดงความอึดอัด และกดดันความรู้สึก ผู้นำเวที (นายชำนาญสรวณ ศิริ) พร้อมทั้งคณะผู้วิจัยก็เข้าใจสถานการณ์ที่กำลังเกิดอยู่เป็นอย่างดี จึงดำเนินการสลายความโดดเด่นและสลายประเด็นที่ไม่พึงประสงค์ โดยการจำกัดเวลาพูด และเปิดโอกาสให้สอบถามทุกประเด็น ในเวลาที่จำกัด พร้อมทั้งให้คำตอบทุกคำถามที่ถามเวที ใช้ทักษะการประชิดตัว(นางทองคำ สรวณศิริ)ให้ข้อมูลกันโดยตรงสองต่อสอง ทำให้เวทีผ่อนคลายลงมากอย่างมาก

ช่วงกลางเวที (ประมาณ 40 นาทีที่ต่อจากช่วงแรก) ผู้เข้าเวทีเข้าใจการดำเนินการของคณะผู้วิจัยและเห็นด้วยวิธีการนี้ และผู้สร้างความโดดเด่น(ทางไม่พึงประสงค์)ลดบทบาทลง ผู้เข้าเวที เช่น คุณ.....(ขอสงวนนาม) ได้แสดงความรู้สึกที่เห็นการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นกับ ชาวหัวสำโรง ด้านอาชีพ จากการทำไร่ ทำนา มาเป็นแรงงานในโรงงาน ความผูกพันระหว่างเครือญาติในอดีต หายไป ไม่สามารถสืบสาน หรือไม่รู้ว่าญาติ หลาน / เหลน ของตนเองนั้นมีครรภ์ ในชั้นที่ห่างออกไปจากพ่อแม่ของตนเอง ต่างคนต่างมุ่งทำมาหากินกันไป ไม่มีการเล่าขานหรือบอกกล่าวให้รับรู้ กันว่าสายของญาติตนเองนั้นมีครรภ์ แลวยุ่งที่ไหน บ้างครั้งญาติกันเองนั้น แหลมนาทะເລາມ รี่องบาดหมายกันเอง โดยมีรู้ว่าเป็นพี่น้องกัน นู้ย่าตาイヤຍ เมื่อถูกซักถามถึงประวัติของหมู่บ้าน ประวัติของหัวสำโรง ส่วนใหญ่ตอบลูก ตอบหลานไม่ได้ ไม่สามารถให้ความกระจ่างได้ ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของชาวหัวสำโรงขาดช่วงไปอย่างน่าตกใจ และสภาพการเปลี่ยนแปลง ทางอาชีพ ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการติดตอกัน ออยู่แต่บ้าน เลี้ยงหลานไปวันๆ ไม่มีการพูดคุยกันระหว่างคนในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ต่างๆเริ่มห่างออกฯ ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมชนบธรรมเนียม ประเพณี ลดความสำคัญลงอย่างมากคนรุ่นปัจจุบันไม่ให้ความสนใจที่จะสืบสาน หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพร้อมทุกบ้านเรือน มีลักษณะเป็นการจัดเป็นเรื่องเฉพาะ ในกลุ่มที่ไม่หลาภlays หรือขาดการมีส่วนร่วมจากคนส่วนใหญ่ คนรุ่นปัจจุบันมุ่งแต่ทำงานหนาเงิน และใช้จ่ายในสิ่งที่ตนเองต้องการ ซึ่งความสะดวกสบาย จะซื้อทุกอย่าง ไม่มีเงินก็ยอมเป็นหนี้ ผ่อนทุกอย่างที่มีคนให้ผ่อน ทำให้การเป็นหนี้สินมากขึ้น ทำงานมากขึ้น ไม่มีเวลาให้ลูก/หลานมากขึ้น

ผู้สูงอายุ คุณยาย.....(ขอสงวนนาม) เสนอความคิดว่า ผู้คนในปัจจุบันไม่ทำกับข้าวกินเองแล้ว เขายังต้องที่ตลาดวันๆ เอาแต่ซื้อไม่ทำกินเอง สิ่งเปลี่ยนเงินทอง ไม่ประหรัด ไม่ปลูกของกินกันเอง

ช่วงท้ายเวที (ประมาณ 20 นาที) ผู้เข้าร่วมเวทีขับแก้อีมารวมใจล้ากันเพื่อสังคมใน การพูดคุยบรรยายกาศเป็นแบบพินังของครอบครัวเดียวกันมากขึ้น ผู้เข้าร่วมเวที เช่น พี่บัง พี่ปุ พี่ติ่ว และอีกหลายคน เสนอตัวที่รับอาสาไปสืบถາมข้อมูลประวัติของชาวหัวสำโรงกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้มาใน วันนี้ และจะคาดคะเนให้คนละวัยที่หลัง คนที่อยู่ในเวทีขณะนั้นต่างก็เห็นความสำคัญของการใช้ข้อมูล ประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง เป็นเครื่องมือในการต่อเชื่อมสายสัมพันธ์ของคนในปัจจุบัน บางท่าน เสนอการจัดกิจกรรมย้อนยุคต์ เช่น การเล่นหอยสะสม หิ่ม มอยช้อนผ้า รำวงแบบโบราณฯ ใน วันสงกรานต์ปีหน้า (2549) และผู้ดำเนินการประชุม(นายชำนาญ สรวงศิริ) เสนอข้อคิดเห็นว่า จะ จัดอะไรก็ตามต้องให้มีส่วนร่วมจากหลายคน หลายอาชีพ ทุกคนทุกกลุ่มจะต้องรับรู้ รับทราบ ตรงกัน และค่อยๆ ทำเดี่ยวจะเป็นเหมือนตอนสงกรานต์ที่แล้ว (2548) ที่หมู่ 12 ที่จัดร่วมย้อนยุคต์มี แต่ผู้จัดและอาจารย์ที่ปรึกษา และคนนอกหมู่บ้าน 8-9 คนที่เล่นกันเอง คนในหมู่บ้านได้มองฯ ไม่ ออกมาร่วมเล่นด้วย นั้นแสดงออกได้ว่าทุกคน หรือคนส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้ในกิจกรรมที่กำลังทำอยู่ ขาดการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญในการทำงาน เพราะต้องให้ทุก คนต้องออกแบบมีส่วนร่วมด้วย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสนับสนุน ด้วยกัน กิจกรรมนั้นฯ จึงจะสำเร็จ ทุกคนในเวทีต่างเห็นชอบด้วย และทุกคนเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีในวันนี้ เป็นอย่างดี ปิด เวที ประมาณ 20.30 น.

เวทีตอบบทเรียนคณะวิจัย (ประมาณ 30 นาที) คณะวิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษา ตอบ บทเรียนจากเวทีที่ทำมาสักครู่นี้

นายชำนาญ สรวงศิริ เสนอ บรรยายกาศ /การจัดเวที /การนำเสนอเรื่อง /การเสนาฯ การมี ส่วนร่วมจากผู้เข้าเวที และคณะวิจัย การดำเนินเรื่องต่างๆ การตัดประเด็นตัวกวนเวที ฯลฯ อุปภัย เกณฑ์ และสามารถนำประยุกต์ใช้ได้ในทุกเวที เพาะฯ ได้ประเด็น ที่ต้องการการสร้างความ เข้า และแสวงหาการมีส่วนร่วมจากเวที

อาจารย์พิรชัย ฤทธิ์ ตอนเริ่มนั้นให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมเล่าเรื่องต่างๆ ที่ตนได้ทำอะไรมาบ้าง แล้ว แล้วผลเป็นอย่างไรบ้าง และการเดินเรื่องให้ขยายประเด็นใกล้ตัวมาเป็นตัวเดินเรื่องเวทีน่าจะติด เครื่องได้เร็ว และบรรยายกาศรวมฯ ในวันนี้ใช้ได้นะ ได้มากกว่าทุกครั้งและตรงประเด็นดีเท่าที่ผ่านมาเข้า ร่วมเวที และฝากถึงให้คืนก็ถึงการจดบันทึกต่างๆด้วย เพราะสำคัญ

อาจารย์ ดร.ปัญญา หมั่นเก็บ “ขออภัยท่านที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความตั้งใจ และต้องการที่จะเสนอแนวทางของมาอย่างเต็มที่ เครื่องดื่มอย่างดีนั้น ทุกคนอยากเล่า และอยากรังสรรค์เพื่อนๆเล่าให้ฟัง มีความมุ่งมั่นกันดีนั่น”

พี่ชูศรี เกทีวันนี้ คนเข้าเวทีแบบนี้ กำลังดี ทุกคนมีส่วนในเวทีดีนั้น ตรงใจ ตรงประเด็นดี อย่างให้เวทีหน้าเป็นแบบนี้ เราจะได้คนที่เข้าใจเรามากขึ้นอีก

พี่สมัย ชาวบ้านแควนี้ เข้าอย่างให้มาเปิดเวทีอีก เพราะหลายคนยังไม่รู้ว่ามีเวทีแบบนี้

ทองคำ เสนอการแก้ปัญหาคนกวณเวที ต้องใช้การประชิดตัว พูดคุยแบบตัวต่อตัวก็ได้ผลดี นะ และทุกคนจะต้องช่วยกันประคับครองเวทีไว้

ความเห็นส่วนใหญ่ พึงพอใจในการจัดเวทีในวันนี้ และมอบให้พี่ราณี ศรีสวัสดิ์(เจ้ม) ไป เตรียมเวที หมู่ 2 วันที่ 10 มิถุนายน 2548 กำหนดสถานที่ใน หมู่บ้าน และเชิญผู้เข้าร่วมเวที โดย ให้คุณทองคำร่วมประสานพื้นที่ และทีมพบกัน ตอน 18.00 น. ณ เวทีที่กำหนด

.....

ครั้งที่ 9 จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสืบค้นข้อมูล
วันที่ 10 มิถุนายน 2548 ณ หมู่ที่ 2 บ้านภูมิเจริญ ตำบลหัวสำโรง

การแบ่งหน้าที่กันทำ

1. นางอรรถพร วรรณทนະ นางราณี ศรีสวัสดิ์ประสานงานเรื่องสถานที่
2. นางอกินันท์ โสภารัตน์และนางชูศรี ไกรสินธุ์ ประสานงานเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม
3. นางทองคำ สรวมศรี จัดทำเรื่องเอกสารและการจดบันทึก
4. นายชำนาญ สรวมศรีเป็นผู้ดำเนินรายการ

ให้ทีมกิจยุทธ์ท่านช่วยกันเชิญผู้ที่สนใจ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่จะให้ข้อมูลมาร่วมเวที

สรุปเวทีนี้นายชำนาญ สรวมศรีดำเนินรายการโดยให้ทีมงานแนะนำตัวทุกคน รวมถึงทีมอาจารย์ที่เลี้ยงและแนะนำวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยให้ผู้เข้าร่วมทราบจากนั้นมีการถกถึง ประวัติของหมู่บ้านนายเงยบ สุริแสง อายุ 90 ปีบอกว่าหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่แต่เดิมเป็นชาวเขมรมาอยู่ ก่อน คำว่าภูมิเจริญเป็นภาษาเขมร มีความหมายได้ 2 อย่างคือ 1. แปลว่าตีนและแปลว่าทิศตะวันออก ซึ่งอาจหมายความได้ว่า ส่วนของชาวเขมรที่บวบวนวัดหัวสำโรงมาอยู่ทางบ้านในที่อยู่ ทางทิศตะวันตกและที่อยู่บ้านภูมิเจริญคือทางทิศตะวันออก การทำมาหากินส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา

สมันก่อนมีการทำงานแบบช่วยเหลือกัน การเกี่ยวข้าวใช้เดียวที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเดียวที่ใช้ไม่ได้ งонงามทำด้านเพื่อใช้ในการรวมข้าวก่อนขณะเกี่ยวเรียกว่าเดียวเขมร เวลาลงแขกเกี่ยวข้าวจะร้อง เพลงเกี่ยวเดินนะแม่เกี่ยวกันเพื่อสร้างความบันเทิงสนุกสนาน นวดข้าวแก้ถือแรงลงแขกกันเมื่อนวดข้าว เสร็จเวลารวมข้าวเข้ากองจะร้องเพลงชางซักกัน เวที่ดำเนินไปเรื่อยๆ ผู้เข้าร่วมเวทส่วนใหญ่เป็น ผู้สูงอายุ ต่างช่วยกันเล่นอดีตบางครั้งจับกันเป็นกลุ่มๆ เพื่อพูดคุยถึงอดีตกัน มีการลำดับเครื่องญาติ สายพันธุ์กัน เนื่องจากประเพณีของเข้มมีการเลี้ยงผู้เขมรบรรพบุรุษ จะได้รู้ว่าใครสายของใคร เรื่องภูมิ ปัญญาห้องถินมีการจักสานกระบุงตะกร้าที่สวยงาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะstanกันได้ ส่วนที่น่าจะมีการ อนุลักษณ์ไว้ได้แก่การตีเสื้อข้าวแบบมีหมุนซึ้งยังมีลุงเสียงยม คงเจริญทำได้อยู่และลูกๆ หลานๆ ไม่มีคร ทำได้แล้วยังมีคนที่ทำได้อยู่ 2 คนคือลุงเสียงยมและลุงเยง (นภานิภา) เท่านั้นส่วนเครื่องมือหาปลา秧ทำ ได้อยู่หลายคน แต่การทำปลา秧มีอยู่จังไม่มีการจักสานเครื่องมือหาปลา กันอีก

ปัญหาเวทที่ดำเนินไปได้ระยะหนึ่งมีค่านemaสุรา มีชื่อน้ำที่เวทบอกว่า อย่ามาหลอกหลวงเลย อุ้ย อุ้ย ว่าเคยมีค่านมาทำแบบนี้เป้าหมายคือการหลอกหลวงนำเงินงบประมาณมาใช้ไม่เชื่อว่าจะทำประโยชน์ได้ จริง

สุดท้ายทีมวิจัยและพี่เลี้ยงสรุปการดำเนินการของแท้ พบร่วมกับลูกวัตถุประสงค์คือได้สร้าง ความเข้าใจให้ชุมชนทราบเรื่องการทำวิจัย ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์บางส่วนและนัดครั้งต่อไป 12 มิถุนายน 2548 เรื่องการประชุมทีมงานเพื่อวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ที่บ้านคุณอรรถพร

.....

ครั้งที่ 10 จัดเวทีประชุมคณะกรรมการวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินการต่อ
วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ณ. บ้านคุณอรรถพร วรรณหนะ
หมู่ 2 ต.หัวสำโรง อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

- 1.นายไพบูล สวนมะลิ
2. นางสมัย วัฒนพรไพรโจน์
- 3 นางราณี ศรีสวัสดิ์
- 4.นางอรรถพร วรรณหนะ
- 5.นางอภินันท์ โสภารัตน์
- 6.นางชูศรี ไกรสินธุ์
- 7.นายไฟล拉斯 โสมema

8.นายเสริมลาภ สิริพร

9 นายชัมนาณ สรวมศิริ

10. นางทองคำ สรวมศิริ

11.ผศ.พีระชัย ฤกษ์ชัย

เริ่มการประชุม ผศ.พีระชัย ฤกษ์ชัยกล่าวเปิดการประชุมด้วยการทักทายทีมงานและพูดทบทวนหัวข้อเรื่องของการวิจัยโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง

คำนำการวิจัย

1 เพื่อประวัติศาสตร์ของชุมชนหัวสำโรงมีความเป็นมาอย่างไร

2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหัวสำโรง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชาวหัวสำโรง โดยจะศึกษาตั้งแต่อีดีถึงปัจจุบันว่าเป็นมาอย่างไรในเรื่อง 4หัวข้อได้แก่ ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนบตรรวมเนี่ยมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น

2 เพื่อหาแนวทางการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหัวสำโรง

3 เพื่อพัฒนาพื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหัวสำโรง

สรุปสาระสำคัญของเวที

1.ในการสืบค้นแต่ละหัวข้อเรื่อง ทั้ง 4 หัวข้อเรื่องได้แก่ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน อาชีพและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนบตรรวมเนี่ยมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น จากการสอบถามทีมงานวิจัยให้แบ่งหน้าที่กันทำ ครั้งแรกแบ่งหน้าที่ตามภารกิจหลักแต่ละหัวข้อทั้ง 4 หัวข้อและทำครบทุกหมู่บ้าน แต่นางทองคำ สอบถามทีมวิจัยอีกครั้งว่าควรจะแบ่งงานตามภารกิจหลักแต่ละหัวข้อทั้ง 4 หัวข้อหรือแบ่งตามหมู่บ้านโดยแต่ละทีมรับไปเป็นหมู่บ้านและทำครบทั้ง 4หัวข้อ ละหมู่บ้าน แต่สุดท้ายสรุปแบ่งหน้าที่ตามภารกิจหลักแต่ละหัวข้อทั้ง 4 หัวข้อและทำครบทุกหมู่บ้าน โดยแบ่งทีมการวิจัยออกเป็น 4 ทีม

1.1 ทีมสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน ประกอบด้วย นายชัมนาณ นางทองคำ

1.2 ทีมสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่ของราษฎร นางสมลี๊ นางอภินันท์

1.3ทีมสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบตรรวมเนี่ยมประเพณี นางสมัย นางชูศรี

1.4ทีมสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น นายจำเนียร นายไพบูล นายสมเกียรติ

2. ในการเก็บข้อมูลการสืบค้นแต่ละหัวข้อเรื่องกระทำโดยการสัมภาษณ์ ผู้รู้ แล้ว จดบันทึกบันทึกเทป ใช้เยาวชนช่วยจดจำหรือบันทึก

3. ใน การสืบค้นแต่ละหัวข้อ ที่มีงานว่ามุตคุยกันว่า ใครจะสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ในแต่ละหมู่ และแต่ละหัวข้อเรื่องตรวจสอบความหรือเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอะไรบ้าง

3.1 ที่มีสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน สอบถามความเป็นมา ตำแหน่งเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ ๆ สถานที่สำคัญ ๆ บุคคลสำคัญ ๆ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานการสัญจร การคมนาคม บุคคลที่ตรวจสอบ

ลุงสมบุญ สรวงศิริ(ผู้ใหญ่บ้านเก่า) นายช่อ ส้มฤทธิ์ ป้าปัน ลุงโนล บ้านอยู่ ม.3 บ้าน

กลาง

ป้าบุญเกิด ป้าเหน็บ ลุงฉบวย บ้าน ม.7 เกาะลอย

ลุงคำสิงห์ ลุงชน ผู้ใหญ่เหรียญ ครูสุวรรณ บ้าน ม8 ม12 บ้านป่า แหลมหิน เนินตะคร้อ ครุลีอ อารย์ฉันทนา ครูเสริมลาภลุงเงยบ ป้าเผยแพร่ ม 2 บ้านเกาะลอย

3.2 ที่มีสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่สอบถามเรื่อง เรื่อง ความเป็นอยู่ในอดีต การทำงาน (ลุงสมบุญ ลุงช่อ) การตัดไม้ การล่าสัตว์(ลุงโนล) การค้าขาย การเผาถ่าน การทำไร่มัน การปลูกไม้ผล การเลี้ยงปลาการเลี้ยงหมู การเลี้ยงกุ้ง การหาของป่า การหาปลาจากหนองน้ำธรรมชาติ การจักสาน(คุณวิมล) การทำปืน (คุณจำรัส)

3.3 ที่มีสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบchromine เนี่ยมประเพณี สอบถามถึงประเพณีที่ทำในอดีต การลงแขกเกี่ยวข้าว การลงแขกนวดข้าว การสาดพระมาลัย(ลุงท้วม ป้าเหน็บ) การขึ้นเข้าเผาข้าวหลาม การบวนนาดแบบโบราณ การแต่งงานตามแบบพิธีเข荐การทำบุญปีเลี้ยงผีบรรพบุรุษเขมร(ป้าเผยแพร่ ลุงเงยบ ป้าสุภาพ คุณอรรถพร คุณอกนันท์)

การทำบุญกลางบ้าน กลางสวน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแพพรรณพุทธเจ้า (อาจารย์ເພື່ອນ)

3.4 ที่มีสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น การเล่นพื้นบ้าน เพลงซางซัก (ป้าเผยแพร่ ลุงเงยบ) หนังตะลุ(นายแจ้) การทำพลุ ตะไล(นายสมบุญ) เครื่องหั่นยาจีด (ป้าหุ่น ป้าสน) การเปลรูปอาหาร การนวด การใช้สมุนไพร หมօแผนโบราณ การสื้อข้าว การทำสีข้าวโบราณและครกกระเดื่อง การจักสาน การทำเกวียน การทำกล่อง չອ(ลุงออย) ระนาด ປີ(ເນລື້ວງ/หมອນ)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงาน การเก็บข้าวเข้ามุ้ง การเอาข้าวออกจากมุ้ง การล้างพิชญาเบื้อง (ศาลายาต้ม) สูตรยาสมุนไพรต่างๆ และหมօพื้นบ้าน การนวด การใช้สมุนไพร หมօแผนโบราณ การอัญเชิญหลังคอลอด การเผาถ่านเดียวเขมร

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้าพ่อท่าเรือ ศาลเจ้าพ่อแก้ว เจ้าแม่กลางสวน ศาลเจ้าแม่ท่องคำ สิงที่กำลังสูญหายไป หนองน้ำสาธารณะ ปลາดูกด้าน ปลากราย คลองท่าเรือ ภาระงานที่ทิมวิจัยต้องทำเพื่อให้งานบรรลุเป้าประสงค์

1.การจัดเวทีสร้างความเข้าใจและสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชนโครงการฯก็เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการภารมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง จำนวน 8 เที่ยว ม1 ม2(ครั้ง) ม3(ครั้ง) ม7 ม8 ม12

2 การเก็บข้อมูลและการบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนชาวหัวสำโรง จากเอกสาร สอดคล้องบุคคล สถานที่ต่างๆ ใน การบันทึกต้องระบุรายละเอียด วัน เวลา สถานที่ ผู้ให้ข้อมูลด้วย

3.การจัดเวทีส่งคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อตรวจสอบอีกครั้งและเผยแพร่ข้อมูล

4.การสร้างแผนในการพัฒนาและฟื้นฟู

จากการพูดคุยกันในทีมเรามีความเห็นตรงกันว่าทุกคนจะต้องมีปัญหาการเก็บข้อมูลคล้ายคลึงกันคือ ไม่ว่าจะตามอะไรมากอย่างไรดี พี่เลี้ยงและทีมจึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะทำตัวอย่างคำตาม แต่ละประเด็นเนื่อหาไว้แล้วเวลาไปถ้าไม่ได้ติดขัด

ตัวอย่างคำตาม

1. เรื่องการตั้งถิ่นฐาน

- ชาวหัวสำโรงมีความเป็นมาอย่างไร
- ชาวเขมร ลาว จีนมาจากการอพยพ
- ชีวิตความเป็นมาสมัยก่อนเป็นอย่างไร ทำอาชีพอะไร
- กรรมนาคมสมัยก่อนเป็นอย่างไร
- ทำไม้การตั้งบ้านเรือนแบบเป็นกลุ่มๆ และที่ทำไว่นาอยู่ใกล้ๆ
- กារจับจ้องที่ดินทำกันอย่างไร
- ความเป็นอยู่สมัยก่อนอยู่กันอย่างไร แบบเครื่องปฏิวัติ แบบพื้นเมือง
- มีเหตุการณ์สำคัญอย่างไรบ้างและมีการแก้ไขอย่างไร

2.เรื่องการประกอบอาชีพ

- คนสมัยก่อนทำอาชีพอะไร และทำกันอย่างไร
- คนสมัยก่อนทำงานมีความลำบากอย่างไร
- คนสมัยก่อนมาปัญญาความเป็นอยู่อย่างไร
- มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์อะไรบ้างในการทำนา

3. เรื่องชนบทรวมเนี่ยมวัฒนธรรมประเพณี

- สมัยก่อนมีการละเล่นพื้นบ้านอะไรบ้าง
- เล่นอย่างไร
- เล่นตอนไหน
- เล่นเมื่อไร เล่นทำไม
- เริ่มเมื่อไรและหมดไปตอนไหน

4. เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวหัวสำโรงมีอะไรบ้าง ใครทำ ทำอย่างไร
- ทรัพยากรท้องถิ่น ของชาวหัวสำโรงมีอะไรบ้าง

และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือที่มีวิจัยมีแต่ผู้สนใจ เขียนหนังสือก็ซ้ำ สายตา ก็ยาก แต่ยังฟังกันชัดเจนดี จะทำอย่างไรดี เวลาที่เก็บข้อมูล

นางอรุณพร วรรณทนงค์ คุณสมัย วัฒนพรไพรожน์ เสนอ ก็พาเด็กๆ ไปด้วย ให้เด็กช่วยฟังและช่วยเขียน เด็กจะได้รู้ประวัติศาสตร์ไปด้วย

นางอภินันท์ โสภารัตน์ เสนอว่า กิจกรรมแล้วจดไว้พอกำได้มาบ้านแล้วให้หลานลอกให้ใหม่ นางชูศรี ไกรสินธ์ บอกว่า สามีสนใจและเขียนหนังสือเก่งเวลาไปประจำงานสามีไปช่วยเขียนให้ นายชำนาญ สรามศิริบุกกว่า มีเครื่องบันทึกเสียงเอาไปอัดแล้วมากกไปฟังทีหลังก็ได้ คุณครูฉันทนา สระบุรินทร์ บอกว่า มีนักเรียนที่สนใจจะตั้งวงดนตรีช่วยเขียนและจ้างเด็กพิมพ์ได้ เด็กจะได้ศึกษาประวัติศาสตร์ไปด้วย ได้ประโยชน์ 2 ชั้น

เมื่อสรุปประเด็นได้ก็แยกย้ายกันกลับไปทำงานของกลุ่มตนเอง ครูมีปัญหาให้นัดมาหาลือกัน อีกแต่ยังไม่นัดขอรองทำงานก่อนทุกคนแยกย้ายกันกลับอย่างชั่วชั้น

รายการค่าใช้จ่าย 12/06/2548 ค่าอาหารการประชุมทีมวิจัย

- นางทองคำ 500 บาท
- นางอรุณพร 300 บาท

การนัดหมายการประชุมครั้งต่อไป ศ 24/06/2548 ที่บ้านนายชำนาญ

ครั้งหน้าต้องคิดค่าพิมพ์เอกสาร 4 หน้า ถ่ายเอกสาร 4 แผ่น 10 ชุด

ครั้งที่ 11 ทีมวิจัยสืบค้นหาข้อมูล
วันที่ 14 มิถุนายน 2548 ณ บ้านนางชูศรี ไกรสินธ์

1. นางชูศรี ไกรสินธ์
2. นางสมัย วัฒนพรไพรเจน์
3. นางราณี ศรีสวัสดิ์

เรียบเรียง โดย นางชูศรี ไกรสินธ์ และนายวิชัย ศิลป์เสริฐ

ทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนในการสืบค้นประวัติประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยາว จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพัฒนาวิถีชีวิตชาวหัวสำโรง

ทีมวิจัยสืบค้นหาประเพณี “ขึ้นเข้าเผาข้าวหลาม” ของชาวบ้านตำบลหัวสำโรง ชาวตำบลหัวสำโรง มีความเป็นอยู่เรียบง่าย และมีวัฒนธรรม ประเพณีนำสันใจ คันหา จึงมีทีมวิจัยสืบค้นหา วัฒนธรรมประเพณี มีส่วนร่วมกัน ในเรื่องประเพณีขึ้นเข้าเผาข้าวหลาม ของคนรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ของเรา ซึ่งอยู่ร่วมกันแล้วเป็นร้อยปีขึ้นไป ที่ยังคงจำเรื่องราวได้ ถ้าอายุ 70 – 80 ปีก็เหลือน้อยแล้ว

สืบเนื่องจากมีภูเขาลูกหนึ่ง มีอายุประมาณไม่ได้รู้กี่ร้อยปีมาแล้ว ภูเขาลูกนี้อยู่ที่ตำบลหนองแทน อำเภอพนมสารคาม หมู่บ้านดงยาง เขตติดต่อกับตำบลหัวสำโรง ในสมัยโบราณ ตำบลหัวสำโรงก็ขึ้นอยู่กับอำเภอพนมสารคามด้วย ต่อมารีบกับอำเภอบางคล้า และขึ้นกับอำเภอแปลงยາวในปัจจุบัน บanyakอดเขาจะ มีรอยพระพุทธบาทจำลอง และพระประทาน จะมีชาวบ้านหลายตำบลใกล้เคียง ขึ้นไปปิดทองรอยพระพุทธบาทจำลอง ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 คือ วันมาฆะบูชา เป็นวันสำคัญทางศาสนา ต่อได้มีไฟป่าให้มีรุกตาม ไฟใหม่ใบสัก เหลือแต่พระประทานและรอยพระพุทธบาท ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างศาลาปักคุณ พระประทานไว้ไม่ให้ตากแดดตาฝน ต่อมาก็ได้สร้างวัดขึ้น ข้างดินเขา (ชื่อวัดสุวรรณคิรี) การเดินทางไปขึ้นเข้าสมัยนั้นลำบากมาก ระยะทางประมาณ 5 – 6 กิโล ต้องเดินตามทางเกี่ยน ด้วยเท้า ลัดเลาะป่า กว่าจะถึงต้องหยุดพักเหนื่อย กินน้ำ กินข้าวหลาม ที่เตรียมไป ทั้งร้อน ทั้งเหนื่อย แต่ก็สนุกดี สำหรับคนหุ่มสาว ในสมัยนั้น ปืนนึ่งมีวันเดียวที่จะได้เดินทางไปขึ้นเข้าปิดทองรอยพระพุทธบาทจำลองจะมีชาวบ้านหลายตำบลใกล้ ไกลเดินทางไปขึ้นเข้ามากmany ทางขึ้นเข้าก็ลำบาก เป็นรอยทางขึ้นลง ลาดชัน ไม่มีบันไดเหมือนสมัยนี้

ประเพณีการทำบุญข้าวหลาม ว่างจากการทำงานแล้ว เป็นเพราะเดือน 3 เป็นที่เก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา จึงคิดนำข้าวที่ปลูกได้นำมาทำเป็นอาหาร ข้าวใหม่จะกลิ่นหอม น่ากิน โดยนำข้าวเหนียวใหม่มาใส่กระถางเคลือบ แล้วกรอกใส่กระบอกไม้ไผ่ แล้วนำไปเผาให้

สุก ที่เรียกว่า ข้าวหลาม เพื่อนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ ในวันทำบุญขึ้น 15 ขึ้น กลางเดือน 3 เป็นวันมาฆะบูชาซึ่งเป็น วันสำคัญทางศาสนา

การเตรียมเผาข้าวหลาม ชาวบ้านเริ่มเตรียมของ ในวันขึ้น 12 ค่ำ 13 ค่ำ เดือน 3

1. นำข้าวเปลือกข้าวเหนียว มาสีด้วยสีเมือง แล้วนำมาซ้อมอีกครั้งข้าวถึงจะขาว
2. ชาวบ้านจะออกหาไม้ไฟ ซึ่งจะมีมากมากในหมู่บ้านมาทำกรอบข้าวหลาม จะต้องเลือกลำไม้ไฟต้องยาวพอสมควร นำไม้ไฟทั้งลำมาตัด หรือเลือยเป็นท่อนๆโดยมีข้อต่อ กัน กรอบไว้ด้วย เมื่อไว้สำหรับฝังดินเวลาเผา 3 เดือน

3 มะพร้าวต้องหาซื้อไว้นาน เพราะต้องเดินทางไปซื้อ ถึงโรงเหล้า(อำเภอบางคล้า) อยู่ห่างไกลจากตำบลหัวสำโรงมากประมาณ 15 กิโลเมตร ต้องเดินทางด้วยเท้าไปกลับก็เป็นวันแล้ว ไปซื้อมะพร้าว น้ำตาลปีก น้ำตาลสีรำ หรือน้ำตาลแดง และของใช้อื่นๆ ต้องใส่บาบกลับบ้าน โรงเหล้าสมัยโบราณ ก็คือ อำเภอบางคล้าปัจจุบันนี้

. ต้องหาฟืนแห้ง ต้นไม้ กิ่งไม้แห้ง มาไว้ใช้ในการเผาข้าวหลาม

5. ใบตองแห้ง การบ่มมะพร้าวแห้ง ไว้ทำจากอุดปากกรอบข้าวหลาม

วิธีทำข้าวหลาม

นำข้าวเหนียวใหม่มาซ่อนไว้ในกระถางประมาณ 2 ชั่วโมง สำหรับข้าวใหม่ และ 3 ชั่วโมง สำหรับข้าวเก่า ชุดมะพร้าวด้วยกระต่ายโบราณ(ด้วยเมือง) นำข้าวเหนียวที่ซ่อนไว้มาล้างหรือซาวให้สะอาด แล้วใส่ตะแงนให้ข้าวเด็ดจน้ำแล้วใส่กระมะัง คั้นกะทิพรมเกลือเม็ด น้ำกะทิพอท่อมข้าว นำกระบอกไม้ไฟที่ตัดเตรียมไว้เอาข้าวเหนียวพรมน้ำกะทิกรอกใส่กระบอก อย่าให้ข้าวเต็มกระบอก เหลือห่างจากปากกระบอกประมาณ 1 นิ้วนือ เพื่อบังกันกะทิล้นออกมา เมื่อกรอกข้าวเสร็จแล้ว นำกาบมะพร้าวมาจีกเป็นฝอยๆแล้วม้วนเป็นก้อนห่อด้วยใบตองแห้งอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำไปอุดปากกระบอกข้าวหลามให้แน่น

วิธีเผาข้าวหลาม

ต้องหาที่ไล่ เตรียมพื้นที่ เช้าให้เป็นร่องตามความต้องการนำ้มารอดินให้ซุ่มชื้น แล้วนำกระบอกข้าวหลามมาตั้งเรียงเป็นแทรกลบดินให้แน่น เสร็จแล้วนำฟืนแห้งที่เตรียมไว้ วางเรียงตามแทรกข้าวหลาม สองผึ้งห่างจากแทรกข้าวหลามประมาณ 2 ศอก แล้วจุดไฟ ต้องระวังไฟไม่ให้รุกแรง แล้วค่อยๆเยี่ยไฟ เข้าไปใกล้ๆ พอข้าวหลามสุกก็ลาไฟ เหลือแต่ที่เป็นถ่านอยู่ ถ่านก็จะค่อยๆดับไปเอง รอจนกระบอกข้าวหลามเย็นจึงนำออกมาปลอกผิวนอกออก เหลือไว้บางๆ เวลาลอกเปลือกออกเมื่อไม้ไฟจะติดอยู่กับข้าวเหนียว ทำให้กินอร่อย ส่วนหนึ่งก็จะแบ่งไว้ทำบุญ ที่เหลือก็จะไปแจกบ้านพื่นของ และเปลี่ยนกันกิน ของใครจะอนหรือยกกัน และนำไปเป็นสนับสนุนเวลาขึ้นเช้า

ในสมัยโบราณข้าวหลามจะไม่ใส่น้ำตาล ครอชอบกินหวานก็จะไปจิมกับน้ำตาลสีรำ หรือกินกับน้ำตาลปีก สมัยก่อนไม่มีการทำข้าวหลามขาย เวลาจะทำอะไรก็จะมาร่วมตัวกันช่วยกันทำเสร็จแล้วก็จะแบ่งแล้วแจกกันกิน ในอดีตของผู้เล่าบอกว่า พอจะถึงประเพณีขึ้นเข้าปีดทอง จะรื้อสักตีนเต้นดีๆ และเตรียมตัว ที่จะไปขึ้นเข้าปีดทองรออยพะพุทธบาทและได้พบเห็นผู้คนมากมาย ต่างหมู่บ้านต่างตำบล เดินเที่ยวดูวิวครอบเขา บนเขามีถ้ำเล็กๆ กลางป่าได้ประมาณ 5 – 6 คน พอบ่ายก็ลงจากเขาเดินทางกลับบ้าน เพราะที่วัด หัวสำโรงจะมีงานประจำปี กลางเดือน 3 ทุกปี จะเริ่มมีงานในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และรวม 1 ค่ำ ทุกๆ ปี โดยเฉพาะวันขึ้น 14 ค่ำ เป็นวันที่ชาวบ้านหัวสำโรงเผาข้าวหลามกันมากในหมู่บ้าน จะมีคนพูดว่าเย็นนี้ ไฟจะไหม้หมู่บ้านหัวสำโรง เพราะค่านไฟจากการเผาข้าวหลามในเวลาติดต่อกันดูเหมือนไฟไหม้หมู่บ้านหัวสำโรง พอเผาข้าวหลามเสร็จเวลากลางคืน ก็ไปเที่ยวงานประจำปีที่วัดจะมี ลิเก รำวง หนังหรือภพยนต์

รำวงสมัยนั้นจะมีกองเชียร มีนางรำกระโปรงบาน ผู้ชายต้องซื้อบตรไปให้ ถูกใจคนไหนก็ให้บัตรออกไปรำ มีหลายจังหวะ พอว่ากำลังมั่นๆ เสียงนกหวีดก็ดังขึ้น เพราะหมดเวลา อยากรำต้องซื้อบตรใหม่ รอรอบต่อไป

ตอนเช้าวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ชาวบ้านก็จะพากันไปทำบุญที่วัด นำข้าวหลามไปทำบุญกับพระภิกษุ พอทำบุญเสร็จ ก็ชวนกันไปขึ้นเข้าปีดทอง จะชวนกันไปเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละหลายคนเป็นเพื่อกันระหว่างเดินทางไปขึ้นเข้าปีดทอง 3 – 4 ชั่วโมง เพราะเดินลัดเลาะไป ตามทางเกวียนด้วยเท้าเห็นอยู่หน่อยก็หยุดพักกินน้ำ กินข้าวหลามที่เตรียมไป หายเหนื่อยก็เดินทางต่อ กว่าจะถึงเขากันน้องๆ เพลบ่าย ก็ลงจากเขา

กาลเวลาเปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน บ้านเมืองเจริญขึ้นสิ่งก่อสร้างฯ อย่างหายไปตามกาลเวลา คนรุ่น ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ของเราก็แกลง บางคนก็ตายจากเราไป เด็กรุ่นใหม่ก็เจริญเติบโตขึ้นมาแทน บ้านเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล ก็มีเทศบาล มี อบต. ปกครองท้องถิ่น ประเพณีเผาข้าวหลามก็เหลือน้อยลงไม่ไฟก็หายาก ต้องไปซื้อต่างตำบล และราคาก็แพงขึ้น สมัยนี้ก็ไม่ค่อยจะว่างกัน ต้องทำมหากินแข่งกับเวลา ซื้อเขากินสะดวกกว่า ทำให้มองเห็นสภาพเศรษฐกิจ เป็นเครื่องกำหนดได้อย่างชัดเจน

ต่อมาในปี 2545 ผู้นำเทศบาล ผู้นำ อบต. ได้ร่วมคิดทำ เผาข้าวหลามยาวที่สุดในประเทศไทยขึ้นและเป็นการสืบสานประเพณีขึ้นเข้าเผาข้าวหลาม ของชาวตำบลหัวสำโรง ลงมติให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ มาเผาข้าวหลามรวมกันทั้ง 12 หมู่ และได้เรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด นายโภเมศ แดงทองดี และนายอำเภอมาทำพิธีเปิดงาน ประเพณีขึ้นเข้าเผาข้าวหลามสืบสานวัฒนธรรม ของชาวตำบลหัวสำโรง มีการประกวดข้าวหลามอห่ออย มีการแข่งปอกข้าวหลามเรือและสวยงาม มีกี

แข่งกินข้าวหลามๆ 1 กก. เร็วทันเวลาเป็นที่สนุกสนานกันของแต่ละหมู่ พอเสร็จกิจกรรมกล่า่วัน ถึงตอนกลางคืน ก็มีการประกวดชิงด้วยข้าวหลาม ให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ หาสาวางามที่เป็นลูกหลานในหมู่บ้านตนเอง ลงเข้าประกวดชิงด้วยข้าวหลามถ้าหมู่ไหนชนะครับเลือกเป็นชิงด้วยข้าวหลาม ก็จะได้รับรางวัลตอบแทน แต่ละหมู่บ้านลุ้นกันต่อไป ประเพณีเก่าๆยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่ๆเข้ามาเสริมสร้าง ประเพณีเก่าอยู่เสมอ จึงไม่หายไปจากหมู่บ้านของเรา การไปทำบุญที่วัด สมัยปัจจุบัน ตายาย เดยหาบ สำหรับกับข้าวกันมาแต่เดิม ใช้มีค่านและกระบุงหาบที่สวยงาม เดยเมื่อยู่อย่างมากมายในหมู่บ้าน ปัจจุบันนี้ชาวบ้านหันมาใช้ปืนโต นั่งมองเตอร์ไซด์ไปทำบุญ ซึ่งรวดเร็วและสะดวก ภาพผู้เฒ่าผู้แก่ที่เดยหาบอาหารไปทำบุญเริ่มสูญหายจากหมู่บ้าน และเปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย โดยไม่รู้ตัว

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากจะให้ประโยชน์ ให้ความรู้เรื่องราวของหมู่บ้านตนเอง และแก่นักวิชาการจากภายนอกหมู่บ้านแล้วยังส่งผลมาถึงเยาวชนในหมู่บ้าน ที่จะเติบโตขึ้นมา มีวิถีชีวิตของตนเอง และสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเอง ให้เข้ากับความเจริญทางด้านวัฒนธรรม ที่หลังไหลงเข้ามายังหมู่บ้าน อย่างรวดเร็ว การรู้จักการประสมประสานเป็นวิถีทางหนึ่งที่สามารถยืดอายุวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านเหล่านี้ไว้ ก่อนที่จะถูกลืมไป ชาวตำบลหัวสำโรง มีผู้นำเทศบาล ผู้นำ อปต. ให้การสนับสนุนสืบสานประเพณีขึ้นมาเพาข้าวหลามของชาวตำบลหัวสำโรง อ.แปลงยາว จ.ฉะเชิงเทรา ทำมาเป็นประเพณีของทุกปีตลอดมา

การทำบุญข้าวหลาม เป็นพระเดือนสาม เป็นฤกษ์การที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วชาวตำบลหัวสำโรงส่วนใหญ่เนื้ออาชีพทำนา จึงคิดนำข้าวเหนียวที่เจาปีกได้ นำมาทำเป็นอาหาร ข้าวเหนียวใหม่จะมีกลิ่นหอมน่ากิน จึงนำข้าวเหนียวใหม่มาใส่กะทิใส่เกลือ กรอกใส่กระปอกไม้ไฝแล้วนำไปเผาไฟให้สุรียกันว่าข้าวหลาม เพื่อนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ ในวันทำบุญขึ้น 15 คำ กลางเดือน 3 เป็นวันมະນะบุชา และเป็นวันสำคัญทางศาสนา

ครั้งที่ 12 ทีมวิจัยสืบค้นวัฒนธรรมประเพณี โดยการสัมภาษณ์ คุณครูฉันทนา สารบุรินทร์ โรงเรียนชุมชนวัดหัวสำโรง เพลงกล่อมเด็ก วัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวหัวสำโรง

ในสมัยก่อน ชาวบ้านก็มีการกล่อมเด็ก เป็นคำคล้องจองหัวๆ ไปที่แสดงความนึกคิดที่มีต่อเด็กและครอบครัวติด สิ่งแวดล้อมและสังคมทั่วๆ ไป ของสังคมของถิ่นหัวสำโรง เช่น

ນກເຂາ

ເຈັນກເຂາເອຍ	ຫັນຄູ່ແຕ່ເຂົາຈັນທີ່ຢູ່ງ
ພຣະສຸວິຍາບ່າຍເປື່ອງ	ເຖິ່ງແລ້ວຈົງນອນເປັລເອຍ

ນກເຂາຂັ້ນ

ເຈັນກເຂາເອຍ	ຫັນຕັ້ງແຕ່ເຂົາຈັນແຍືນ
ຫັນເຄີດຈະຟຶ່ງເສື່ອງເລ່ານ	ເນື້ອແຍືນເຈົາຄົນເດີ່ຍເອຍ

ນກຂມື້ນ

ເຈັນກຂມື້ນເໜື້ອງອ່ອນເອຍ	ຄໍາແລ້ວຈະນອນທີ່ຕຽງໄໝ່ນ
ຈະນອນໄໝ່ນກົນອນໄດ້	ສຸມທຸມພຸ່ມມີມັກຕະຍົນອນ
ລມພຣະພາຍໝາຍພັດມາອ່ອນ ພ	ເຈົາເຄຍຈຽມານອນຮັງເອຍ

ນກກະທຸງ

ເຈັນກກະທຸງເອຍ	ທຳກັນດຸງ ພ ວ່າຈະໄໝ່
ສານພວ້ອມໃຫ້ປີໃຫຍ່	ໄກ່ໄສໄໝ່ນກກະທຸງ
ດ້ວຍໄໝ່ຂອງມັນໂຕ	ເທົາແຕງໂມບາງລະມຸງ
ໄໝ່ໜ່າຍດັ່ງຜຸລຸງ	ເຈັນກກະທຸງກີບົນໄປເອຍ

ຈັນທຽງເຈົາ

ຈັນທຽງເຈົາ	ຂອໜ້າວຂອແກງ	ຂອແຫວນທອງແດງ	ຜູກມື້ອນ້ອງຂ້າ
ຂອໜ້າງຂອນ້າ	ໃຫ້ນ້ອງຂ້າຢື່	ຂອເກົ້ອີ້	ໃຫ້ນ້ອງຂ້ານັ່ງ
ຂອເຕີຢູ່ງຕັ້ງ	ໃຫ້ນ້ອງຂ້ານອນ	ຂອລະຄວ	ໃຫ້ນ້ອງຂ້າດູ
ຂອຍາຍ້ງ	ເລື່ອງນ້ອງຂ້າເດີດ	ຂອຍາຍເກີດ	ເລື່ອງຕົວຂ້າເອງ

ຈະໄປຄລ້ອງຫ້າງ

ວັນເອີ່ວນນີ້	ພີຈະໄປຄລ້ອງຫ້າງ
ຫ້າມທຸ່ງເຫວັບາງ	ຫ້າມເຂມະນີ່ຮົມຍົງ
ຫ້າມເຂີນເນີນໄສລ	ຫ້າມໄມ້ພຣພນນ
ປາກພີ່ກວ້ອງໝາ	ມື້ອກໄຂວ່າລອມພລາງ
ມື້ອ້າງໃນນະໄຂງວ່າ	ມື້ອ້າງນີ້ຈະໄຂງ່າທ່າງ
ເກີບໄຕ໌ໄສ່ຫລັງຫ້າງ	ມາຝາກເຄວບາງອຸແມ່ນາ

กาเหว่า

เจ້ານກກາເໜວ່າເຂອຍ	ໄຟ້ໄວ້ໄ້ແມ່ກາຝັກ
ແມ່ກາົງຫລົງຮັກ	ຄິດວ່າລູກໃນອຸທຣ
ຄາບເຄາເຂົ້າມາເື່ອ	ໄປຄາບເຄາເຫຍ່ື່ມາປ້ອນ
ຄຸນອມໄວ້ໃນວັນອນ	ຊ່ອນເໜ່ຍ່ອມາໃຫ້ກີນ
ປຶກເຈ້າຢັງອ່ອນຄລອແຄລ	ທົກແທ້ຈະສອນບິນ
ພາລູກອອກໄປກິນ	ທີປາກນໍ້າພຣະຄງຄາ
ຕື່ນເຈົ້າເຫຍື່ບສາຫວ່າຍ	ປາກົງໃຫ້ຫາປລາ
ກິນກຸ່ງແກກິນກັ້ງ	ກິນຫອຍກະຮັງພັ້ງແມ່ງດາ
ກິນແລ້ວກົງໂພມາ	ຈັບທີ່ຕັ້ນກວ້າໄພ້ທອງ
ຍັງມື້ນາຍພຣານ	ເຖິ່ງເວີ່ມໆ ມອງ ພ
ຍົກເຄາປື່ນໜີ້ນສ່ອງ	ຈັ້ອງຖຸກເຄາແມ່ກາດຳ
ຕ້ວໜຶ່ງນັ້ນຈະຕົມ	ອີກຕ້ວໜຶ່ງນັ້ນຈະຢໍາ
ກິນນາງແມ່ກາດຳ	ຄໍາວັນນີ້ອຸແນ່ນາ

ວັດໂບສົກ

“ ວັດເຂົ້າວັດໂບສົກ ”	ມີຕາລໂຕນດອຍໆເຈັດຕັ້ນ
ພ່ອຂຸນທອງໄປປັບລັ້ນ	ປ່ານຂະໜີ່ໄມ່ເຫັນມາ
ເມື່ຍຄົດຂ້າວໃສ່ທ່ອ	ດ່ອເຮືອໄປໜາ
ເຂາກົງຈຳລື່ອມາ	ຈ່າພ່ອຂຸນທອງຕາຍແລ້ວ
ເໜີ້ອຍໆແຕ່ກະດູກແກ້ວ	ເມື່ຍຮັກຈະໄປປັບລັ້ນ
ເຈົ້າຂຸນຄຣີຄື່ອສັຕວ	ຍກກະບັດຮື່ອອັງ
ຄື່ອທ້າຍພາຍເວືອຮັງສ	ຈະໄປປັບລັ້ນຄພ່ອນາ ພ”

บันทึกการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

ครั้งที่ 13 การพัฒนาทีมวิจัย ครั้งที่ 1

ศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ สกาว.สส. 034/2547 ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2547 เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น ด้วยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค โดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ได้จัดให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อ เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนร่วมสร้างองค์ความรู้ในการ พัฒนากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่

เข้าร่วมมาที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในวันที่ พุธที่ 1 มีนาคม 2547 ถึงวันศุกร์ที่ 3 มีนาคม 2547 ณ ไร่คุชาวดี เลขที่ 24 ม.3 ต.สวนผึ้ง อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี ประกอบด้วย

- 1.นายสมเกียรติ ใหม่เอี่ยม หัวหน้าโครงการ
2. นายชำนาญ สารามศิริ
3. นายจำเนียร โคตน
- 4.นางจันทนา สระบุรินทร์

ครั้งที่ 14 การพัฒนาทีมวิจัย ครั้งที่ 2

ณ วิทยาลัยเทคนิค พระนครศรีอยุธยา เทศบาลนาสาบปัญญาชาวบ้าน “เรียนรู้อดีต เข้าใจ ปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคต” วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2548 ประกอบด้วย

- 1.นายไพบูล สวนมะลิ
2. นางสมัย วัฒนพรไพรожน์
- 3 นางราณี ศรีสวัสดิ์
- 4.นางอรรถพร วรรณทด
- 5.นางอภินันท์ โสภารัตน์
- 6.นางชูศรี ไกรสินธุ์
- 7.นายไพลัส โสมเมga
8. นางทองคำ สารามศิริ

ลักษณะการประชุม เป็นการสนทนาแบบกันเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาของทีมวิจัย การแลกเปลี่ยนซักถาม และการแลกเปลี่ยนประเด็นต่างๆ จากพื้นที่เลี้ยงงานวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และทีมงานวิจัยที่ศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยกันทำให้ทีมงานมีกำลังใจ

ครั้งที่ 15 การพัฒนาทีมวิจัย ครั้งที่ 3

ณ บ้านกลางสวน สมุทรสงคราม วันที่ 28 พฤษภาคม 2548

ประกอบด้วย

- 1.นายไพบูล สวนมะลิ
2. นางสมัย วัฒนพรไพรโจน์
- 3 นางรานี ศรีสวัสดิ์
- 4.นางอรรถพร วรรณทนະ
- 5.นางอภินันท์ โสภารัตน์
- 6.นางชูศรี ไกรสินธุ์
- 7.นายอนุชา อนุสิทธิ์
- 8.นางทองคำ สรามศิริ
- 9.นายชำนาญ สรามศิริ

ลักษณะการประชุม เป็นการถอดบทเรียนและทำความเข้าใจโครงการฯให้เป็นแนวทางเดียวกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยของจังหวัดสมุทรสงคราม

ปัญหาอุปสรรคของทีม

ที่สำคัญที่สุดของปัญหาคือการที่ทีมวิจัยเองยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ทุกคนมีความเข้าใจร่วมกันว่าปัญหาใหญ่ของชาวหัวสำโรงคือการเปลี่ยนแปลงทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ของคน ครอบครัวและอาชุมชนน้อยลง เด็กอ่อนหนักสื่อไม่ค่อยออก หนีเรียน เด็กหญิงเป็นสาวก่อนวัยแก่เดด ไม่วรักนวลดลงวนตัวมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย เด็กติดยาเสพติด ติดเกมส์ทุกคนอยากแก่ปัญหาตรงนี้แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไร แม้กระทั้งมาทำวิจัยแล้วนางอรรถพร วรรณทนະบอกว่าจริงๆยังไม่เข้าใจว่าทำเพื่ออะไรและจะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไร

ระยะเริ่มต้นทีมวิจัยขาดความสนใจในการศึกษารายละเอียดในโครงการฯทำให้การดำเนินการไม่มีทิศทางการทำงาน กิจกรรมไม่เข้าหัววัตถุประสงค์ของโครงการ ขาดการเตรียมทีมที่ดี ทำงานไม่เป็นทีมต่างคนต่างทำตามความถนัดตามประสบการณ์เติมของแต่ละคน

การเข้าใจประวัติศาสตร์แบ่งเป็น 2 อย่างคือประวัติศาสตร์ที่เป็นเล่มที่เข้าทำไว้เอกสารอ่านและ การเข้าใจประวัติความเป็นมาของตนจริงๆ และน้ำประวัติศาสตร์มาคิดกิเคราะห์เพื่อให้เกิดประโยชน์ กับชีวิตโดยการใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการพูดคุยและการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดใน ชุมชน

บทเรียนในการทำงานที่ผ่านมา

- ที่มีงานยังขาดความเข้าใจในการทำงานวิจัย
- ที่มีวิจัยขาดการสื่อสาร/พูดคุยกัน ขาดการวางแผนในการทำงานขาดทักษะในกระบวนการทำงาน
- ที่มีวิจัยขาดทักษะ การจดบันทึก การเขียนสรุปประเด็นต่างๆ การเก็บรวมรวมเอกสารไม่ เป็นระบบ
- ที่มีวิจัยบางคนไม่กล้าแสดงออกในการเป็นผู้นำเวที ใน การพูดคุย
- พื้นที่ที่เปิดเวทีในหมู่บ้านบางแห่งพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการพูดคุย เสียงรบกวนจากภายนอก มีมาก หรือปัญหาขาดแสงสว่างในเวที และบางเวทีการจัดเก้าอี้นั่งเป็นแบบทางการมากไปผู้เข้าเวที แสดงความคิดเห็นน้อย
- การใช้เครื่องเสียงทำในคนไม่กล้าพูด เกร็งและประมา

ข้อคิดที่ผ่านมา

- ควรมีการเตรียมตัวก่อนการทำงานเวที และประเมินผลสรุปงานหลังการทำงานเวที
- การทำเวทีขาดความต่อเนื่อง เพราะใกล้เวลาเลือกตั้ง สง.
- ผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ขาดกลุ่มวัยทำงาน เยาวชน ควรจะมีความหลากหลาย ของกลุ่มคนให้มากกว่านี้
- การจัดเวทีที่ดีควรเป็นเวลาที่เหมาะสมของชาวบ้านคือเย็นๆ
- ที่มีควรพัฒนาการจดข้อมูล ขาดทักษะการเขียน My Map

ขั้นตอนในการทำเวที เป้าหมายการทำเวทีคือสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนและการเก็บข้อมูล

1. มีการวางแผนก่อนการทำงานเวทีว่ากลุ่มป้าหมายเป็นใคร แบ่งหน้าที่ที่มีงานกันใครทำอะไรบ้าง
2. ทำเวทีตามแผนที่วางไว้
3. สรุปหลังเลิกเวทีว่าได้อะไรบ้าง

การทำเวทีทุกครั้งควรดำเนินการดังนี้

1. ต้องเตรียมเวทีก่อน
2. ต้องมีแผน ข้อมูลในการพูด

3. กล่าวถึงบทบาทของคนในเวทีด้วย
4. ต้องมีการแบ่งหน้าที่กันทำ
5. หลังเวทีต้องมีการถอดบทเรียนร่วมกัน
6. ควรให้คนที่เข้าร่วมเวทีเขียนตัวเองทุกคนเพื่อเป็นการแสดงความมีส่วนร่วมเก็บไว้เป็นหลักฐาน และเตือนความจำ
7. มีการสรุปข้อมูลมาตรวจสอบกันในเวที

กระบวนการสร้างทีม การทำงานเป็นทีม เป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกคนมีการพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี

- การยอมรับความผิดพลาดและนำมายกย่องถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่ส่งผลในการทำงานเป็นทีมอย่างดีเยี่ยม
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมทำงานอื่นๆทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการการทำงานรวดเร็วขึ้น มีมุมมองกว้างมากขึ้น
- ความโปร่งใสด้านการเงินและงบประมาณ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสิน ร่วมใช้ ร่วมรับผิดชอบ ทำให้ทุกคนมีความไว้วางใจกันและกันเป็นอย่างดีเยี่ยม
- การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมควรมีผู้รับผิดชอบในการบันทึกประเด็นต่างๆในเวทีทุกคน

การขับเคลื่อนงานต่อไป

1. การเดินหน้าทำเวทีให้ครบตามแผนที่วางไว้
2. เวทีการประชุมประจำเดือนควรทำอย่างต่อเนื่องและการประชุมนอกสถานที่มีประโยชน์ ควรประชุมนอกสถานที่บ้าง
3. ในการจดบันทึก หากมีจำนวนมากจัดครัวเป็นเยาวชน เพราะจะเป็นการพัฒนาด้วย

**ครั้งที่ 16 การติดตามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ประวัติศาสตร์หัวสำโรง และประชุมการทำงานของทีมวิจัย
วันที่ 24 มิถุนายน 2548 ณ บ้านนายชำนาญ สรามศิริ**

การศึกษาประวัติศาสตร์หัวสำโรงทั้ง 4 ด้าน ได้ข้อมูลบางส่วนแล้วจากเวทีสร้างความเข้าใจ และบันทึกข้อมูลไว้แล้วแต่ยังไม่ครบถ้วนในการเก็บข้อมูลต่อจะเก็บเชิงลึก จากการถามผู้เฝ้าผู้แก่และผู้รู้เพิ่มเติมตามที่ได้รับงานไปแต่ปัญหาเรื่องที่มีวิจัยบางคนสูงอายุ ดำเนินการไม่ดี เขียนหนังสือซ้ายขวาไม่หมดพี่เลี้ยงให้กำลังใจและแนะนำว่า

1. ไม่ต้องกังวลมากในการหาข้อมูลความมีเวลาและมีบุคคลอ้างอิง
 2. ทำข้อมูลไม่ทันควรใช้เด็กช่วยทำ อัดเทปไว้ หรือค่อยๆเขียนเองแต่ควรฟังให้เข้าใจแล้วค่อยๆ ไม่ใช้ฟังไปจดไปเพราจะไม่ทัน
 3. ในกระบวนการหาข้อมูลดูที่จุดรวมสัญชาติ จุดที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ
 4. ยังสรุปถึงการพื้นฟูกิจกรรมไม่ลงตัว
-

**ครั้งที่ 17 การติดตามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ประวัติศาสตร์หัวสำโรง และประชุมการทำงานของทีมวิจัย
วันที่ 8 กรกฎาคม 2548 ณ บ้านนางอรรถพร วรรณทนະ**

ประเด็นการพูดคุย ประเด็นเดิมกับวันที่ 24 มิถุนายน 2548 ความก้าวหน้ายังไม่มากนัก ปัญหาอุปสรรคล้ายคลึงกัน พี่เลี้ยงให้กำลังใจทีมงาน

**ครั้งที่ 18 การติดตามความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ประวัติศาสตร์หัวสำโรง และประชุมการทำงานของทีมวิจัย
วันที่ 11 สิงหาคม 2548 ณ บ้านนางอรรถพร วรรณทนະ**

ประเด็นการพูดคุย ประเด็นเดิมกับวันที่ 24 มิถุนายน 2548 ความก้าวหน้ามีข้อมูลมาก พอกสมควร ทำเวทีเก็บข้อมูลอีกประมาณ 2 ครั้ง ระยะนี้เริ่มน้ำข้อมูลมาวิเคราะห์และเวทีหน้า เก็บข้อมูลส่วนที่ขาดพร้อมกับนำจัดอุปกรณ์ที่วิเคราะห์แล้วคืนสู่ชนพร้อมกันไปเลย ปัญหาอุปสรรคล้ายคลึงกัน พี่เลี้ยงให้กำลังใจทีมงาน

ครั้งที่ 19 วันที่ 10 กันยายน 2548

เวทีเก็บรวบรวมข้อมูลที่เทศบาลตำบลหัวสำโรง กิจกรรมคือการให้ผู้แก่เล่าประวัติศาสตร์ ประเด็นที่สืบต้น

1. ที่มาของชาวเขมรหัวสำโรง
2. ที่มาของชาวลาวหัวสำโรง
3. ที่มาของชาวจีนหัวสำโรง

ผู้เข้าร่วมเวที จำนวน 40 คน

- 1.ที่มีวิจัย
2. คณะอาจารย์ที่ปรึกษา
3. แกนนำ/ผู้รู้ประวัติชาวหัวสำโรง/ ศิลปินท้องถิ่น
- 4.เยาวชน/นักเรียน

ครั้งที่ 20 วันที่ 18 มีนาคม 2549

เวทีเก็บรวบรวมข้อมูลที่เทศบาลตำบลหัวสำโรง

ครั้งที่ 21 วันที่ 29 มิถุนายน 2549 ประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนการทำเวทีคืนข้อมูลที่วัดหัวสำโรง

ครั้งที่ 22 วันที่ 2 กรกฎาคม 2549 เวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ที่ศาลาใหญ่วัดหัวสำโรง การแบ่งทีม (ครรับผิดชอบ)

1. ทีมสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน ประกอบด้วย นายชำนาญ นางทองคำ
- 2.ทีมสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่ของราษฎร นางส้มลีม นางอภินันท์
3. ทีมสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบุรุวนเนียมประเมิน นางสมัย นาง嫉妒ศรี
4. ทีมสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น นายจำเนียร นายไพบูล นายสมเกียรติ

ในการเก็บข้อมูลการสืบค้นแต่ละหัวข้อเรื่องการทำโดยการสัมภาษณ์ ผู้รู้ แล้ว จดบันทึก บันทึกเทป ใช้เยาวชนช่วยจดจำหรือบันทึก

ในการสืบค้นแต่ละหัวข้อ ทีมงานร่วมพูดคุยกันว่า ควรจะสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ในแต่ละหมู่ และแต่ละหัวข้อเรื่องควรสอบถามหรือเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอะไรบ้าง

- ทีมสืบค้นเรื่องความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน สอบถามความเป็นมา ดำเนินเรื่องเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ ๆ สถานที่สำคัญ ๆ บุคคลสำคัญ ๆ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานการสัญจร การคมนาคม บุคคลที่ควรสอบถาม

ลุงสมบุญ สรวงศิริ(ผู้ใหญ่บ้านเก่า) นายช่อ สมฤทธิ์ ป้าปัน ลุงโนล บ้านอยู่ ม.3 บ้านกลาง ป้าบุญเกิด ป้าเหน็บ ลุงฉบาย บ้าน ม.7 เกาะลอย ลุงคำสิงห์ ลุงชูน ผู้ใหญ่หรือญาติ ครูสุวรรณ บ้าน ม8 ม12 บ้านป่า แหลมหิน เนินตะคร้อ ครูลือ อาจารย์จันทนา ครูเสริมลาภลุงเงยบ ป้าเผยแพร่ ม.2 บ้านเกาะลอย

- ทีมสืบค้นเรื่องอาชีพและความเป็นอยู่สอบถามเรื่อง เรื่อง ความเป็นอยู่ในอดีต การทำงาน(ลุงสมบุญ ลุงช่อ) การตัดไม้ การล่าสัตว์(ลุงโนล) การค้าขาย การเผาถ่าน การทำไร่มัน การปลูกไม้ผล การเลี้ยงปลาการเลี้ยงหมู การเลี้ยงกุ้ง การหาของป่า การหาปลาจากหนองน้ำธรรมชาติ การจักسان(คุณวิมล) การทำปืน (คุณจำรัง)

- ทีมสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณี สอบถามถึงประเพณีที่ทำในอดีต การลงแขกเกี่ยวกับข้าว การลงแขกนวดข้าว การสาดพระมาลัย(ลุงท้วม ป้าเหน็บ) การขึ้นเขาเผาข้าวหลาม การบวชนาคแบบโบราณ การแต่งงานตามแบบพิธีเขมรการทำบุญปีเลี้ยงผีบรรพบุรุษเขมร(ป้าเผยแพร่ ลุงเงยบ ป้าสุภาพ คุณอรวรพลและ คุณอภินันท์) การทำบุญกลางบ้าน กลางสวน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเผาพรพุทธเจ้า (อาจารย์เมือง)

- ทีมสืบค้นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น การเล่นพื้นบ้าน เพลงชางซัก (ป้าเผยแพร่ ลุงเงยบ) หนังตะลุ(นายแจ้) การทำพลุ ตะไล(นายสมบุญ) เครื่องหันยาจีด (ป้าหุ่น ป้าสน) การแปรรูปอาหาร การนวด การใช้สมุนไพร หมອแפןโบราณ การสีข้าว การทำสีข้าวโบราณและครกกระเดื่อง การจักسان การทำเกวียน การทำกลอง ซอ (ลุงออย) ระนาด ปี่(เฉลียว/หมอน)

- ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงาน การเก็บข้าวเข้าถุง การเอาข้าวออกจากถุง การล้างพิษยาเบื้อง (ศาลายาต้ม) สูตรยาสมุนไพรต่างๆ และหมอพื้นบ้าน การนวด การใช้สมุนไพร หมอแפןโบราณ การอยู่ไฟหลังคอลอด การเผาถ่านเดี่ยวเขมร

สิงค์ศักดิ์ศิทธิ์ ศาลเจ้าพ่อท่าเรือ ศาลเจ้าพ่อแก้ว เจ้าแม่กลางสวน ศาลเจ้าแม่ท่องดำเนินที่กำลังสูญหายไป หนองน้ำสาคระนะ ปลาดุกต้าน ปลากราย คลองท่าเรือ ภาระงานที่ทิมวิจัยต้องทำเพื่อให้งานบรรลุเป้าประสงค์

ปัญหาอุปสรรคที่พบ

ทีมที่แบ่งหน้าที่หรือเรื่องที่จะสืบค้น ได้ดำเนินการในกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ครอบคลุม เรื่องที่ตกลงกันไว้ เพราะขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูล ปัญหาเดิมๆ คือการจดบันทึก การสอบถาม ตามประเด็น การเรียบเรียงสำเนาถ้อยคำต่างๆ มีข้อจำกัด เพราะพื้นฐานของนักวิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลไม่มีประสบการณ์ในการเขียน และขาดทักษะเชิงกระบวนการในการดำเนินการเก็บข้อมูล และเวลาอีก ധรณะของการออกไป ความสนใจของทีมวิจัยก็ลดลงตามลำดับของเวลา พร้อมทั้งมีปัจจัยทางการเมืองที่มี การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยิ่งทำให้เกิดอุปสรรคต่อการทำงานมากขึ้นไม่สามารถจัดเวลาที่ย่ออย่างได้ และ ขาดการกระตุ้นภายนอกโดยมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการไม่มีเวลาร่วมทำงาน ขาดการ ประสานกับทีมวิจัย ภาระการนำข้ามไป จึงมีการปรับบทบาทผู้นำทีมขึ้นมาทดแทน ดังนั้นปัจจัย ต่างๆนี้จึงส่งผลทำให้มีความสามารถกระทำการตามที่แบ่งบทบาทหน้าที่ไว้ได้

ครั้งที่ 23 วันที่ 30 พฤษภาคม 2549 เวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ที่ศาลาใหญ่วัดหัวสำโรง

วันที่ 30 พฤษภาคม 2550 เวลา 118.30 น

บันทึกเวทีการคืนข้อมูลให้ชุมชน โดย นายชำนาญ สรามศิริ

ผู้เข้าร่วมเวที จำนวน 120 คน
ประกอบด้วย

1. นายชำนาญ สรามศิริ	2. นางทองคำ สรามศิริ
3. นายไพบูลย์ สวนมะลิ	4. นางราณี ศรีสวัสดิ์
5. นางสมัย วัฒนพรไพรโจน์	6. นางอภินันท์ ใสภาตต์
7. นาง嫉妒 ไกรลินธ์	8. ครูปิยะนุช สรามศิริ
9. ครูฉันทนา สระบุรินทร์	10. นายจำเนียร โคตน
11. นางอรรถพร วรรณะ	

อาจารย์ที่ปรึกษา

- อาจารย์ พิริยา ฤกษ์ชัย และคณะ

ผู้เข้าร่วมเวที

- สมาชิกสถาบันทั่วสำโรง นายยกเทศบาลตำบลทั่วสำโรงและทีมผู้บริหาร
จำนวน 15 คน

บริหาร	จำนวน	26 คน		
3. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่	จำนวน	12 คน		
4. คณะนักเรียนแสดงศิลป์พื้นบ้าน	จำนวน	20 คน		
5. พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน และคณะ	จำนวน	15 คน		

วัตถุประสงค์คือ คืนข้อมูลให้ชุมชน โดยการเล่าประวัติของหัวสำโรงที่ได้จากการศึกษาหาข้อมูล ทั้งความตั้งถิ่นสู่งาน วิถีชีวิตในอดีต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดมาเรื่อยๆ และจุดเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อกำลังเป็นอยู่ สภาพทางจิตใจ ครอบครัวและสังคมเล่าบนสูญชุมชนให้ทราบอย่างแพร่หลาย สร้างความเข้าใจให้องค์กรห้องถินได้รู้และเข้าใจในโครงการวิจัยและสนับสนุนให้สามารถร่วมในการคิดกิจกรรมเพื่อนำมาพัฒนาวิถีชีวิตของชาวตำบลหัวสำโรง

รูปแบบการจัดการ

ทีมงานและอาจารย์ที่ปรึกษาประชุมหารือกันเรื่องการจัดทำที่คืนข้อมูล นัดหมายวัน เวลาแล้ว แบ่งหน้าที่กันดังนี้

- 1.นายชำนาญ สรวมศิริ มีหน้าที่ประสานงานออกแบบสื่อเชิงองค์กรห้องถินได้แก่ นายกเทศมนตรี และเทศมนตรี หัวหน้าชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทีมวิจัยและบุคคลที่สนใจ ในกรณีเชิญ ใช้หนังสือเชิญ บอกไปตามแก่นนำ เสียงตามสายของเทศบาลและวิทยุชุมชนคนแปลงยาวซ่าวายออกอากาศกระจายเสียงและเป็นผู้ดำเนินรายการ
- 2.นางทองคำ สรวมศิริ จัดเตรียมด้านเอกสารต่างๆ งานธุรการ
- 3.นางอรรถพร วรรณหนะ นางราณี ศรีสวัสดิ์ นางอภินันท์ โสภารัตน์ นางสมัยวัฒนพรไพรโจน์ ประสานงานเรื่องอาหาร สถานที่ เครื่องเสียง เทที
- 4.นายไพศาล สวนมะลิ นายจำเนียร โคตวน นางรัชณา โสภารัตน์ประสานงานบอกผู้ที่สนใจ
- 5.นายฉันทนา สรบุรินทร์ ประสานงานเรื่องการแสดง

การดำเนินการ

1. เมื่อผู้เข้าร่วมประชุมมาเข้าร่วมเที่ยวบรรยายแล้ว(ประมาณ120คน)ร่วมรับประทานอาหาร
2. นายชำนาญ สรวมศิริ บอกวัตถุประสงค์ของเวทีการประชุม
3. นายชำนาญกล่าวเชิญรองนายกเทศมนตรีเปิดงาน(นายเสริมลาภ สิริพรม) นายชำนาญเล่าเรื่องมาเรื่อยๆ เมื่อมาถึงตรงนี้ก็ฟันตกอย่างแรง ผู้คนแตกตื่น ส่วนหนึ่งแยกย้ายกับกลับบ้าน ส่วนหนึ่งที่บ้านใกล้กลับไปเมื่อได้รือผู้ที่อยากฟังเรื่องราวต่อที่ยังไม่กลับก็อยู่ร่วมงานต่อ

เป็นที่น่าประหลาดใจที่ว่าคนส่วนใหญ่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “นายช้านาญได้ทำพิธีบอกร่างเจ้าพ่อแก้วและเจ้าพ่อชานหรือเปล่า” เพราะตามความเชื่อของชาวหัวสำโรงแต่ก่อนมาเวลาเมืองเช่างานบวช งานบุญต่างๆ เช่น การแสดง ลิแก Majority จะต้องทำพิธีบอกร่างเจ้าพ่อแก้วและเจ้าพ่อชานก่อน เพราะมีประวัติว่าถ้าไม่บอกจะต้องมี อุปสรรค งานไม่ราบรื่นดังนั้นวันนี้ที่ผ่านมากเป็นเกิดจากการที่นายช้านาญไม่บอกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านจึงมีอุปสรรคดังกล่าว(วันที่จัดงาน30พ.ย.49ซึ่งก่อนหน้านี้2-3วันไม่มีวีเววว่าจะมีผ่านมากได้)

เมื่อผ่านมาเม็ดที่มีงานรวมผู้คนที่เหลือประมาณ 70 คนขึ้นบนศาลากลางเพื่อดำเนินการต่อโดยเล่าเรื่องต่อ คนส่วนใหญ่สนใจฟัง และร่วมแสดงความเห็น ช่วยเพิ่มข้อมูลให้อย่างไม่ขาดและยังมีการวิภาควิจารณเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่

ต่อไปเป็นการแสดงการร้องเพลงกล่อมเด็กของเยาวชนและผู้ช่วยเชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้าน เช่น นางเผยแพร่ นายเงียบ สุริแสง นางสาวเวียน เสาภูด นางเหน็บ สรบุรินทร์ นางเหลืองการแสดงเป็นการร้องเพลงกล่อมเด็กที่เป็นศิลปะพื้นบ้านภาษาไทย ภาษาลาวและภาษาเขมร มีการกล่าวขึ้นชุมและสรงเสริบการเลี้ยงดูบุตรหลานของคนสมัยก่อนที่เลี้ยงดูบุตรหลาน ให้กินนมแม่ เลี้ยงดูอุ้มชูเวลาอนุมีการกล่อมให้หลับ เด็กๆ เป็นเด็กดี เชือฟังผู้ใหญ่ ครอบครัวอบอุ่น เด็กๆ ไม่ตื้อเหมือนทุกวันนี้

ผู้เข้าร่วมงานที่แยกย้ายกันกลับ ที่งานประชุมพูดคุยกันต่อในประเด็นสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและแผนการคืนข้อมูลที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ผลการพูดคุยพบว่า

1. งานยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ การคืนข้อมูล ทำได้เพียงบอกประวัติเพียงบางส่วนแล้วผ่านตก เวทีสายก่อน ควรดำเนินการเพิ่มเติมนายช้านาญบอกว่าจะนำข้อมูลไปประกอบเสียงต่อโดยใช้เสียง ตามสายของเทศบาลและวิทยุชุมชนต่ออีก และได้ดำเนินการเล่าต่ออีกในเวที ชุมชนผู้สูงอายุองค์กร บริหารส่วนตำบลหัวสำโรง 1 ครั้ง วิทยุชุมชน 2 ครั้ง เสียงตามสายอีก 2 ครั้งและเล่าให้นักทัศนารหัวสำโรง เซียงใหม่ฟังโดยละเอียด 1 ครั้ง

2. ผู้บอกร้องยังไม่มีเค้าฝันมาก่อน เห็นว่าด้านความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังมีอยู่มาก เห็นได้จากการมีความเห็นร่วมกันว่า อุปสรรคเกิดจากการที่นายช้านาญไม่ได้บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์

การที่จะให้งานสำเร็จควรติดตามงานต่อเนื่องและควรเริ่มต้นการจัดทำเอกสารรูปเล่มแต่ทางทีมวิจัยไม่มีแนวทางในการเขียนรูปเล่มจึงหาสื่อพิมพ์เลี้ยงและพิมพ์เสียงจะมีการประชุมอีกครั้งเพื่อช่วยเหลือ เรื่องรายงาน

บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประวัติการสร้างโบสถ์วัดหัวสำโรง หลังปัจจุบัน

สัมภาษณ์ คุณทองคำ สุริแสง อายุ 93 ปี

วันที่ 12 สิงหาคม 2549 บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลหัวสำโรง

สัญลักษณ์ ก. = นายชนาณ สรามศิริ

ข. = คุณลงทองคำ สุริแสง

ก. ลุงคำครับปีนี้อายุเท่าไรแล้ว

ข. จำไม่ค่อยได้แล้วนะมันนานแล้ว เอ่อ่น่าจะสัก 93 ปีนะคุณ

ก. ลุงเกิดที่หัวสำโรงนี่หรือเปล่า

ข. เอ่อเกิดที่นี่แหละ จะไปเกิดที่ไหนละ

ก. อย่างงั้นลุงก็พอรู้ประวัติการสร้างโบสถ์ของวัดหัวสำโรงดีจะซินะ

ข. เอ่อพอจำได้เฉพาะหลังปัจจุบันนี่นะ หลังก่อนนั้นจำไม่ได้แล้ว ไม่รู้มันสร้างเมื่อไหร่

ก. ไม่เป็นไรເອາที่ลุงจำได้นี่ละ เล่าให้ผมฟังบางอย่างฟังจัง

ข. ตอนนั้นผมยังเด็กอยู่น้ำก้ออายุซัก 4-5 ปี พอกำได้ว่า เขาลื้อใบสถาหลังเก่าออก มันพัง เข้าเลยทำกันใหม่ มีคนมาทำกันเบอะเบะจำไม่ได้ แต่ตายส่วนใหญ่ตากันหมดแล้ว ผມเป็นเด็กมากวิ่งเล่นอยู่ແກาเนี้ เห็นคนเข้าขันดินเข้าในใบสถากันเบะเบะเลย

ก. แล้วเข้าເօາดินมาจากไหนละ

ข. ก็เห็นเข้าขันเอกสารจากทางหน้าใบสถา้นั้น เอกามาไม่ไกลนะหรอกรถวานนั้นนะ

ก. เห็นมีหลายคนเข้าบอกว่าอิฐที่มาก่อสร้างนั้นเข้าเผากันเองจริงหรือเปล่า

ข. จริงซิเข้าไปเผากันที่หน่องเตาอิฐนี่ อยู่เลยท่าเรือไปหน่อย โอย!! มีคนไปช่วยกันเบะเบะเลย มีหัวหน้าจำได้ว่าเป็นคนจีนนี่แหละค่ายสังให้ทำกัน ดูบ้ายเลย ด่าเก่งด้วย

ก. ที่ว่ามีคนเบะเบะไปทำกันเข้ามาจากไหนกันละลุง

ข. คุณเอี้ย!! ก็คนอยู่ในสำโรงนี่แหละทั้งเขมร จีน ลาว มีหมดไปทำรวมกัน แล้วก็ເօາเกืนเข็นอิฐมาที่วัดนั้น

ก. ทำใบสถาอิฐนานไหนลุง

ข. จำไม่ได้หรอกรถวาน แต่เป็นปีํฯ หรือหลายปีํฯ มาก็ทำกัน กลางคืนเขาก็ทำนะ เหมือนขันดินนี้เข้าทำกลางคืนจำได้แต่ว่า สร้างใบสถาเสร็จแล้วก็หล่อพระองค์ใหญ่ในใบสถา้นั้น แต่ตอนເօາเข้าในใบสถา ต้องตัด

ครึ่งหนึ่ง ถึงเข้าไปได้ในบีสต์ได้ แล้วมาต่อ กัน ประชุมแลกพะมันใหญ่กว่าเข้าไม่ได้ อีก !!!

- ก. ลุง.....จริงหรือเปล่า.....ที่ว่าพระปะราณในบีสต์นั้นต้องถูกตัดออกก่อนเข้าไปบีสต์
- ข. ข้าวจิรังชี.....คุณจะโกรกทำไม ไม่เชื่อไปดูที่พระซิยังมีรอยตัดอยู่เลยรอบๆเอวพระนະตอนนี้ก็ยังมีอยู่นะ
- ก. แล้วตอนหลังพระลุงเห็นหรือเปล่าเข้าทำที่ไหน
- ข. เห็นชิเต่จำไม่ได้ว่าใครมาทำ จำได้แต่ว่าชาวบ้านเขาคาดทองเหลือง เชี้ยวนามากทองเหลือง สตางค์แดง อะไรมีอีกยะเยะไปหมด มากองรวมกันไว้มากมายที่ใกล้ๆที่หลังพระนั้น ผู้ชายไปเก็บเศษสตางค์แดงที่เหลือครึ่งๆอัน มันหลอมไม่หมด มาเล่นอยู่เลย เวลาหลบมองบางคนก็เอطاองใส่ในที่หลบด้วย สร้อยก็มี แหวนก็มี แล้วแต่เข้าจะเอาไปใส่ มันก็เปลกเดี๋ยวที่แรกเข้าทำหัวพระดูแล้วอันเล็กๆจันลงมาส่วนหัวดู มันก็ไม่ใหญ่เท่าไร แต่พอหล่อเป็นพระแท้!! มันหัวใหญ่ดีนะ เออะ!!! ที่แรกพระในบีสต์นั้นองค์เล็กๆนະตอนนี้ก็อยู่ในบีสต์นั้นด้วยกัน องค์เล็กนั้นละ ของเดิม
- ก. แล้วเรื่องประชุมบีสต์ที่เขากะลอกสายานั้น มีคนเข้าบอกว่า อาจารย์ เจ้อย (วัดอ่าวซังไล) เป็นคนทำเองจริงหรือเปล่า
- ข. เอ่อ!!! จริงที่เห็นไม่จริง ผู้เห็นจะตาม มีตา..... กะพวงเข้า และกันอยู่ที่โรงปรัมข้างบีสต์นี่เอง คุณเอื้ย!!! ไม่มันหนามากนนะ เขากะลอกไปลึกในไม่เลย แท้!! เก่งจริงๆ เป็นลายสวยได้
- ก. ข้าวแล้วอาจารย์เจ้อยไปไหนละก็ ไม่มาทำกับเข้า
- ข. อาจารย์เจ้อยเข้าไม่อยู่นะ จำได้ว่าไปเรียนอยู่ที่กรุงเทพนี่หรือยังไงละ แต่ไม่ได้มานะกะประชุมบีสต์แน่ๆ
- ก. แล้วคนพวกประชุมนั้นเป็นคนไทย หรือเขมร หรือลาว
- ข. โอ้ย!! เป็นคนเขมรทั้งหมด เป็นเขมรบ้านในสำโรงนี้เองละไม่มีคนอื่นมาทำหราอก ผู้มาวิ่งเล่นอยู่ที่เข้าทำงานอยู่ จำได้ว่าพูดแต่เขมรไม่พูดไทยด้วยนะ อ่า!!!
- ก. เอ่อ.... เข้าไปเข้าไม่มากจากไหนกันละ
- ข. ก็ Yahay เพชรให้มา
- ก. Yahay เพชรให้มา....
- ข. ก็ Yahay เพชรเมียเจ้าให้สู้เชียง พี่ตามี แม่..... ครอบครัว..... ลืมจำไม่ได้ เขามีโรงเลือยทำไม้ออยนะ
- ก. ลุง.....แม่ Yahay ตามีที่สายไปแล้ว ใช่ไหม....
- ข. เอ่อ....เหมือนใช่ ใช่...ใช่...

- ก. เอ่อຍังจັ້ນ....ລຸງດອງປະມານອາຍຸໂບສົດທຸກວັນນີ້ເຫັນໂຍດີແນມ.....
- ຂ. ຄຸນເຂີຍ... ກົດເອາອາຍຸພມແລ້ວຊັກສືອອກ ກົນຈະໄດ້ແລ້ວນະ
- ກ. ເອົ່ວ...ລຸ່ມນີ້ສຸດຂລາດເລຍນະ ຕອນນີ້ອາຍຸລຸ່ມ 93 ອອກເສີຍ ສີ ແລືອ 89 ປີ ໂບສົດທຸກນີ້ກົດອາຍຸໄມ່ນ້ອຍ ກວ່າ 89ປີ ທີ່ນະ..... ປິ່ນໍ້ ພ.ສ. 2549 ລບດ້ວຍ 89 ກົດຮ້າງປະມານ ພ.ສ. 2460 ນະລຸ
- ຂ. ກົດມີຮູ້.....ຄິດເອາ.... ເອງໜີ....
- ກ. ຄຸນກັບລຸງສຸກດີນະ ແລ້ວປະວັດີຂອງລຸງດອງເລາໃຫ້ຝຶກບ້າງຫີ
- ຂ. ປະວັດີອະໄວ ລະ
- ກ. ລຸງອຍາກເລ່າອະໄວກີເລ່າມາເຄອະຕອນໜາກໄດ້ ອ້ອຍຕອນເປັນທ່າຮາກໄດ້
- ຂ. ເອາຕອນເປັນ ທ່າຮາກແລ້ວກັນ ຈັນນີ້ອກກົບສອງໜາເລຍນະ ດັວງແຮກ ສົງຄວາມອິນໂດຈິນຮັບກັບຜົວໜັງເສດຖືກ
ເມືອງເຂົມວຽໄປຢືດເມືອງພະຕະບອນ ສວີເສີບສ ດືນຈາກຜົວໜັງ ໄປກັນເຍຸຍແຍະເລຍ ຍັງກັບທ່າຮາກຜົວໜັງ ເວົ້າມ້າວິງ
ໄປໆ
- ມັນຍິງຕກຫລັງມັ້າ ສັກປະເດືອຍກີໂດຍຂຶ້ນມັ້າໃໝ່ເອີກໄລ່ຍິ່ງຜົວໜັງຕາຍເຍຂະເລຍ ມັນຫາວ່າກອງທັພໄທໃ້
ຫຸ່ນຍືນຕົກມັນ ມັນຍິງຕກມັກລຸກຂຶ້ນມາຈັບໄດ້ເອີກໄມ່ເຫັນເປັນອະໄວ ຜົວໜັງມັ້ນໂງ..... ມັນໄມ້ຮູ້ວ່າທ່າຮາກໄທ
ໜັນດີ ໜັງເໜີຍວິຍໄມ່ເຂົ້າ ແລ້ວເອີກເຈື່ອງໜັງຜົວໜັງມັນມີຄົດຄັ້ງ ເວົ້າມ້ວີ ຕອນຮັບກັນ ເກົ້າຮ່ວມມັນໃ້
ໃຊ້ຄົດຄັ້ງມັນວິຈ່າລ່າທ່າຮາກຂອງເຈົ້າແລ້ວກົງໄປຕຽງທີ່ເປັນເລີນາລຸ່ມາ ຈົດຄົດຜົວໜັງວິຈ່າໄດ້ ຕິດເລັນອູ້ອ່ອຍ່າງນັ້ນ
ເລຍຄຸກເພົາກີມີ້ຫລາຍຄັນ ນະໜຳນະດີ ...ຜົວໜັງມັ້ນໂງ.....
- ກ.ຮັບກັນອູ້ນານຫີ່ອປັ່ງ...
- ຂ.ໄມ່ນານເທົ່າໄວຮອກ ຜົວໜັງນີ້ລົງເຮືອກລັບໄປບ້ານມັນ ເພຣະໄມ່ມີກຳລັງມາເສຣິມ ເວົ້າສິ່ງໄດ້ເມືອງຄືນມາ
ແຕ່ຕອນຫລັງນີ້ຈຳໄມ່ໄດ້ວ່າຍກໃຫ້ເຂົມວຽໄປຕອນໃໝ່..... ຈຳໄມ່ໄດ້.....
- ກ. ແລ້ວຮັບຄົງທີ່ສອງລະໄປຮັບກັນທີ່ໃໝ່.....
- ຂ. ຕອນກລັບຈາກເຂົມຮາ.....ເຂົກເຮີຍກໃຫ້ໄປຮັບທີ່ເຂົ່າງຕຸງໂນັ້ນ..... ຕອນໄປເຂົາສົ່ງຂຶ້ນຮາໄຟໄປ ແຕ່ຕອນ
ກລັບໃຫ້ກລັບເອງ ລຳບາກນ່າດູເລຍ.....
- ກ. ແລ້ວຮັບກັບທ່າຮາກໂຄຮະ
- ຂ. ໄປຮັບກັບອັກຄຸ່ມ ແຕ່ເວົ້າໄມ່ໄດ້ຮັບຮອກ ທ່າຮາກຢູ່ບຸ່ນມັນຮັບອອກໜ້າໄປກ່ອນແລ້ວ ເວົາຕາມຫລັງມັນໄປ
ອູ້ຕາມເມືອງທີ່ທ່າຮາກຢູ່ບຸ່ນເລຍໄປແລ້ວເຝຶກເມືອງໄກ້ ພມມື່ນໜ້າທີ່ຄອຍສົງວິທີ ສັງເປັນຈັກສັ້ນາ ຢາກວາ
ຕອນນີ້ຈຳໄມ່ໄດ້ແລ້ວ ລື່ມໜົດເລຍ
- ກ. ສ່ວນໃໝ່ລູ່ຈຸດເຝຶກອູ້ທີ່ໃໝ່

ข. อญี่หlaysที่ เมืองหาด เมืองต่วน เมืองเชียงตุง อญี่มานุมด แต่เดินทางแต่ละแห่งใกล้จังหวัดเดินเป็นวันๆ และมันต้องแบกข้าวสารด้วยหนักจิริงฯ เลย กับข้าวก็ไม่ค่อยมีกิน บางแห่งต้องนอนแข่น้ำในตอนฝนตก ลำบากน่าดูเลย

ก. แล้วได้ยิงกับทหารอังกฤษหรือเปล่า

ข. ไม่ได้ยิงสักทีหนึ่ง เพราะต้องเฝ้าวิทยุอญี่ตลดอดเวลา คอยส่งข่าวรับข่าวทั้งวัน ไม่เคยเห็นทหารอังกฤษเลยซักคน ทหารญี่ปุ่นก็ไม่เห็น เห็นแต่รอຍระเบิด บ้านพังๆ ในเมืองเชียงตุงเท่านั้นเอง มีคราวหนึ่งเจ้าเชียงตุงเข้าไปกินข้าวที่วังเขา เราภัยพลทหารได้แต่เดินตามไปไม่กล้าเข้าข้างใน อญี่ข้างนอกฯ พวณายทหารเข้าไปกัน

ก. แล้ววันๆ ลุงทำอะไรกันละ เพราะไม่ต้องไล่ยังกันนะ

ข. ก็อยู่คอยรับส่งข่าว ว่าทหารญี่ปุ่นรบถึงไหนแล้ว ทางหัวหน้าที่กรุงเทพเข้าคอยรับข่าวจากเรืออีกทีหนึ่ง

ก. แล้วตอนเดิกรบจะต้องกลับบ้านทำไม่เข้าไม่มาสักที่เดิมละลุง

ข. ก็ไม่รู้เข้าบอกว่าเดิกรบแล้วกลับบ้านได้ ต่างคนต่างกลับเอง ต้องมาขึ้นรถไฟฟ้าเชียงใหม่โน้น ตอนกลับทุเรศทุรังน่าดู บางคนได้มีมีลูกสองสามคน มาส่งที่รถร่องให้ร่วงมไปหมดทั้งแม่ทั้งลูก เห็นแล้วน่าสงสารจังเลย บางคนพอกลับมาบ้านแล้วก็กลับไปอยู่กับลูกกับเมียที่โน่นอีก บางคนก็ทิ้งกันเลย เวลารวมน่าดูเลยคุณอ้าย.....

ก. ขอบใจนะลุง....วันนี้ไปสำคัญนั้นมากันดีกว่า....วันหลังมาคุยกันใหม่นะ.....

การตั้งถิ่นฐานของชาวลาหัวสำโรง

สัมภาษณ์ปู่สมบุญ สรวมศิริ ณ บ้านกลาง (บ้านของปู่)

ก = นายชานาณ สรวมสุริ

ข = คุณปู่สมบุญ สรวมศิริ

ก - ปู่สถาบันดี... เนอะ วันนี้ จะออกไปศาลอาญาหนังสือพิมพ์ที่รัตน์หรือเปล่า

ข - เออ...เดียวจะออกไปนะ มีธุระอะไรหรือเปล่าหม้อ

ก - อยากให้ปู่เล่าความเป็นมาของคนลาหัวสำโรง จากฟังๆเข้าเล่ากันมาหลายคนว่า พวกลาหัวมาจากเวียงจันทร์ประเทศลาวโน้นเลยที่เดียว ปู่คิดว่ามันจริงหรือเปล่า

ข - เออ... ไม่แน่ใจนะ แต่เท่าที่ปู่ได้รู้มาจากปู่ ยา ตา ยาย เล่าให้ฟังมาว่า ลาหัวสำโรงเรานั้น จะมาจากพนัสนิคมจากแควาบ้านกลาง และปู่เองก็ เกิดอยู่บ้านกลางนั้น ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ที่นี่

ตอบนี้ปู่ก็อายุ 93 ปีแล้วนะ คนแรกๆที่มาเห็นจะเป็นปู่นู ย่าผึ้ง ที่มาตั้งถิ่นฐานก่อนใคร แล้วพี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ ก็ตามมาอยู่จนเป็นกลุ่มใหญ่ ก็เลยเอาชื่อบ้านเดิมที่พนัสนิคมมาตั้งชื่อ เป็นบ้าน คือ บ้านกลาง ที่นี่ที่หัวสำโรง แต่ลาวที่อยู่แถบบ้านกลาง บ้านเชิด บ้านกู๊ดง ที่พนัสนิคมนั้น เห็นจะเป็นมาจากที่ประเทศไทยจริงๆ มีเรื่องเล่าต่อๆกันมาว่า ลูกการดตอนมา จากที่พระเจ้าแผ่นดินราชบุชนະລາວเรียงจันทร์ก็เลยเอากันมากมาย แต่ทำไม่มาอยู่ที่พนัสนิคมปู่ไม่รู้หรอกมายังไงกัน และมาตอนไหนก็ไม่รู้ แต่ว่ามาจากประเทศไทยนั้นเห็นจะเป็นจริงนะ

ก - แล้วทำไม่พากเรามาอยู่ที่นี่ละ

ข - เห็นจะเป็น เพราะมีที่ทำนาหากินอยู่เบื้องมั่ง มีที่นา ที่ไว้ให้ทำเบื้องเลย พากปู่ ย่า ก็เลยมาอยู่กันละมั่ง

ปุปลา อาหารป่า ก็หากินง่ายๆ

ก - ปู่แล้วลาวเรามา อยู่ก่อนพากเขมรหรือเปล่า

ข- ไม่นะ คนเขมรเขามาอยู่ที่หัวสำโรงก่อนพากเรานะ เขามาอยู่นานมากแล้ว พระยาคชาธร ก็เคยมาเยี่ยมมายามพากเขมร และมานอนอยู่แถบบ้านในนั้นนะ พากเรามาอยู่ที่หลังเขานะ

ที่มาของชาวจีนหัวสำโรง

สัมภาษณ์คุณสุรศักดิ์ ลีลาภุทธ์โภ สารวัตกำนันตำบลหัวสำโรง

ก = นายชำนาญ สรวงสุริ

ข = คุณสุรศักดิ์ ลีลาภุทธ์โภ

ก- สารวัตครับเล่าประวัติคนจีนที่มาอยู่หัวสำโรงให้ผมฟังบ้างซิครับ พากเราจะได้เล่าต่อๆกันไป และจะบันทึกไว้เป็นให้อ่านกัน

ข - ในส่วนคนจีนที่มาอยู่ที่หัวสำโรงนั้น และลูกหลานพี่น้องของชาวจีน ได้ข้อมูลว่า คนจีนรุ่นแรกๆ ที่มาบ้านนี้จากการทางพนัสนิคม ที่เข้ามาค้าขายที่พนัสนิคมก่อนโดยเดินทางมาทางเรือจากประเทศไทย แล้วจึงเดินทางมาที่หัวสำโรง ที่แรกๆ ก็มาตั้งไม่ทำเรือพายขาย แล้วก็มาขาย เริ่มมาตั้งถิ่นฐานปลูกบ้านอยู่บริเวณสวนบน(หมู่ที่7ในปัจจุบัน) โดยปลูกผัก ปลูกข้าว ปลูกผักทอง ฯลฯ และข้าวเปลือก กับคนเขมร และคนไทย ต่อมาระยะหนึ่งเป็นการค้าขายของใช้ในการทำงาน ทำไร่ เช่น ผ่านไก่ จอบ เสียม มีด และต่อมาก็มีคนจีนรุ่นใหม่ๆเข้ามาทำการค้าขายอาหาร เช่น ปลาเค็ม ปลาทูนึง ผัก เครื่องใช้ผ้าสุ่งห่ม และเครื่องใช้ภายในบ้าน จนเป็นคนจีนกลุ่มใหญ่ดำเนินการค้าในตลาดหัวสำโรงเป็นหลัก ระยะเวลาที่คนจีนเข้ามาอยู่ที่หัวสำโรงประมาณ 100 – 120 ปี

- ก - มีอะไรเพิ่มเติมอีกไหมครับ
 ข - ไม่มีแล้วต้องไปสอบถามคนสูงอายุก่อน
-

บทสนทนากับ ปู่สมบุญ สรวมศิริ เรื่อง ที่มาของชาวลาหัวสำโรง

ก = นายชำนาญ สรวมศรี

ข = ปู่สมบุญ สรวมศิริ

ก. ปู่เล่าประวัตินลาหัวของเราให้ฟังบ้างชิครับ

ข. เคยบอกให้หนอฟังมาแล้วนะเมื่อก่อนนี้นะ

ก อยากรู้ให้ปู่เล่าให้พວກເຮົາฟังອີກຮັງວັນນີ້ຍູ້ກັນຫລາຍຄນ

ข. ລາວພວກເຮົານີ້ມາຈາກພນສະ ໄນໄດ້ມາອູ້ທີ່ນີ້ກ່ອນຮອກ ມີເຂມຮັບໃນເຂມາອູ້ກ່ອນພວກ ລາວເຮົາມາທີ່ຫລັງເຂາ ທີ່ແຮກກົມາອູ້ແລວບ້ານນອກ ບ້ານກຳລາງນັ້ນກ່ອນ ຜື້ອນກຳລາງກົມາຈາກພນສະ ດົນທີ່ມາຈາກທີ່ນັ້ນກົມາເຊື້ອບ້ານເດີມນັ້ນມາຕັ້ງທີ່ນີ້ອີກ ປູກົກິດອູ້ບ້ານກຳລາງທີ່ພັນສແຕ່ມາໂດຍ້ທີ່ນີ້ ພ່ອແມ່ ຍ້າຍຕາມາກັນມາ ທີ່ແຮກເຫັນຈະເປັນປູ້ນູ້ ພູ້າຟື້ໆ ມາອູ້ກ່ອນໄຄຣາ ເທົ່າທີ່ຈໍາໄດ້ນະ ແລ້ວກິ່າຍມາຕາມກັນ ອູ້ເປັນໜູ້ບ້ານ ອູ້ເປັນກຸ່ມາ ມີລູກຫລານມາກັນ ແກ້ກັນອູ້ ບ້ານນອກທີ່ໜອກອູ້ນັ້ນກົມາໃຫ້ນະ ບ້ານປ່າ ແລ້ມທຶນ ກົມືລາວອູ້ທັງໝົດ

จากເວທີ ເຮືອງ ທີ່ມາຂອງชาวເຂມຮັບໃຫ້

ชาวເຂມຮັບໃຫ້ນັ້ນມາອູ້ກ່ອນໄຄຣາ ເປັນຄນກຸ່ມາແຮກທີ່ເຂົ້າມາອູ້ມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນອູ້ທີ່ ບ້ານໃນ ບ້ານກູມືເຈົ້າ ບ້ານເກະລອຍ ໃນອົດີຕພະຍາຄຫາຮຈາກປຣາຈິນກົມາເຍື່ມມາພັກອູ້ທີ່ບ້ານໃນ ຜື້ອນ ມາ ຕອນກັບພວກເຮົາບ້ານໄດ້ໃຫ້ຂ້າງ ໃຫ້ປັກລັບໄປດ້ວຍ